

debeat. **V**erum quis bonus canctor.
etiam si nullo sit imperitus. non ipso
sensu naturali et rhythmo et melos per
ceptum. memoria custodiat in cunctis.
Quo quid fieri numerosius potest.
Nec nescit indotus. sed tu facit operante
natura. **Q**ui autem melior et peccatoribus
preponendus. **Q**ui non quid faciat.
Nichil aliud me peccati preponit. nisi
quod rationale animalium. **Q**uomodo
igitur immortalis ratio est. et ego final
et rationale et mortale quiddam esse
diffinior. **A**n ratio non est immortalis
sed unum ad duo. et duo ad quatuor
uerissima ratio est. **N**ec magis heri
fuit illa ratio uera quam hodie. nec
magis cras aut post annum erit uera.
Nec si omnis iste mundus concideret.
poterit ista ratio non esse. **I**sta enim se
per talis est. mundus autem iste nec
heri habuit nec cras habebit quod hodie
hodie. nec hodierno ipso die. uel spatio
minus hodie eodem loco solem habuit.
Ita cum eo nichil manet. nichil uel p
uo spatio temporis hodie eodem modo.
Igitur si immortalis est ratio. et ego q
ista omnia uel discerno uel connecto
ratio sum. illud quod mortale appello
non est meum. **A**ut si anima non id
est. quod ratio. et tu ratione uxor. et
per rationem melior sum. a deteriore
ad melius. a mortali ad immortale
fugiendum est. **N**ec et alia multa secum
anima bene erudita loquitur. atq
que persequi nolo. ne tu ordinem
uos docere cupio. modum excedam q

pater est ordinis. **G**radatim enim
se ad mores uitamq. optimam non
iam sola fide. sed certa ratione per
ducit. **C**ui numerorum uim atq. pot
tiam diligenter intuenti nimis in
dignum uidetur et minus flendum
per suam scientiam uersum bene
currere cytharamq. concurrere. et sua
uitam sequi ipsam que anima est de
uim iter sequi. et dominante sibi li
bidine cum turpillimo se uiciorum
strepitu dissonare. **C**um autem se con
posuerit et ordinauerit atq. ceteram
pulsamq. reddiderit. audet iam te
um uisere. atq. ipsi fontem uite
manat omne uerum ipmque ptem
ueritatis. **D**eus magne qui erunt
illi oculi. quam sani quam decori.
quam ualentes quam constantes
quam sereni quam beati. **Q**uid aut
est illud quod uident. quid quies.
quid arbitremur. quid estimemus.
quid loquamur. **C**ordiana uerba co
currunt. et sordida sunt omnia in
lustis rebus. **N**ichil amplius dicat
nisi promitti nobis aspectum pulchri
tudinis. cuius imitatione pulchra.
cuius comparatione feda sunt cetera.
Hanc quisquis uiderit. uidebit aut
qui bene uiuit. bene orat. bene stu
det. quam cum mouebit cur alius op
tans habere filios non habeat. alius
habundant exponat. alius oterit
nascituros. alius diligat natos. quo
modo non repugnet. et nichil futu
rum esse quod sit apud deum. **E**t quo

necesse est ordine omnia fieri: et tū
non frustra deū rogari. **P**ostremo
quando utrum istam mouebunt aut
ulla onera aut ulla pericula aut illa
fastidia. aut ulla blandimenta fortu-
ne? In hoc enim sensibili mundo uehe-
menter considerandum est. quid sit
tempus et locus. ut quod delectat in
parte siue loci siue temporis. intelliga-
tū multo melius ēē totum. cuius illa
pars est: et rursus quod offendit in
parte. aspiciam sit homini docto. nō
ob aliud offendere. nisi quia non uite
ut totum. cui pars illa mirabiliter
congruit. In illo uero mundo intelli-
gibili. quamlibet partem tanquam
totum pulchram ēē atq; perfectam.
Dicatur ista laus. si nra studia
siue memoratum istum a nobis. siue
alium fortasse breuiorem atq; commo-
diorē. rectum tū ordinem ut horoz
ac spero tenere instituerint. atq; om-
nino grauius constanterq; tenuerit.
quod ut nobis liceat summa opera
danda est optimis moribus. **D**eus
enim nū aliter nos exaudire non
poterit. bene autem uiuentes facit
line exaudire. **D**remus g nō ut no-
bis diuitie uel honores uel hmodi
res fluxe atq; mutantes. et quouis
resistente transeuntes. sed ut ea pro-
ueniant quē bono faciant ac beato?
Que uoca ut deuotissime impleant
tibi maxime hoc negotium macer
inungimus. cuius precibus indu-
bitanter credo atq; confirmo michi

istam mentem deum dedisse. ut tunc
necde ueritati nichil omnino prepo-
nam. nichil aliud uelim. nichil cogit.
nichil amem. **N**ec desino credere nos
hoc tū bonum. quod te promerente
concupimus. eadem te petente ad-
epturos. **I**am uero te alipi quid horoz
quid moneam. qui propterea nūm
non es. quia talia quantannus ama-
re. fortasse semper parum. nimum
uero nunquam recte dici potest. **H**ic
ille uere effecti inquit. ut memoratū
doctissimoz ac magnoz uirozum
que aliquando pro rerum magnitudi-
ne incredibilis uidebatur. et cotidiana
consideratione et ista presenti que in
te nobis est ammiratōe. non solum
dubia non habeamus: uerū etiam si
necesse sit te illa iurare possimus.
Quid enim nobis nōne illa uenerabi-
lis ac ppe diuina. que iure et hica
est et probata pitagore disciplina.
abs te hodie mis etiam pene oculis
restrata est. cum et uite regulas
et sciencie non tam itinera quam
ipsos ampos ac liquida equora.
et quod illi uiro magne uenerationi
fuit. ipsa etiam sacraria ueritatū
ubi essent. qualia essent. quales q
rerent. et breuiter et ita plane si
gnasti. ut quamuis suspicemur
et credamus tibi ēē adhuc secretio-
ra tū non absq; impudentia nos
putemus. si amplius quicquam
nos flagitandum arbitremur. **A**cci-
pio ista inquam libenter: neq; enī

me tam uerba tua que uera non sunt
quam uerus in uerbis animus delectat
atq; exultat: et bene quod ei mē-
tere statumus has litteras: qui de
nobis libenter solet multa meminisse.
Si qui autem fortasse legerint. neq;
hos metuo ne tibi succenseant. Quis
enim amans errorem in iudicando
non beniuolentissime ignoscat? Pythagore
mentionem fecisti uestro qd
illo diuino ordine occulto tibi in mē-
tem uenisse credo. Res enim multū
necessaria michi proxiis excederet:
quam in illo uiro. si quid litteris
memorie mandatis credendum est
quamuis uarroni quid non credat
mirari et pene cotidianis ut ias
hoc efferre laudib; soleo. quod regen-
te rei post disciplinam suis auditori-
bus ultimam traheret. in doctis iam
perfectis iam sapientib; iam beatis.
tantos enim ibi uidebat fluctus. ut
eis noller permittere nec uirum qd
et in regendo pene diuine scopu-
los cunctaret. et si omnia defecis-
sent ipse illis fluctibus quasi sco-
pulus fieret. De eo enim solo sapi-
ente uerissime dici potest. Ille uelut
pelagi rupes immota resistit et ē
que luadentis in hanc sententiam
uersibus dicta sunt. Hic finis dic-
tationis factus est. lenisq; omni-
bus et multum speranabus con-
fessum dimissimus. cum iam no-
cturnum lumen fuisset illatum.

Incipit liber sancti augustini

Sepi de natura boni.
Immutabile bonum
quo superius non
est. deus est. Ac per
hoc incommutabile bonum ē.
Ited uere eternum. et uere im-
mortale. Cetera omnia bona no-
nisi ab illo sunt. non de illo. De
eo enim quod est. hoc est quod
ipse est. ab illo enim que facta
sunt. non sunt quod ipse. Ac p
hoc si solus ipse incommutabi-
lis: omnia que fecit qd de nichilo
fecit. mutabilia sunt. Tam enim
omnipotens est. ut possit etiam
de nichilo idest ex eo quod omnino
non est. bona facere et magna et
parua. et celestia et terrena. et spi-
ritualia et corporalia. Quia uero
et uultus est. ei quod de se genu-
it ea que de nichilo fecit. non eq
uit. Quia ergo bona omnia. siue
magna siue parua: per quoslib;
rerum gradus non possunt esse
nisi a deo. Omnis autem natura
inquantum natura bonum est.
Omnis natura non potest esse
nisi a summo deo. quia omnia et
iam non summa bona. sed pro-
pinqua summo deo bono. et rur-
sus omnia etiam nonissima bo-
na. que longe sunt a summo bo-
no: non possunt esse nisi ab
ipso summo bono. Omnis ergo
spiritus etiam mutabilis et om-
ne corpus a deo. Et hec est omnis

Alto de nra boni ab ipso matre et ubi dicit nra summa boni de ac summi
boni atq; ab ipso deo nra si quales si corporales atq; oēs ipso nate
si bonas et si qd ubi sit mali et qd matre mali ponat in
nra boni et qd bona et nra mali quib; nra sunt et qd ipso

facta natura. Omnis quippe natu-
ra. aut spiritus aut corpus est.
Spiritus incommutabilis. deus ē.
Spiritus mutabilis facta natura
est. sed corpore melior. Corpus aut
spēs non est. nisi cum uentus qui
a nobis inuisibilis est. inde uis ei
non parua sentitur. alio quodam
modo spēs dicitur. Propter eos autē
qui cum intelligere non possunt
omnem naturam. test omnem
spiritum et omne corpus natu-
raliter bonum esse. mouentur
spiritus iniquitate et corporis
mortalitate. et ob hac aliam na-
turam maligni spēs et mortalis
corporis quam deus non fecerit
conantur inducere. Sic arbitra-
mur ad eorū intellectum quod di-
cimus posse perduc. fatentur ei
omne bonum non esse posse nisi
a summo et uero deo. Quod et
uerum est: et ad eos corrigen-
dos si uelint aduertere sufficit.
Hos enim catholici xp̄iani tē-
colimus. a quo omnia bona sūt.
seu magna seu parua. a quo est
omnis modus. siue magnus siue
paruus. Omnia enim quanto
magis moderata speciosa ordina-
ta sūt. tantomagis utiq; bona sūt.
Quanto autem minus modera-
ta sūt. minus speciosa. minus
ordinata sunt: minus bona
sunt. **H**ec utiq; tria. modus spe-
ties et ordo. ut de innumera-

bilibus taceam que ad ista tria per-
tinere monstrantur. **H**ec ergo tria
modus species et ordo. tanquam
generalia et bona sūt in rebus a
deo fās. siue in spiritu siue in cor-
pore. **D**eus itaq; super omnem
creature modum est. supra omne
speciem. supra omnem ordinem.
nec spacijs locorū supra est. sed i-
estimabili et singulari potentia. a
quo omnis modus. omnis spēs.
omnis ordo. **H**ec tria ubi magna
sūt. magna bona sūt. ubi parua sūt.
parua bona sūt. ubi nulla sūt. nul-
lum bonum est. **E**t rursus hec
tria ubi magna sunt. magne na-
ture sūt. ubi parua sunt. parue
nature sunt. ubi nulla sunt. nul-
la natura est. **O**mnis ergo natu-
ra bona est. **P**roinde cum que-
ritur iuste sit malum. prius
querendum est quid sit malū
et quod nichil aliud est. quam
corruptio. uel modi uel speciei.
uel ordinis naturalis. **M**ala itaq;
natura dicitur: que corrupta ē.
Nam incorrupta utiq; bona est.
Sed etiam corrupta in quantum
natura bona est. in quantum cor-
rupta est. mala est. **H**eri autem
potest ut quedam natura que
modo et specie naturali excellen-
tius ordinata est. etiā corrupta me-
lior sit adhuc. quam est incorrup-
ta altera. que minore modo et spe-
cie naturali inferius ordinata ē.

sicut in hominum existimatione
secundum qualitatem que aspe-
ctibus adiacet. melius est utiq;
etiam corruptum aurum. quam
in corruptum plumbum. Sic et
in naturis potentioribus atq; spi-
ritualib; melior est corruptus
malam uoluntatem spiritus
rationalis. quam irrationalis in-
corruptus. Et melior est quilibet
spiritus etiam corruptus: quam
corpus quodlibet incorruptum.
Melior est enim natura que cu-
questo est corpori prebet ei uitam:
quam illa cui uita prebetur. Qua-
tunlibet autem corruptus sit spi-
ritus uite qui factus est: uitam
prebere corpori potest. ac per
hoc melior illa est. quamuis in
corrupto corruptus. Corruptio at
si omnem modum. omnem spe-
ciem. omnem ordinem rebus
corruptibilibus auferat: nulla
natura remanebit. Ac per hoc
omnis natura que corrumpi po-
test: etiam ipsa aliquod bonum
est. Non enim posset ei nocere cor-
ruptio: nisi adimenda et minue-
to quod bonum est. Creaturis ac
prestantissimis hoc est: rationabi-
libus spiritibus hoc prestat deus
ut si nolint corrumpi. non pos-
sint. testis si obedientiam conserva-
uerint sub domino deo suo. ac sic
in corruptibili pulchritudini adhe-
serint. Si autem obedientiam

conservare noluerint. quoniam
uolentes corrumpuntur in pe-
ccatis: nolentes corrumpuntur
in penis. Tale quippe bonum
est deus: cum nemini eum de-
serenti bene sit. et in rebus a
deo factis tam magnum est boni
natura rationalis. ut nullum
sit bonum quo beata sit nisi deus.
Peccantes igitur in suppliciis or-
dinantur. que ordinatio quia eorum
nature non competit. ideo pena
est. sed quia culpe competit. ideo iusti-
cia est. Cetera uero que sunt facta de
nichilo. que utiq; inferiora sunt. quod
spiritus rationalis: nec beata possit
esse nec misera. Sed quia pro mo-
do et specie sua. etiam ipsa bona se-
net esse quamuis minora et minima
bona nisi a summo bono deo potu-
erunt. sic ordinata sunt ut cedant
inferiora firmiteribus. et inualidi-
ora fortioribus. et impotentiora po-
tentioribus. atq; ita celestibus ter-
renis concordent. tanquam precelle-
ntibus subdita. Sic autem cedenti-
bus et succedentibus rebus. tempo-
ralis quedam in suo genere pul-
chritudo. ut nec ipsa que moriuntur
uel que erant esse desinunt. turpet
aut turbent modum. et speciem
et ordinem uniuersae creaturæ. sicut
sermo bene compositus utiq; pul-
cher est. quamuis in eo syllabe atq;
omnes soni tanquam nascenti et
moriendo transcurrant. Qualis at

Angeli et melior a
corruptis arguitur
Tentatipoli

no est si bonum est
ut deus ab illa a corrumpi
potest

¶ nec corruptus est si de i. esset q. hoc q. ipe 2. aut
A q. de deo natu. 2. v. d. i. c. 2. q. q. ab eo

h. p. m.

et quanta pena cuiq. peccato de
beat: diuini iudicij est non hu
mam. Que utiq. et cum conuer
sis remittitur. magna est bonitas
apud deum. et cum debita reddit.
nulla est iniquitas apud deum.
quia melius ordinatur natura.
ut iste toleret in supplicio. quam
impune gaudet in peccato. Que
ta etiam sic hñs nonnullum mo
dum et speciem et ordinem in
quaamq. extremitate. adhuc aliqd
bonum est. que si omnino detra
hantur et penitus consumantur.
ideo nullum bonum erit. qz nul
la natura remanebit. Omnes igitur
nature corruptibiles. nec om
nino nature eent. nisi a deo eent.
hoc quod ipse essent. Ideo ergo quo
cumq. modo. quacumq. specie. quo
cumq. ordine sunt. qz deus est a
quo facte sunt. ideo autem non
incommutabiles sunt. qz nichil
est unde facte sunt. Sacrilega at
audacia coequant michi et deus.
si quale est illud quod ab eo de
nichilo factum est. Quapropter nec
nature dei noceri omnino potest.
nec alicui nature sub deo noceri
iniuste potest. quia et cum pec
cando iniuste alicui nocent. uo
luntas. iniusta eis imputatur.
potestas autem qua nocere per
mittuntur. non est nisi a deo q
et ipsis nescientibus nouit qd
illi pati debeant. quibus eos

nocere permittit. Hec omnia in
perspicua tam certa. si uellent
aduertere. qui aliam naturam
inducant. quam non fecit deus.
non tantis blasphemijs implere
tur. ut et in summo malo tan
ta bona ponerent. et in deo tan
ta mala. Sufficit enim ut supra
dixi ad eoz correctionem si ue
lunt attendere quod eos etiam i
ustos cogit ueritas confiteri om
nia prorsus bona non eē nisi a
deo. Non ergo ab alio sunt ma
gna bona. et ab alio parua bo
na. sed magna et parua bona
non nisi a summo bono quod
est deus. Commemoramus ergo
bona quanta potuerimus. que
dignum ut deo auctori tribuam.
et hys subians uideamus utrum
aliq. natura remanebit. Omnis
uita et magna et parua. omnis
potentia et magna et parua om
nis salus et magna et parua.
omnis memoria et magna et p
ua. omnis intellectus et magn
et paruus. omnis tranquillitas
et magna et parua. omnis copi
a. et magna et parua. omnis sen
sus et magnus et paruus. omne
lumen et magnum et paruum.
omnis suauitas et magna et p
ua. omnis mensura et magna
et parua. omnis pulchritudo et
magna et parua. omnis pax et
magna et parua. et si qua simi

om. v. 9. 2. m. 2. p. 1. d.

lia occurrere poterunt. maxime
q̄ illa que per omnia reperiuntur.
siue spiritalia siue corporalia. omnis
modus. omnis species. omnis ordo
et magnus et paruis: a domino
deo sunt. quibus bonis omnibus
qui male uti uoluerit: diuino iu-
dicio penas luet. Vbi autē nullū
horū omnino fuit. nulla natura re-
manebit. Sed in hys omnibus
quecumq; parua sunt in magno
rum comparatione contrarijs no-
minibus appellantur. sicut in ho-
minis forma. quia maior ē pul-
chritudo in eius comparatione. si-
milis pulchritudo deformitas dicitur.
et falli imprudentes tanquam il-
lud sit bonum. et hoc malum.
nec moriuntur in corpore symie
modum proprium pulcritudinem ex
utroq; latere membrorum. concordia
parium. incolumitatis custodia.
et cetera que prosequi longum
est. Sed ut quod dicimus intelli-
gatur. et minimum tardis satis
fiat. uel etiam pertinentes et ap-
pissime ueritatem repugnantes cogi-
tur quod uerum est. confiteri. in-
rogentur utrum corpori symie pul-
sit nocere corruptio. Quod si po-
test ut fedius dicat. quid minus
it mihi pulchritudinis bonum.
Vnde tam diu aliquid remanebit
quam diu corporis natura subsi-
stet. Proinde si consumpto bono
natura consumitur. bona est et

go natura. Sic et tardum dicam
ueloci contrarium. sed tñ qui se
omnino non mouet. nec tardū
dici potest. Sic acutē uoci. contra-
riam uocem grauiem dicimus ul-
canore asperam. Sed si omnem
speciem uocis penitus adimas.
silentium est ubi nulla uox est.
Quod tñ silentium ab eo ipso qd
uox nulla est. tanquam contra-
riū uoci solet opponi. Sic et luc-
da et obscura. tanquam duo con-
traria dicuntur. hñc tñ et obscu-
ra aliquid lucis. Quod si penitus
careant. ita sunt tenebre lucis
absentia. sicut silentium uocis
absentia. Que tñ etiam penuria
tiones rerum si in uniuersitate
nature ordinantur ut sapienter
considerantibus non indecenter
uices suas habeant. Nam et deus
certa loca et tempora non illumi-
nando. tenebras facit. tam decenter
tanquam deus. Si enim nos con-
tinento uacem decenter interpo-
nimus in loquendo silentium: qd
tomagis ille quarundam rerū
priuationes decenter facit. sicut
rerum omnium perfectus arti-
fex. Vnde et in ymno trinum pu-
croz. etiam lux et tenebre lau-
dant deum id est. eius laudem i-
bene considerantium cordibus
pariunt. Non ergo mala in quā-
tum natura est. ulla natura.
Sed cuius nature non ē malū.

nisi inveni bono. Quod si inveni-
to abstergeretur. sicut nullum boni.
ita nulla natura relinqueretur. **N**o
solum qualem inducunt manichei
ubi tanta bona inveniuntur. ut in
mia eoz cecitas sit. sed qualem po-
test quilibet inducere. **N**eqz enim
uel illa materies quam plenam
qui dixerunt malum dicenda est.
non eam dico quam manicheus plenam
appellat demeritissima uanitate ve-
laciens quid loquatur. formatricem
corporum. **V**nde recte illi dictum ē.
quod alterum deum induat. **S**ed et
formare et creare corpora nisi deus
potest. **R**eqz enim creantur nisi cu-
eis modus. species et ordo subsistat.
Que bona ēē. nec ēē. nisi a deo pui-
to. quod iam etiam ipsi consentiunt.
Sed plenam dico quandam penitus
informem. et sine qualitate mate-
riam. **V**nde iste quas sentimus q-
litates formantur. hinc enim et
Alua grece pte dicitur quod opera-
tibus apta sit. non ut aliquid ip-
sa faciat. sed unde aliquid fiat. **N**ec
ista ergo pte malum dicenda est.
que non per aliquam speciem
sentiri. sed per omnimodam spe-
ciei privationem cogitari nix po-
test. habet enim et ipsa capacita-
tem formativam. **N**am si capere im-
possitam ab arte faciem non
posset. nec materies utiqz diceret.
Porro si bonum aliquid est for-
ma. **V**nde qui ea preuolent formo

si appellantur. **S**icut ab specie speciosi.
proculdubio aliquid bonum est.
etiam capacitas forme. sicut quia
bonum est sapientia. nemo dubitat.
quod bonum sit capacem ēē sapi-
entie. et quia omne bonum. a deo
neminem oportet dubitare etiam
istam si qua est materiam non
ēē nisi a deo. **M**agnifice igitur et
diuine deus noster famulo suo dixit.
Ego sum qui sum. **E**t dices filiis
istis. **Q**ui est misit me ad uos. **H**e-
re enim ipse est. quia incommuta-
bilis est. **O**mnis enim mutatio fa-
cit ēē q non ēē quod erat. **V**ere er-
go ipse est qui incommutabilis ē.
Cetera que ab illo facta sunt. ab illo
pro modo. ēē acceperunt. **E**t ergo qui
summe est. non potest ēē contra-
rium nisi quod non est. **A**c per hoc
sicut ab illo est omne quod bonum
est. sic ab illo est omne quod natu-
rale est. quoniam omne quod na-
turaliter est bonum est. **O**mnis
itaqz natura bona est. et omne bo-
num a deo est. **O**mnis ergo natu-
ra a deo est. **D**olor autem quod pre-
cipue malum nonnulli arbitrantur.
sive in animo sive in corpore. nec
ipse potest ēē nisi in naturis bo-
nis. hoc enim ipsum quod resistit
ut uleat. quodam modo recusat nō
esse quod erat. quia bonum aliqd
erat. **S**ed cum ad melius cogitur.
utilis dolor est. cum ad deterius in-
utilis. **I**n animo ergo dolore facit

uoluntates resistens potestati maio-
ri. In corpore dolorem facit sensus re-
sistens corpori potentiori. Sic autem
mala sine dolore peiora. Peius est
enim gaudere de iniquitate: quam
tolere de correptione. Verumptamen
etiam tale gaudium: non potest
esse nisi ex acceptione bonorum inferi-
orum: sed iniquitas est relectio melio-
rum. Item in corpore melius est uul-
nus cum dolore: quam putredo si-
ne dolore. Huc specialiter corruptio
dicitur: quam non uidet id est non
passa est mortua caro domini. sic
in prophetia predictum erat: nec
dabis sanctum tuum uidere corru-
ptionem. Nam uulneratum esse
confessione clauorum: et percussam
de lancea quis negat. Sed etiam
ipsa que proprie ab hominibus
dicitur corruptio corporis id est ipsa
putredo si adhuc habet aliquid quod
alter consumat bonum minuitur: refertur
corruptio. Quod si penitus consump-
serit: sicut nullum bonum: ita
nulla remanebit natura: quia iam
corruptio quod corrumpat non
erit: et ideo nec ipsa putredo erit:
quia ubi sit omnino non erit.
Ideo quippe et parua atque exigua
iam communem loquendi usum mo-
dica dicuntur: quia modus in eis
aliquis restat: sine quo iam non
modica: sed omnino nulla sunt.
Illa autem que propter minimum
progressum dicuntur ut modica

ipsa immutate culpanitur. Sed
tamen ipsa etiam sub deo qui om-
nia in mensura et numero et po-
tere disposuit: necesse est ut mo-
do aliquo colhibeantur. Deus autem
nec imoderatus dicendus est: ne
finis eius dici putetur: nec ideo
cum imoderatus est: a quo modus
omnis rebus tribuitur: ut aliquo
modo esse possint. Nec rursum imo-
deratum oportet dici deum: tan-
quam ab aliquo modum accepe-
rit. Si autem dicamus eum li-
mitum modum: fortasse aliquid di-
cimus: si tamen in eo quod dicimus
summum modum intelligamus
summum bonum. Omnis enim
modus inquantum modus est:
bonus est. Unde omnia imode-
rata modesta: modificata dici sine lau-
de non possunt: quamquam sub
alio intellectu modum pro fine
ponamus: et nullum modum di-
cimus: ubi nullus est finis: quod
aliquando cum laude dicitur: sicut
dictum est. Et regni eius non e-
rit finis: posset enim dici etiam
non erit modus: ut modus pro
fine dictus intelligeretur. Nam
qui nullo modo regnat: non u-
tique regnat. Alius ergo modus:
uel malus species: uel malus or-
do aut ideo dicuntur: quia ma-
iora sunt quam esse debuerunt:
aut quia non his rebus acco-
modantur: quibus accomodanda

sunt: ut ideo dicantur mala quod sit
 aliena et incongrua. tanquam si di-
 catur aliquis non bono modo egisse.
 quia minus egit quam debuit. a
 quod ita egit sicut in re tali non
 debuit. uel amplius quam oportet
 bat. uel non conuenienter. ut hoc
 ipsum quod reprehenditur malo
 modo actum non ob aliud uiste re-
 prehendatur. nisi quia non est ibi
 seruatus modus. Item species ma-
 la uel in comparatione dicitur for-
 mosioris atq; pulchrioris. quod ista
 sit minor species illa maior. non
 mole sed colore. aut quia non congru-
 it huic rei cui adhibita est ut alie-
 na et inconueniens iudicatur. tan-
 quam si nudus homo in foro tam-
 biler. qd no offendit si in balneo
 uidetur. Similiter et ordo tunc
 malus dicitur. cum minus ipse or-
 do seruatur. Vnde non ordo ibi sed
 potius inordinatio mala est. Cum
 autem minus ordinatum est qua
 debuit. aut non sicut debuit. tam
 ubi aliquis modus. aliqua species.
 aliquis ordo est. aliquod bonum et
 aliqua natura est. Vbi autem nul-
 lus modus. nulla species. nullus
 ordo est. nullum bonum. nulla na-
 tura est. hec que nostra fides habet.
 et utcumq; ratio inuestigant. di-
 uinarum scripturarum testimonij
 minime sunt. ut qui ea minore
 intellectu assequi non possunt. di-
 uine auctoritatis credant. et ob hoc

intelligere mereantur. Qui autem in-
 telligunt si ecclesiasticis litteris mi-
 nus instructi sunt. magis ea nos
 ex nro intellectu proferre quam i
 illis libris ee non arbitrentur. Itaq; de
 um ee incommutabilem sic scriptum
 est. in psalms. mutabis ea et muta-
 buntur. tu autem item ipse es. Et
 in libro sapientie de ipsa sapientia.
 In se ipsa manens inuariat omnia. vñ
 et apud paulus. Inuisibili incorrup-
 tibili soli deo. Et apud iacobus. Om-
 ne datum optimum et omne bonu
 perfectum testis sum est. testis
 a pte hominum. apud quem non e
 commutatio. nec momenti obum-
 bratio. Item quia id quod de se ge-
 nit. hoc quod ipse est. ita ab ipso
 filio breuiter dicitur. Ego et pater
 unum sumus. Quia autem non e
 factus filius. quippe cum per ipm
 facta sunt omnia: sicut scriptum est.
 In principio erat uerbum. Et uer-
 bum erat apud deum et deus erat.
 uerbum. hoc erat in principio apud
 deum. Omnia per ipsum facta sunt
 et sine ipso factum est nichil. adeo
 non est factum sine ipso aliquo.
 Neq; enim audienda sunt delu-
 menta hominum. qui nichil hoc lo-
 co aliquid intelligendum putant. *apud ad qd dicitur et ad*
 Ad huius ueritatem propterea pu-
 tant cogi posse aliquem: quia ipm
 nichil in fine sententie positum e.
 Ergo inquit factum est. Et ideo
 quia factum est. ipm nichil aliqd e.

Al. de hys q. no. no. et
p. p. a. f. p.

Sensum enim perdidierunt studio con-
tradiciendi. nec intelligunt nichil in-
esse. utrum dicatur sine illo factum
est nichil. aut sine illo nichil ē factū
quia et si illo ordine diceretur sine
illo nichil factum est: posset michi
lominus dicere qm nichil aliquid
ēē quia factum est. **¶** Non enim reue-
ra est aliquid. quod interest utrum
dicatur ita dicatur sine illo facta ē
domus. an sine illo domus est facta.
Dum intelligatur aliquid sine illo
factum. quod aliquid domus est.
¶ Ita quia dictum est sine illo factū
est nichil. qm nichil utiqz non est
aliquid. qm uere et proprie dicitur
siue dicatur sine illo factum est ni-
chil: siue sine illo nichil est factum.
vel nichil factum est: nichil intell.
¶ Quis autem uelit loqui cum homi-
nibus qui hoc ipsum quod dixi ni-
chil interest possunt dicere ergo in-
terest aliquid: quia ipsum nichil a-
liquid est. **¶** Ipsi autem qui sanum
habent cerebrum: rem manifestissi-
mam intenc. hoc item intelligi. cū
dixi nichil interest. quod intelliget
si diceretur interest nichil. At isti si
aliam dicant quid fecisti. et ille re-
spondeat nichil se fecisse. consequens
est ut ei calumpnietur dicentes.
fecisti ergo aliquid: quia nichil se
ast. **¶** Ipsum enim nichil aliquid ē.
¶ Habent autem et ipsum dominū
in fine sentencie ponentem hoc ti-
buri. ubi ait. et in occulto locut

sum nichil. **¶** Ergo legant et taceant.
¶ Quia ergo reus omnia que non de
se genuit sed per uerbum suum
fecit. non de hys rebus que iam e-
rant. hoc est de nichilo fecit. ita dicit
apostolus. **¶** Qui uocat ea que non sūt
tāquam sint. **¶** Apertius autem in
libro machabeorū scriptum est. **¶** Pro-
te fili respice ad celum et terram. et
omnia que in eis sūt. **¶** Vide et scito q
non erant. ex quibus fecit nos to-
minus deus. **¶** Et illud quod i psal-
mo scriptum est. **¶** *Quia* quod non
de se ista genuerit: sed in uerbo ang-
imperio fecerit. **¶** Quod autem non
de se utiqz de nichilo. **¶** Non enim erat
illud ipse faceret. de quo apertissi-
me apłs dicit. **¶** Qui ex ipso et per
ipsum et in ipso sunt omnia. **¶** Ex
ipso autem. non hoc significat qd
de ipso. **¶** Quod enim de ipso est: po-
test dici ex ipso. non autem omne
quod ex ipso est. recte dicitur de
ipso. **¶** Ex ipso enim celum et terra
quia ipse fecit ea. non autem de
ipso. quia non de substantia sua.
sicut aliquis homo qui gignat filium
et faciat dominum. ex ipso filius. ex
ipso domus. sed filius de ipso. domus
de terra et de ligno. **¶** Sed hoc quia
homo est qui non potest aliquid
etiam de nichilo facere. **¶** Deus autē
ex quo omnia. per quem omnia.
in quo omnia. non opus habebat
aliqua materia. quam ipse non
fecerat. adiutari omnipotentiam

44
suam. Cum autem audiamus omnia
ex ipso et per ipsum et in ipso. om-
nes utique naturas intelligere debe-
mus. que naturaliter sunt. nec ex
ex ipso sunt peccata que naturam
non seruiant. sed uiuant. Que pec-
cata ex uoluntate esse peccantium.
multis modis scriptura sancta te-
statur. precipue illo ^{loco} quo dicit apł.
Cristianus autem hoc o homo qui
iudicas eos qui talia agunt. et fa-
cis ea quoniam tu effugies iudiciū
dei. An diuicias benignitatis et pa-
tientie eius et longanimitatis cō-
tempnis. ignorans quoniam pa-
tientia dei ad penitentiam te addu-
cit. ^{aut}Secundum duriciam cordis tui
et cor impetens chesaurizas tibi
iram in die ire. et reuelationis iu-
diicii dei. qui reddet unicuique
secundum opera sua. Nec tamen
cum in deo sint uniuersa que con-
didit. inquinant eum qui peccant.
De cuius sapientia dicitur. Acci-
git autem omnia propter suam
mundiciam. et nichil inquinatum
in eam intrat. Quod et enim ut
sicut deum incorruptibilem et in-
commutabilem: ita consequenter
etiam incorruptibilem credamus.
Quia uero et minima bona hoc ē
terrena atque mortalia ipse fecit.
illo apli loco sine dubitatione in-
terligitur ubi loquens de membris car-
nis nostre. quia si glorificatur u-
nim membrum congaudent om-

nua membra. Et si patitur unum me-
brum. cōpatiuntur omnia membra.
etiam hoc ibi ait. **D**eus disposuit
membra singulorum quodque eorum in cor-
pore prout uoluit. et deus tempera-
uit corpus ei cui dederat maiorem
honorem. dāns ut non esset lassu-
re in corpore. sed item ipsum ut pro
inuicem sollicita sint membra. hoc
autem quod sit in motu et specie
et ordine membrorum carnis laudat
apłs: in omnium animalium car-
ne inuenis et maximorum et mini-
morum. cum omnis caro in bonis ter-
renis. ac per hoc minimis deponit.
Item quia cuius culpe qualis et quā-
ta pena debeatur. diuini iudicii est
non humani. sicut scriptum est. **D**e
altitudo sapientie et scientie dei. quā
inestimabilia sunt iudicia eius et in-
uestigabiles uie eius. **I**tem quia bo-
nitate dei donantur peccata conuer-
sis: hoc ipsum quod christus missus
est satis ostendit. qui non in sua
natura quia deus est. sed in nostra
quam de femina assumpsit pro no-
bis mortuus est. **Q**uam dei bonita-
tem circa nos et dilectionem sic
predicat apłs. **C**ommendat inquit
suam caritatem deus in nobis. quā
cum adhuc peccatores essemus. christus
pro nobis mortuus est. multo
magis iustificati in sanguine ipsi-
us. salui erimus ab ira per ipsum.
Si enim cum inimici essemus reco-
ciliati sumus deo. per mortē filij

eius: multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Quia uero etiam cum peccatoribus pena debita reddi-
tur non est iniquitas apud deum. sic dicit. Quid dicimus? Nunquid inquit^{et} deus. qui misit iram? Vno autem loco et bonitatem et severitatem ab illo esse breuiter animominit dicens. Vides ergo bonitatem et severitatem dei? In eos quidem qui ceciderunt. seu-
ritatem. in te autem bonitatem: si per-
manferis in bonitate. Item quia etiam nocentium potestas non est nisi a deo: sicut scriptum est loquente sapientia. Per me reges regnant: et tyranni per me tenent terram. Dicit et apud. Non enim potestas nisi a deo. Digne autem fieri in libro iob scriptum est. Qui regnare inquit facit hominem hypocritam propter peruersitatem populi. Et de populo israel dicit deus. Vedi eis regem in ira mea. Inustum enim non est ut impiis accipientibus nocendi potestatem bonorum patientia probeatur. Nam et malorum iniquitas puniatur. Nam per potestatem dyabolo datam et iob probatus est ut iustus appareret. et petrus temptatus ne de se presumeret. et paulus colaphizatus ne se extolleret. et iudas dampnatus ut se suspenderet. Cum ergo per potestatem quam dyabolo dedit: omnia iuste ipse deus fecerit: non tamen pro his iuste factis. sed pro inique nocendi uoluntate que ipsius dy-

aboli fuit ei reddetur in fine supplicium cum dicatur impiis qui eius nequitie consentire per se uenerunt. Ite in ignem eternum. quem preparauit pater meus dyabolo et angelis eius. Quia uero et ipsi mali angeli non a deo mali sunt conditi sed peccando mali facti sunt mali. sicut petrus in epla sua dicit. Si dei deus angelis peccantibus non pepercit: sed carceribus caliginis inferi tradens tradidit in iudicio puniendos seruari. Hinc petrus ostendit adhuc eis per ultimi iudicii penam debere. de qua dominus dicit. Ite in ignem eternum qui paratus est dyabolo et angelis eius. quamuis iam penaliter hunc inferum. hoc est inferiorem caliginosum aerem tanquam carcerem acceperint. Qui tamen et quoniam celum dicitur. non aliud celum in quo sunt sidera sed inferius cuius caligine nebula conglobatur et ubi aues uolitant. Nam et celum nubiliu dicitur et uolucres celi appellantur. Sed hoc apostolus paulus eodem iniquos angelos. contra quos nobis inuidus preueniendo pugnamus. spiritualia nequitie in celestibus nominat. Quod ne de illis superioribus celis intelligatur. aperte sibi dicit. Secundum principem potestatis aeris huius. qui nunc operatur in filiis dissimulationis. Item quia peccatum uel iniquitas non est appetitio malitiarum

naturarum sed desertio melior. sic in
 scripturis inueniuntur. Scriptum est ^{per}
 omnis creatura dei bona. ac per hoc
 et omne lignum quod in paradys
 so deus plantauit. utiq; bonum est.
 Non ergo malam naturam homo
 appetiuit. cum arborescunt uetitam
 tetigit. sed id quod melius erat dese
 rendo factum malum ipse commisit.
 Melior quippe creator quam ulla cre
 atura quam condidit. cuius imperi
 um non erat deserendum ut tange
 retur prohibitum quamuis bonu
 quoniam deserto meliore. bonum
 creature appetebatur. quod contra
 creatoris imperium tangebatur. Non
 utiq; arborescunt malam in paradys
 so plantauerat: sed ipse erat melior
 qui eam tangi prohibebat. Ad hoc
 enim et prohibuerat anime ratio
 nalis naturam non in sua pote
 state. sed in teo subditam esse tebere.
 et ordinem sue salutis per obedi
 tiam custodire. per inobedientiam
 corripere. hinc et arborescunt tangi
 uetuit. Sic appellauit diuinitas
 boni et mali. quia cum eam contra
 uetitam tetigisset. experiretur pe
 nam peccati. et eo motu dinosceret
 quid interesset inter obedientie bo
 num et inobedientie malum. Na
 quis ita delapsus ut dei creaturam
 maxime in paradysso plantatam
 uituperandam putet. quando nec
 ipse speme ac tribuli quos pecca
 tores in labore conterendo sedim

dei iudiciariam uoluntatem terra
 repperit. recte inuiperentur. habet
 enim et tales herbe modum et spe
 ciem et ordinem suum. que quisq;
 sobrie considerauerit. laudanda repe
 riet. Sed ei nec ista mala sunt. q
 peccati merito sic coherceri oportu
 bat. Non est ergo ut dixi peccatum
 male nature appetitio. sed melioris
 desertio. Et iteo factum ipsum ma
 lum est. non illa natura qua male
 uitatur peccans. Malum est enim
 male uti bono. Vnde aplos dampna
 tos quodam iudicio domino repe
 hendit. qui coheruerunt et seruierunt
 creature potius quam creatori. Neq;
 enim creaturam reprehendit quod
 qui fecerit creatori facit iniuriam.
 sed eos qui male uti sunt bono me
 liore deserto. Proinde si custodiant
 omnes nature modum et speciem
 et ordinem proprium: nullum erit
 malum. Si autem hys bonis quisq;
 male uti uoluerit: nec sic uincat uo
 luntatem dei. qui etiam iniustos
 iuste ordinare nouit. ut si ipi per
 iniquitatem uoluntatis sue male
 uti fuerint bonis illius: ille per
 iusticiam potestatis sue bene utatur
 malis ipsorum. recte ordinans in pe
 nis qui se peruerse ordinauerint
 in peccatis. Nam nec ipse ignis e
 terminus qui cruciaturus est impijs.
 mala natura est habens modum
 et speciem et ordinem suum. nulla
 iniquitate deprauatum. sed crucia

con. p. l. v. g.

sed est malus usus.

suu

quod

turis est dampnatis malus. quoz peccatio est debitus. **N**eqz enim et lux ista quia lippos cruciat. mala natura est. **E**ternus autem ignis non sicut deus eternus. qui licet sine fine sit. non tamen sine initio. **D**eus autem etiam sine initio est. **D**einde quia licet perpetuis peccatoz supplicijs adhibeatur. immutabilis tamen natura est. **I**lla est autem vera eternitas. que uera immortalitas. hoc est illa summa immutabilitas. quam solus deus habet. qui mutari omnino non potest. **A**liud est enim mutari. aliud autem prius non posse mutari. **S**ic ergo dicitur homo bonus. non tamen sicut deus. de quo dictum est. nemo bonus nisi unus deus. et sicut dicitur anima immortalis. non tamen sicut deus de quo dictum est. **S**olus h̄c immortalitatem. **E**t sic dicitur homo sapiens. non tamen sicut deus de quo dictum est. soli sapienti deo. **S**ic dicitur ignis eternus. non tamen sicut deus. cuius solius immortalitas. ipsa est uera eternitas. **Q**ue cū ita sint. secundum catholicam fidem et sanam doctrinam. et intelligentibz perspicuam ueritatem. nec nature dei nocere potest quisquam. nec natura dei nocere aliquam iniuste. nisi nocere ipse patiatur quemquam. **Q**ui enim nocet ait apl̄s. recipiet id quod nocuit. et non est personarum acceptio apud deum. **Q**uod manichei si uellent sine perniciō

so studio defendendi erroris sui et cū timore cogitare. non sceleratissime blasphemarent. inducendo duas naturas. **U**nam bonam quam dicūt deum. alteram malam quam non fecit deus. Ita errantes. ita delirantes immo uero ita insipientes. ut nō uideant. et in eo quod dicunt naturam summi mali ponere se tanta bona. ubi ponunt uitam. potestiam. salutem. memoriam. intellectum. temperiem. uirtutem. copiam. sensum. lumen. suauitatem. mentis. numeros. pacem. modum. spectiem. ordinem. **I**n eo autem quod dicunt summi bonum. tanta mala. mortem. egritudinem. obliuionem. insipientiam. perturbationem. impotentiam. egestatem. stoliditatem. cecitatem. dolorem. iniquitatem. deus. bellum. immoderationem. desolam. peruersitatem. principem enim tenebrarum et uixisse in sua natura dicunt. et in suo regno saluos fuisse. et meminisse et intellexisse. **S**ic enim conclamationum illi dicunt principem tenebrarum. ut neqz ipse talia dicere. neqz ab eis quibus dicebat audiri. sine memoria et intellectu potuisset. et habuisse temperiem animo et corpori suo congruam. et uirtute potentie regnasse. et copia electozū suoz ac fecunditates habuisse. sensisse se inuicem ac sibi uicium lumen et oculos habuisse. quibus

illud longe conspicerent. Qui utiq;
oculi sine aliquo lumine lumen in
terro non poterant. Unde etiam re
cte lumina nominantur. et suauitate
sue uoluptatis esse perfirmitas. et di
mensis membris atq; habitationib;
determinatos fuisse. Nisi autem et q;
liberumq; pulchritudo ibi fuisset. nec
amarent coniugia sua. nec p^{ri}um n^o
congruentia corpora eoz constaret.
Quod ubi non fuerit. non possunt
ea fieri que ibi facta esse debent. Et
nisi pax aliqua ibi esset. principi suo
non obedirent. Nisi modus ibi esset.
nichil aliud agerent quam comede
rent aut liberent. aut seuirent.
aut quodlibet aliud sine aliqua li
tate. quamquam nec ipsi qui h
agebant foris suis determinati
essent. nisi modus ibi esset. Hunc
uero talia dicunt eos egisse. aut in
omnibus actionibus suis modis co
gruos sibi habuisse non negare no
possunt. Si autem species ibi non
fuisset. nulla ibi qualitas natura
lis subsisteret. Si nullus ordo ibi fu
isset. non alij dominarentur. Alij
subderentur. non in suis electis co
grueuter uingerent. non deniq; suis
locis haberent membra disposita.
ut illa omnia que uana isti fabu
lantur agere possent. Dei autem
naturam si non dicant mortuam
quid secundum eoz uanitatem su
sciat xps. Si non dicant egram.
quid curat. Si non dicant obliu.

quid commemorat. Si non dicant
insipientem. quid docet. Si non di
cunt perturbatam. quid reincepat.
Si non uicta et capta est. quid libe
rat. Si non eger. cui subuenit. Si
non amittit sensum. quid uegetetur.
Si non est excecata. quid illuminat.
Si non est in dolore. quid reuertat.
Si non est iniqua. quid per precepi
ta corrigit. Si non est deteozata.
quid mundat. Si non est in bello.
cui promittit pacem. Si non est im
moderata. cui modum legis impo
nit. Si non est deformis. quid re
format. Si non est peruersa. quid
emendat. Omnia enim hec a xpo
illi rei prestare dicunt. que facta e
a deo. et arbitrio proprio petando
deprauata. sed ipsi nature ipsi sub
stantie dei que hoc est. quod deus.
quid istis blasphemis comparari
potest. Nichil omnino. Sed si aliar
peruersarum sectarum conside
tur errores. Si autem sibi error ex
parte altera de qua nondum dixi
mus comparatur. adhuc etiam
multo peius et execrabilius in
diuina natura blasphemare con
uincitur. Dicunt enim etiam no
nullas animas quas uolunt esse
de substantia dei. et eiusdem omnino
nature. que non sponte peccau
erunt. sed agente natura tenebari
quam mali naturam dicunt. ad
quam debellandam non ultro sed
pactis imperio descendunt supe

magno malo libet et
quodlibet quodlibet

rare et oppressa cum sint affligi necer-
num globo horribili tenebrarum. Ita
secundum eorū sacrilega uaniloquia
deus seipsum in quadam parte dāp-
nauit. quam liberare ab hoste non
potuit. et tanquam de ipso hoste tem-
cto insuper triumphauit. **D**iceleste
et incredibilem audaciam. talia de
deo credendi talia loquendi talia p-
dicandi. Quod cum defendere conan-
tur ut in peiora irruant clausis o-
culis. dicunt male nature commix-
tionem facere ista. ut bona dei na-
tura tanta mala patiantur. Nam
ipsam apud seipsam nichil horū
pati potuisse uel posse. quasi inte-
laudanda sit natura incorruptibilis
quia ipsa sibi necer non nocet. et nō
quia nichil ei noceri ab aliquo po-
test. Deinde si natura tenebrarū
nocuit nature dei. et natura dei no-
cuit nature tenebrarum. duo ergo
mala sunt que **noce** sibi inimicem
nocuerunt. Et meliore animo fuit
gens tenebrarum. quia si nocuit
uolens nocuit. neq; enim nocere
sed frui uoluit bono dei. **D**eus autē
illam extinguere uoluit. sicut ma-
nichæus apertissime in eplā ruino-
si sui fundamenti delirat. oblitus
quod paulo ante dixerat. Ita autē
fundata sunt eisdem splendidi-
ma regna supra lucidam et beatā
terram. ut a nullo unquam ^{aut}
moueri aut concuti possint. **P**ostea
dixit lucis uero beatissime pater

sciens labem magnam ac uastita-
tem que ex tenebris surgeret ad-
uersum sua sancta impendere se-
cula. nisi aliquod extrinsecum ac p-
clarum et uirtute potens numē
opponat. quo superet simul ac de-
struat hyemem tenebrarum. qua
extincta perpetua quies lucis in
colis pararetur. **E**cce nūc labem
ac uastitatem impendentem secu-
lis suis. **C**erte sic erant fundata
super lucidam ac beatam terram
ut a nullo unquam moueri aut
concuti possit. **P**ate a timore noce-
re uoluit incine genti quam destru-
ere et extinguere conatus est. ut p-
petua quies lucis incolis parare-
tur. **Q**uare non addidit et perpe-
tuum uinculum. **A**n ille anime q̄s
in globo tenebrarum moterminum
configit. non erant incolæ lucis
de quibus aperte dicat. quod erras-
se a priore sua lucida natura pisse
sunt. **U**bi et nolens coactus est di-
cere libera eos uoluntate peccasse.
qui non uult peccatum ponere.
nisi in necessitate nature contrarie.
ubiq; nesciens quid loquatur et
tanquam ipse iam inclusus sit in
tenebrarum globo quem finxit. q̄-
rens qua exeat et non inueniens.
Sed dicat quod uult seductus et
miseris. a quibus multo amplius
quam xps honoratur. ut hoc p-
rio tam longas et tam sacrilegas
eis fabulas uendat. **D**icat quod

uult. includat in globo tanquam in
 carcere gentem tenebrarum. et foris
 secus affligat naturam lucis. an de
 hoste extincto quietem perpetuam
 promittebat. **At** peior est pena
 lucis quam tenebrarum. peior pena
 diuine nature quam gentis aduersae.
Illa quippe et si in tenebris maus ē.
 ad naturam eius pertinet in tenebris
 habitare. anime autem que hoc sunt
 quod deus non poterunt recipi si
 cur dicit in regna illa pacifica. et a
 uita ac libertate sancte lucis aliena
 buntur. et configentur in predicto
 horribili globo. **V**nde et adherere
 inquit his rebus anime cedere quas
 dilexerunt relictæ in eodem tenebra
 rum globo. suis meritis id sibi co
 quirentes. **C**erte non est liberum uo
 luntatis arbitrium. **V**nde quomodo
 insaniens quid dicat ignorat et co
 traria sibi loquendo peius bellum
 contra se gerit. quam contra deum
 ipsius gentis tenebrarum. **D**einde
 si propterea dampnantur anime lu
 cis quia dilexerunt tenebras. min
 us dampnatur gens tenebrarum.
 que lucem dilexit. **E**t gens quidem
 tenebrarum lucem ab initio dilexit.
 quam et si uiolenter. tamen posside
 re uoluit. non extinguere. lucis at
 natura in bello. tenebras extingue
 re uoluit. **I**as ergo uicta dilexit.
Quod uultis eligite. utrum neces
 sitate compulsa ut diligeret tene
 bras. an uoluntate seducta. **S**i ne

cessitate. quare dampnatur. **S**i uolu
 tate. quare dei natura in tanta iniqui
 tate deprehenditur. **S**i necessitate dei na
 tura coacta est. diligeret tenebras. uic
 ta est ergo. non uicit. **S**i uoluntate.
 quid iam miseri dubitant peccandi
 uoluntatem tribuere nature quam
 deus ex nichilo fecit. ne tribuant eā
 luci quam genuit. **Q**uid si etiam ostē
 dimus ante commixtionem mali quā
 fabulose confictam dementissime cre
 diderunt in ipsa lucis natura quam
 dicunt magna mala fuisse. quid ad
 istas blasphemias addi posse uidebit.
Illuc enim sunt antequam pugnaret
 dura et inexcusabilis pugnandi neces
 sitas. **A**cc iam magnum malum. an
 tequam bono misceretur malum.
Dixit hoc unde cum adhuc nulla
 eēt facta commixtio. **S**i autem ne
 cessitas non erat. uoluntas ergo
 erat. **V**nde et hoc tam magnum ma
 lum ut deus ipse nature sue noc
 ere uellet. an noceri ab hoste non
 poterat. mittendo eam crudeliter
 miscendam. turpiter impugnandā.
 inique dampnandam. **A**cc quantū
 malum perniciosē et noxie et ma
 nifestissime uoluntatis. antequam
 malum de gente contraria miscere
 tur. **A**n forte nesciebat hoc eueniaturū
 membris suis. ut diligerent tene
 bras. et inimice existerent sancte
 lucis. sicut ipse dicit. hoc est non
 tantum deo suo. sed etiam patri de
 quo erant. **V**nde ergo hoc in deo

607
tam magnum ignorantie malum.
antequam ullum de gente contra-
ria miseretur malum. Si autem
futurum hoc sciebat. aut semper-
na in illo inerat crudelitas. si de sue
nature futura contaminatione et
damnatione nichil polebat. aut
sempereterna miseria si dolebat. **Un-**
de et hoc tantum malum summi
boni nostri aut ullam commixti-
onem summi mali nri. Ipsa cer-
te particula nature ipsius que in
illius globi eterno nunculo confi-
gitur. si hoc sibi imminere nesciebat.
etiam sic erat nature dei semper-
na ignorantia. Si autem sciebat.
sempereterna miseria. **Unde** hoc ta-
tum malum. Antequam illud de ge-
te contraria miseretur malum. an
forte magna caritate gaudebat.
quia per eius penam perpetua q̄
es ceteris lucis incolis parabat. **Hoc**
quam nephas sit dicere natu-
re dei a natura dei sic subueniri. qui
uider anathemet. Sed si hoc saltem
ita faceret. ut ipsa luci inimici nō
fieret. posset fortasse non tanquā
dei natura: sed tanquam aliquis ho-
mo laudari. qui pro patria sua uel
let mali aliquid pati. Quod quidē
malum ad tempus posset eē non
in eternum. Nunc uero et illam ī
globo tenebrarum confixionem di-
cunt eternam. et non cuiusq̄ rei.
sed nature dei. Et utiq̄ iniquissimū
et execrabile et ineffabiliter sacrile-

gum gaudium erat. si dei natura
gaudebat se tenebras dilecturam. et
lucis sancte inimici facinram. **Unde**
hoc tam inhumane et celestium malū.
Antequam ullum ex gente contraria
miseretur malum. **Quid** tam per-
uerſam et tam impiam ferat uela-
niam summo malo tribuere tanta bo-
na. et summo bono quod est deus tan-
ta mala. **Iam** uero quod ipsam partē
nature dei dicant ubiq̄ permixtam
in celis. in terris. sub terris. in omni-
bus corporibus siccis et humidis. in
omnibus carnalibus. et in omnibz
seminibus arbor. herbarum. homi-
num. animalium. non potentia diuini
cans sine ullo neq̄ incoquinabili-
ter. incorruptibiliter omnibus rebz
administrandis regendisq̄ presentē.
quod nos te deo dicimus. sed ligatā
oppressam. pollutam. **Quam** solu-
berari purgariq̄ dicunt. non solū
per discutiendis solis et lune et uirtu-
tes lucis: uerum etiam per electos
suos. **Hoc** genus nephandissimi er-
roris quas sacrilegas et incredibi-
les turpitudines eis suadeat. etiā
si non persuadeat horribile ē dicē.
Dicunt enim uirtutes lucis tantū
figurari in masculos pulchros. et op-
poni feminis gentis tenebrarum.
et eandem rursus uirtutes lucis cū
figurari in feminas pulchras. et
opponi masculis. tenebrarum ut
per pulchritudinem suam inflam-
ment spurcissimam libidinem pū-

cum tenebrarum et eo modo uita
 lis substantia hoc est dei natura qua
 diant in eorū corporibus ligatam re
 veri et ex eorū membris per illam
 concupiscentiam relaxatas soluta si
 gnat et suscepta uel purgata liberet.
 hoc infelices legunt. hoc dicunt. hoc
 audiunt. hoc credunt. hoc in libro
 vii. thesauri eorū sic enim appellant
 scripturam quandam manichei ubi
 iste blasphemie conscripte sunt. ita
 positum est. **Tunc** beatus ille pater
 qui lucadas naues habet. diuerso
 ria et habitacula et magnitudines.
 pro ista sibi clementia fecit opem
 qua eruitur et liberatur ab impijs
 retinaculis. et angustijs atq; angu
 ribus sue uitali substantie. Itaq; in
 uisibili suo nunci illas suas uirtu
 tes que in clarissima hac nauī ha
 bentur transfigurant. easq; parere fa
 cit aduersis potestatibus que in sin
 gulis celoz trachibus ordinate sunt.
Que quoniam ex utroq; sexu mal
 culoz ac feminarum consistunt.
 ite predictas uirtutes partim que
 cū puerorū inueniunt parere in
 bet generi aduerso feminarum.
 partim uirginum lucadarum. **For**
 mā generi contrario masculozum
 faciens eas omnes hostiles potesta
 tes. propter ingenicam sibi letale
 et spurculissimam concupiscentiam
 facillime capi. atq; eisdem speciebz
 pulcherrimis que apparent mā
 cipari hoc modo dissolu. **Sciatis**

autem hunc eundem nrm beatum
 patrem. hoc idem ee quod etiam si
 e uirtutes. quamobrem necessariā
 causam transformat in puerorū
 et uirginum intemperatam similitu
 dinem. **Uirtus** autem hys tanquā
 proprijs armis. atq; per eas suam
 implet uoluntatem. **Harum** uero
 uirtutum diuinarum que ad instar
 coniugij contra inferna genera sta
 tuuntur. queq; alacritate ac facilita
 te id quod cogitauerint momento
 eodem efficiunt. plene sunt lucide na
 ues. Itaq; cum ratio poposterit ut
 masculis appareant eadem sancte
 uirtutes. ilico etiam suam effigiem
 uirginum pulcherrimatum habitu
 demonstrant. **Eurūm** cum ad fe
 minas uenient fuerit preponen
 tes species uirginum puerorū inue
 nientem speciem ostendunt. **Hoc** autē
 uiso teore ille ardor concupiscentia
 crescat. atq; hoc modo uinculum puel
 linarum cogitationum earum sol
 uitur. uiuasq; animas que eorūdem
 membris tenebatur hac occasione
 laxata euadit. et suo purissimo ae
 ri misceatur. ubi penitus ablute aīe
 ascendunt ad lucadas naues. que si
 bi ad euectationem atq; ad sue pīe
 transfigurationem sunt parate. **Itē**
 uero quod adhuc diuersi generis
 maculas portant. per estus atq; ca
 lores particulatim tendunt. atq;
 arboribus ceterisq; plantationibus
 ac sanis omnibus misceatur atq; co

finitur

post

dicitur

Sciatis

loribus diuersis insigniuntur. Et quo
pacto ex ista magna clarissima nam
figure pueroꝝ et uirginum apparent
contrarijs potestatibus que in celis
regunt. queq; igneam habent natu
ram. Atq; ex isto aspectu tercio uite
pars que in carumdem membris
habetur laxata deducitur per calores
in terram. eodem modo etiam illa al
tissima uirtus. que in uitalium aqua
rum habitat similitudinem pueroꝝ
ac uirginum sanctarum per angelos
suos apparet hys potestatibus qua
rum natura frigida est. atq; humida.
queq; in celis ordinare sunt quidem
hys que femine sūt. ipsis forme pue
roꝝ apparent. masculis uero uirginū.
Ac uero mutatione ad diuersitatem
personarum diuinarum et pulcher
rimarum humide frigidęq; stygis
principes masculi siue femine soluū
tur. atq; id quod in ipsis est uitale
fugit. Quod uero residerit laxatum
deducitur in terram per frigora. et
cunctis terre generibus admiscetur.
Quis hoc ferat. quis hoc credat. non
dico ita esse. uel dici potuisse. Nec quā
doctorem timent anathematizare ma
micheum. et non timent hoc credere
patientem teum. per electos autem
suos purgari dicunt eandem ipsam
commixtam partem ac naturam dei
manducando scilicet et bibendo. qui
eam in alimentis omnibus dicunt
ligatam teneri. que cum ab electis
uelut sanctis in refectorem corporis

manducando et bibendo assumitur.
per eorū satisfactionem solui signi et li
berari. Nec attendunt miseri quam
non incongrue de illis creditum sit
quod frustra negant. nisi eodem li
bros anathematizauerint et mani
chei eē testiterint. Si enim sicut di
cunt in omnibus seminibus ligata
pars dei et ab electis manducando
purgatur. quis non digne credat
eos facere quod inter uirtutes celoz
et principes tenebrarum fieri i che
sauro suo legunt. quandoquidem et
carnes suas de gente tenebrarum
eē dicunt. et in eis ligatam teneri
uitalem illam substantiam partem
dei credere. atq; affirmare non dubi
tanc. Que utiq; si soluenda est et
manducando purganda. sicut eos fa
teri cogit funestus error ipsorū. quis
non uideat. quis non exhorreat. quā
ta turpitudine et quanta uestigia con
sequantur. Nam et a quibusdam qui
cipibus gentis sic dicunt adam pri
mum hominem creatum ut lumen
ab eis ne fugeret teneberetur. In eplā
enim quam fundamenti appellant.
quomodo princeps tenebrarū quē
patrem primi hominis inducunt.
ad ceteros socios suos tenebrarum
principes socius fuerit et egerit.
ita scripsit manicheus. Iniquis igitur
commentis ad eos qui avertunt
sic. Quid uobis uideatur maximum
hoc lumen quod oritur. Inuenimus
quemadmodum uolum moysi sona

plurimas potestates. Quapropter in
uos potius equū est id quod in uir-
tutibus habetis luminis prerogare.
Sic quippe illius magni qui globus
apparuit imaginem fingam per qua
regitare poterimus. cenebratam aliqū
conuersatione liberati. Hec audientes
ac diu seam deliberantes: iustissimū
putarunt id quod postulabatur pre-
bere. Nec enim fidebant se id ^{lucem} iu-
giter retenturos unde melius rati sūt
principi suo offerre nequaquā despe-
rantes eadem se pacto regnāturos Quo
igitur modo lumen id quod habebat
prebuerint considerandum est. Nam
hoc etiam omnibus diuinis scripturis
archanitz celestibus aspersum ē. Sapi-
entibz uero quomodo sit datum scire.
nimine est difficile. Nam coram ap-
teqz cognoscatur ab eo qui uere ac fi-
deliter intueri uoluerit: quoniam eoz
qui conuenerant frequentia promil-
cia erat ^{et} feminarum scilicet ac uas-
culoz ac proinde compulsi eos ut
inter se coirent. In quo coitu ali-
seminauerunt. alie grauide effecte
sunt. Erāt autem partus hys qui
genuerant similes uires plurimas
parentum uti primi obtinentes. Hec
simens eoz princeps uti precipuū
donum gauisus est. Et sicut etiam
nunc fieri uidemus corporz formati-
cem naturam mali inter uires sume-
tem figurare. ita etiam antedictus
princeps sodalium prolem accipies
habentem parentum sensus pruden-

tiam lucem simul secum in generati-
one procreatam comedit ac plitqz in
uitibus sumptis ex istiusmodi elca
in qua non modo merat fornicatio s;
multo magis astucie et parui sensus.
ex fera genitorz mēte propria ad se cō-
iugem euocant ex ea qua ipse erat
stipe manantem. Et facta cum ea
coitu seminauit ut ceteri habundan-
tiam maloz que deuorauerat. nonni-
hil etiam ipse adiciens ex sua cogi-
tatione ac uirtute. ut esset sensus es-
omnium eoz que profuderat forma-
tor atqz descriptoz. Cuius compar ex-
piebat hec ut semen consueuit culta
optime terra percipere. In eadem em
construebantur et contrebantur om-
nium ymagines celestium ac terre-
narum uirtutum ac pleni uidelicet
orbis id quod formabatur. similitudi-
nem optineret. Vnde scelestum monstrū
o exetanda perditio. et labes incepta-
rum animarum. Vincto quid sit
de natura dei. qd sic legentur hoc dicere.
Hoc saltem attendant miseri decepti
et errore mortifero uenenati. quia
si per coitum masculoz et feminarū
ligatur pars dei quam se manducan-
do soluere et purgare profitentur. co-
git eos tam nequandi erroris necessi-
tas. ut non solum de pane et oleibz
et pomis que sola uidentur in man-
festo accipere. sed inter etiam soluere
et purgant partem dei. Vnde per
conubium potest si femine uero co-
cepta fuerit colligari. hoc ē scilicet qui

dam confessi ēē in publico iudicio perhi-
bentur non tñ in paffagōia sed etiam
in gallia. sicut a quodam rōmē xpia-
no catholico audiui. **A**c cum interroga-
rentur cuius auctoritate scripserit ista
facerent. hoc de theodoro suo prodidis-
se quod paulo ante commemoravi.
Isti autem cum hoc eis obiciatur. solent
respondere nescio quem inimicum
suum de numero suo. hoc est electorū
suorū delictūisse et scisma fecisse. atq;
huiusmodi spurcissimam heresim cō-
didisse. **V**ide nam est quia hoc e-
tiam si isti non faciunt de ipsorum
libris hoc faciunt quiaamq; faciunt.
Abiciant ergo libros. si crimen exhor-
rent quod committere coguntur si
libros tenent. aut si non cōmittūt.
mundius uiuere contra suos libros
conantur. **S**i quid agunt cum eis
dicitur. aut purgare lumen de quib;
potueritis seminibus ut ne illud re-
culeris quod uos non facere asseritis
aut manicheum anathematizare.
Qui cum dicit in omnibus seminib;
ēē partem dei et cunctobento ligari
quidquid autem luminis hoc est
eiustem partis dei. ad eisdē electorū
peruenerit. manducando purgari.
quid uobis fluatet iudicis et eum
adhuc anathematizare dubitatis.
Quid agunt inquam cum hoc eis
dicitur. **A**d quas tergiversationes se
conuertunt cum aut tam nepharia
doctrina sit anathematizanda. aut
tam nepharia turpitudine facienda.

in cuius comparatione iam illa om-
nia mala que intolerabilia paulo
ante commemorabam. eos de natura
dei dicere. quod necessitate oppressa
sit. ut bellum gereret. quod aut tem-
piterna ignorantia secuta erat. aut
sempiterno dolore et timore sollicita
quanto sibi ueniret corruptio com-
mixtionis. et unculum eterne dāp-
nationis. quod tenig gesto bello sic
fuerit captiuata. oppressa. polluta.
quod post fallam uictoriam sic fu-
tura sit in horribili globo in eternū
confixa et ab originis sue felicitate
separata. tolerabilia uitantur. cum
per seipsa. si considerentur sustineri
non possint. **O** magna patientia
tua domine. misericors et misera-
tor longanimis et multum miseri-
cor et uerax. qui facis oxi solem-
nium super bonos et malos. plus
super iustos et iniustos. qui nō uis
mortem peccatoris quantum ut re-
uertatur et uiuat. **Q**ui patribus
corripuens das locum penitentie ut
relicta malicia credant in te domi-
ne qui patientia ad penam adducis.
quammis multi secundum duriciā
cordis sui. et cor impetens thesau-
rizant sibi iram in die ire et reue-
lacionis iusti iudicij dei. **Q**ui reddis
unicuiq; secundum opera sua. qui
in qua die conuersus fuerit homo
a nequitia sua ad misericordiam
et ueritatem tuam. omnes iniqui-
tates eius obliuisceris. quæda nobis

tona nobis ut per nrm ministerium
quo execrabilem et nimis horribilem
errorem hunc redargui uoluisti. sicut
iam multi liberati sunt. et alii liberentur
sive per sacramentum scilicet baptismi tui
sive per sacrificium contritusque spiritus
et cordis contrita. et humiliata in dolore
penitentiae remissionem peccatorum et
blasphemiarum suarum quibus per
ignorantiam te offenderunt acquirere
mereantur. Tantum enim ualeat quepol-
lens misericordia et potestas tua. et
ueritas baptismi tui claususque regni
colorum in sancta ecclesia tua. ut nec de
illis desperandum sit. quamdiu in hac
terra per tuam patientiam uiuunt.
Qui etiam scientes quantum malum
sit talia sentire uel dicere ipse aliquam
temporalis et terrene commoditatis co-
suetudinem uel adaptionem in illa ma-
ligna profunde detinentur. Sed ad tuam
ineffabilem bonitatem saltem increpa-
ti tu correptionibus fugiant. et omni-
bus carnalis uite illecebris celestem
uitam eternamque preponant. Amen.

*Inquit liber beatus augustinus epi ad
inuentum.*

Dilectissimo fratri uice-
no. augustinus. Accipis
epistolam quam tuam
esse non michi incredibile uisum est.
Attulit enim eam quem catholicum
christianum esse constat. qui ut qui
nos michi inueniri non audeat. Sed
si forte non sunt littere tue. ergo ei
qui scripsit rescribendum putauit.

Hunc tunc potius quietis est quidam
et perentem quam tunc. cum me ad
lescentem. unio adhuc rogati cum sic
cessisti et apud carthaginem noueras.
Sed donatiste minime iniqui sunt.
quos per ordinatos a deo potestates
cohiberi atque corrigi michi non uidetur
inuisum. Nam te multorum iam correcti-
one gaudemus. quod tam ueraciter
unicam catholicam tenent atque testen-
dunt. et a pristino errore se liberatos
esse letantur. ut eos cum magna grati-
tatione miremur. Qui tamen nescio
qua in consuetudine nullo modo mu-
tari in melius cogitent. nisi hoc co-
re pertuleris. sollicita mente ad conside-
rationem ueritatis intenderent. ne
forte non pro iusticia. sed pro peruer-
sitate et presumptione hominum ip-
sas temporales molestias instructio-
is et uana tolerancia paterentur. diu
postea non uenirent. nisi ad debitas
penas impiorum. qui eius tam leue
ammonitionem et paternam fla-
gella contempserint. ac si ista cogi-
tatione doctes facti non in calump-
niis et fabulis humanis sed in di-
uinis libris promissam per omnes
gentes inuenirent ecclesiam. qui
suis oculis reddi conspicerent. in
quibus et christum prenuuntiatum esse
am non uisum super celos. esse
dubitarent. Nunquidnam ego iusto-
rum saluti inuidere debebam. ut col-
legas meos ab huius paterna di-
ligentia reuocarem. per quam sem

est ut multos uideamus accusare suam
pulsinam cecitatem. Qui cum super
celos exaltati xpm etiam non uidentes
credebant. gloriam tamen eius super
omnem terram etiam uidentes nega
bant. cum propheta manifestatione
complexus sit dicens. **Calcare super**
celos deus: et super omnem terram
gloria tua. **Istos** ergo atrox quondam
inimicos nros pacem nram et quie
tem uariis molentiarum et insidiarum
generibus grauiter infestantes. si sic
contempneremus et toleraremus.
et nichil omnino quod ad eos terre
tos ac corrigendos ualere posset. exco
giaretur et argueretur a nobis ue
rum malum pro malo redderemus.
Si enim quidquam inimicum suum
periculosos febribus freneticum fcm
currere uideret. inproceps. nonne tunc
potius malu pro malo reddere. si eum sic ire
permitteret. quam si corrigendum
litigandumq; curaret. Et tñ tunc ei
molestissimus et aduersissimus uide
tur. quando ulcimus et misericordissi
mus extinsit. **Sed** plane salute repa
rata tanto uberius ei gratias ageret.
quanto eum sibi non peperasse sentit.
Ubi possem ostendere ex ipsis circum
cellionibus. quia multos iam catholi
cos manifestos habeamus dampnate
suam pulsinam uiam et miserabile
errorem. quo se arbitrabantur pro ec
clesia dei facere quicquid iniqua re
meritate faciebant. **Qui** tamen ad hac
sanitatem non perducerentur. nisi le

gum illarum que ubi displicent mi
culis tanquam frenetici ligarentur.
Quid aliud alterum genus morbi g
missum eor qui turbulentam quidem
audaciam non habebant. sed quidam
uicissitudine premebantur. dicentes nobis.
uerum quidem diuini. non est qui res
pondeat: sed durum est nobis tradito
nem uel parentum relinquere. **Nonne**
salubriter regula temporalium mole
stiarum excutienda erat. ut tanquam
de sompno liturgico emergerent. et i
salutem uitae euigilarent. **Quam**
multi ex ipsis nunc nobiscum gaude
tes pristinum pondus **citius** perm
ciosi operis attulant. et faciant nos
sibi molestos esse debuisse. ne tanquam
morosero sompno. ita morbo ueterino
se consuetudinis interirent. aut cum
quibusdam ista non prosunt. niquid
ideo negligenda est medicina: quia
nonnullorum est insaniabilis pestilen
tia. **Tu** non attendis nisi eos qui ita
duri sunt. ut nec istam recipiant
disciplinam. **De** talibus enim scriptum
est. **frustra** flagellauit filios uros.
disciplinam non repperunt. **Puto**
tñ quia dissectione non odio flagellati
sunt. **Sed** debes etiam tam multos at
tentare de quorum salute gaudentis. **Si**
enim terrentur et non docerentur.
improba quasi dominatio uideretur.
Sed rursus si docerentur et non ter
rentur. uicissitudine consuetudinis ob
durarentur. et ad capellendam uiam
salutis pigrius mouerentur. quando

quidem nulla quod bene nouimus red
dita sibi ratione et manifestata. **Q**uium
testimonijs ueritate respondere uob
cupere se in ecclesie catholice commu
nionem transire. **S**ed et uoluntas p
dicoz hominum inimicitias founda
re. quas quidem pro iusticia et pro
eterna uita magis contempnere debue
runt. **S**ed talium infirmitas donec fir
mi efficiantur sustinenda est non despe
randa. **N**ec obliuiscendum quod ipse
dominus adhuc infirmo petro ait.
Non potes me sequi modo: sequeris
autem postea. **C**um uero terrori utili
doctrina salutaris adiungitur. ut nō
solum tenebras erroris lux ueritatis
expellat: uerumetiam male consuetu
dinis uincula huius timoris absum
pat. **D**e multoz sicut dixi salute le
tamur. benedictionum nobiscum. et
gratias agentium deo. quod sua polli
citione completa. qua reges terre
xpo seruuitores ēē promissit. sic cura
uit moribidos. sic sanauit infirmos.
Non omnis qui parit amicus est.
nec omnis qui uerberat inimicus.
Meliora sunt uulnera amici: quam
uoluntaria oscula inimici. **M**elius
est cum seueritate diligere: quam cū
lenitate deapere. **V**alidus esuriens pa
nis tollitur. si te abo securus iusticiā
negligebat. quam esuriens panis fra
gitur. ut iniusticiā seductus acquiescat.
et qui frenetam ligat. et qui secur
gicum excitat. ambobus molestus.
ambos amat. **Q**uis nos potest ampli

amare quam deus: et in deus nos non so
lum docere suauiter. uerum etiam salu
biter terrere non cessat. fomentis lem
bus quibus consolatur. sepe etiam mor
dassimum inedia mentium tribulatio
adiungens. exercet sane patriarchas
etiam pios et religiosos. populum cō
tumacem penitus grauioribus agit.
Non aufert ab aplo stimulum carnis
ter. ab eo rogatur. ut uiracem in in
firmitate perficiat. **D**iligamus etiam
inimicos nros. quia hoc iustum est.
et hoc precepit deus. ut firmus filij pa
tris qui in celis est: qui facit soli in
firmum oriri super iustos et iniustos.
Sed sicut ista dona eius laudamus. ita
etiam flagella eius in eos quos diligit
cogitemus. **P**utas neminem debere
cogi ad iusticiam. cum legas p̄missa
multas dixisse seruis. quoscumq; tūc
uerbis cogite intrare. cum legas et
iam ipsum primo saulum postea pau
lum ad cognoscendam ueritatem et
tenendam. magna uiolencia xpi cogē
tis ēē compullum. nisi forte carcerem
putas hominibus ēē pecuniam uel
quamlibet possessionem. quam luce
istam que oculis carpitur. hanc ille
celesti prostratus lumine subito amis
sam non reuocauit. nisi cum sancte
incorporaretur ecclesie. **E**t putas mul
tam uim adhibendam ēē homini ut
ab erroris p̄uicie liberetur. cum ipm
dominum quo nemo uilius diligit.
certissimis exemplis hoc facere ui
deas. et xpm audias dicentē. **N**emo

ad me uenit: nisi quem pater actus
erit. Quod fit in cordibus omnium
qui se ad eum diuine iusticie timo
re conuertunt. Et noueris aliquando
furem a uertendis pecoribus quabu
lum **probers** **lygere**: et aliquando
pastorem flagello pecora errantia
reuocare. Nonne contumacem ancilla
data sibi potestate. Sara potius affli
gebat. Et utiq; non eam quam super
ius beneficio suo matrem fecerat crute
liter oderat: sed in ea superbiam salu
ter edomabat. Non autem ignoras qd
iste due mulieres Sara et agar. et duo
filij earum ysaac et ysmael pro spiri
tibus et carnalibus figurentur.

Et cum legamus ancillam et filium
eius a Sara passos graues molestias.
paulus aplos dicit. quod ab ysmaele pas
sus sit ysaac. Sed sicut tunc inquit
ille qui erat secundum carnem. perse
quebatur eum qui erat secundum spm
ica et nunc. Ut qui possunt intelli
gant magis ecclesiam catholicam p
secutionem pati superbia et impie
tate carnalium. quos temporalibus
molestijs atq; erroribus emendare
conatur. Quicquid ergo facit uera et
legitima mater etiam si asperum a
marumq; sentiat. non malum pro
malo reddit. sed discipline bonum ex
pellendo malum iniquitatis apponit.
non odio nocendi. sed dilectione sana
di. cum boni et mali eadem faciunt.
eademq; patiuntur. non factis et pe
nis. sed causis utiq; discernendi st.

Pharaon populum dei duris labori
bus accrebat. moyses eundem yslm
impie agentem. diuinis coercionibz
affligebat. Similia fecerunt. sed no
similiter protesse uoluerunt. Ille do
minatione inflatus. iste zelo inflam
matus est. Jezabel occidit prophetas.
yeshas occidit pseudo prophetas: puto
quod diuersa sunt merita facientium.
et diuersa passor. Aspice etiam tempo
ra testamenti noui. quanto ipsa iam
mansuetudo caritatis non solum erat
in corde seruanda. uerum etiam i luce
monstranda. quando petri gladius i
uaginam reuocatur a xpo. et osten
ditur non debuisse de uagina exiri nec
pro xpo. Legimus tamen non solu
quia ceciderunt iudei paulum aplos.
uerum etiam quod ceciderunt et gre
ci pro paulo sosthenem iudicem. Nonne
similitudo fit quasi utroq; coniugit.
et tamen eos cause dissimilitudo di
scernit. Nempe deus proprio filio n
peperat. sed pro nobis omnibus tra
didit illum. Nempe de filio ipso dia
tur. Qui nos dilexit et tradidit se
metipsum pro nobis. Nempe eode
iuda dicitur. quod intrinsece in eum
sathanas ut maderet xpm. Cum ergo
et pater tradiderit filium suum. et
ipse xps corpus suum. et iudas to
minum suum. cur in hac traditio
ne deus est pius et homo reus. in
si dissimilitudo intendis atq; in re
una quam fecerunt. Tres cruce in
loco uno erant. In una latro damp

nandus. in alia latro liberandus. In
media xps alterum liberaturus. al-
rum dampnaturus. Quid similis
istis crucibus. quid dissimilis istis
penitentibus. Traditus est paulus. in
clutendus et colligandus. sed quolibet
custode carceris peior est utiq; sathana.
cui tu paulus ipe tradidit hominem
in interitum carnis. ut sps saluus sit
in die dñi ihu. et hic quid dicamus.
Hec micio tradidit crudelis traditor.
discamus frs in similitudine operu
discernere animos operantium. ne davi-
dis oculis calumpnemur. et beniuolos
pro nocentibus accusemus. Item cum
ait idem apls. tradidisse quosdam sa-
thane ut discederent non blasphemare.
Malum pro malo reddit. An potius
malos per malum emendare bonu
opus ee iudicant. Si semper esset
laudabile persecutionem pati. suffice-
ret domino dicere. vi qui persecutio-
nem patiuntur. et non adderet prop-
riam iusticiam. Item si semper ee culpabi-
le persecutionem facere. non scripsum
ee in sanctis libris. Detrahente proxi-
mo suo occulte hunc persequabar. **A**
quanto ergo qui eam patitur inini-
cus est. Sed plane semper et mali
psecuti sunt bonos. et boni persecu-
ti sunt malos. Illi nocendo per inu-
siciam. isti consulendo per disciplina.
Illi inhumaniter. isti temporaliter. Illi
servientes cupiditati. isti caritati.
Ram qui cruciatur. non considerat
quemadmodum laemet. Qui autem

curat. considerat quemadmodum
doceat. Ille enim persequitur caritatem.
iste putredinem. **O**cciderunt impij pro-
phetas. occiderunt impios et prophete.
flagellaverunt iusti xpm. iudeos flagel-
lavit et xps. Traditi sunt apli ab homi-
nibus potestati humane. tradiderunt et
apli homines potestati sathane. In his
omnibus quid attenditur. nisi quis eoz
pro ieritate. quis pro iniquitate. quis
nocendi causa. quis emendandi. Non
inuenitur exemplum in euangelicis
et apostolicis litteris aliquid patium a
regibus terre pro ecclesia. et contra in
multos ecclesie quis negat inueniri.
Sed nondum implebatur ista prophe-
cia. Et nunc reges intelligite. eridim
in omnes qui iudicatis terram. serui-
te domino in timore. **A**d hoc enim non
implebatur quod in eodem platino su-
perius dicitur. quare fremuerunt ge-
tes et populi meditati sunt inania.
Astiterunt reges terre et principes
conuenerunt in unum aduersus dñm
et aduersus xpm eius. **V**erum quoniam
si facta preterita in prophetis libris
figure fuerunt futuror. in rege illo
qui appellabatur nabugodonosor utriusq;
tempus figuratum est. et quod sub a-
plis habuit. et quod nunc habet eccle-
sia. **T**emporibz igitur aploz et mar-
tium illud implebatur quod figu-
ratum est. quando rex memoratus
pios et iustos cogebat adire sum-
ma. et reuolutes in flammis mit-
tebat. **Q**uic autem illud impletur qd

paulo post in eodem rege figuratum est:
cum conuersus ad honorandum deum
uerum decreuit in regno suo ut quicun-
q; blasphemaret deum sibi daret. **h**is et
ab denago: penes debitas subiaceret. **p**ost
uero tempus illius regis significauit
tempora posterioꝝ regum tam fidelium
per quos patiuntur impij pro xpianis.
Sed plane in eis qui sub nomine xpi
erant: seducti erant a peruersis. Et ne
forte oues xpi sint errantes et ad gregē
aliter reuocande sunt. temperata seueri-
tas et magis mansuetudo seruatur. **V**t
cohercati exilioꝝ atq; dampnoꝝ tribula-
tione. ammonentur considerare quid
et quare patiuntur. et discant prepone-
re rumoribus et calumpnijs hominum.
scripturas quas legunt. **Q**uis enim no-
strum quis ur̄m laudat leges ab impe-
ratoribus datas. aduersus sacrificia pa-
ganorū? **E**t certe longe ibi pena seuerior
constituta est: illius quippe impietatis:
capitale supplicium est. **D**e nobis autem
corripendis atq; cohercendis habita ra-
tio est: qua potius ammoneremini ab er-
rore discere: quam pro scelere puni-
remini. **P**otest enim fortassis etiam de
nobis dici quod ait ap̄ls de iudeis. **T**esti-
monium illis perhibeo quod zelum dei
habent: sed non secundum scientiam. **I**g-
norantes enim dei iusticiam et suam
uolentes constituere. quando non dicunt
iustificari eos nisi eos qui a uobis po-
tuerint baptizari. **I**n hac ergo apostoli-
ca sententia quam de iudeis protulit.
hoc distatis a iudeis quod uos habeatis

Primo ergo tempus illius regis signabat
priora tēp̄a regū infidelium per quos sit
xpiana pro impijs.

sacramenta xpiana: quibus illi adhuc
carent. **C**eterum ad hoc quod ait. ignorā-
tes dei iusticiam et suam uolentes consti-
tuere. et quod zelum dei habent sed nō
secundum scientiam: pares estis omni-
no. exceptis dimittat illis quicunq;
in uobis sunt scientes quid uerum sit
et pro animositate sue peruersitatis. ci-
tra ueritatem etiam sibi notissimam di-
mittentes. horum quippe impietas etiā
p̄tolerantiam fortitan superat. **S**ed quia
non facile possunt in animo namq;
lacet hoc malum. omnes tanquam nō
a nobis unū aliam leniori seueritate
cohercemini. **E**t hoc quidem ualde omni-
bus hereticis qui xpianis sacramentis
inhibuuntur. et a xpi ueritate sue uni-
tate dissentiant. uel donatistis omnib;
diximus. **Q**uid autem ad uos attinet
quod non solum cum illis comminor
donatistis a donato. uerumetiam pro
prie rogastis a rogato appellamini.
Mitiores quidem eē uideamini. quia ciui-
cellorum innumatissimis gregibus nō
seutis. sed nulla bestia si neminem
uulneret: propterea mansueti dicatur.
quia tenes et ungues non habet.
Sequi uos nolle dicatis: ego non pos-
se arbitror. **I**am estis numero exigui
ut mouere uos contra aduersarios
multitudines non audeatis et si cupi-
atis. **S**ed ponamus etiam uos nolle
quod ualeatis. ponamus etiam uos nolle
euangelicam sententiam. qua satis-
factum est. **S**i quis ubi uoluerit ani-
mam tollere et iudicio tecum conten-

tere: dimitte ei et pallium sic intelli-
gere et tenere. ut persequenabius uos
non solum nulla iniuria ueramen-
am nullo iure resistendum putetis.
hunc certe intellectum rogatus auc-
tor ur̄. aut non habuit. aut non im-
pleuit. qui te nescio quibus rebus ut
dicitis una acerrima persequerantia et
am forensi disceptatione conflixit. Cui
si diceretur. quis unquam aploꝝ in
causa fidei res suas iudicio publico de-
fendit. sicut tu in epla posuisti. Quis
unquam aploꝝ in causa fidei res ali-
enas iniurias. Nullum quidem in di-
uinis libris exemplum reperiet huius
facti. sed et forte inueniret aliqua
ueram defensionem. si ueram ecclesiam
inueniret. et non sub ecclesie uere no-
mine impudenter aliquid possideret.
Quid autem pertinet ad terrenarum
potestatum iussa contra schismaticos
aut hereticos uel impetranda uel
exercenda. Illi quidem a quibus uos
separatis acerrimi fuerunt. et contra
uos quantum audire potuimus. et
contra maximianistas. qđ gestum
etiam certis documentis probauimus.
sed nondum ab eis separati eratis.
quanto iuliano imperatori in sua
persecutione dixerunt. quod apud eum
sola iusticia locum haberet. quem
certe apostatam nouerant. et ydola-
trix deditam sic uidebant. ut aut
iusticiam ydolatricam faterentur aut
se scelerate menticos negare non
possunt. ut apud eum dicerent so-

lam locum habere iusticiam. apud
quem magnum locum ceruere habere
ydolatricam: sed fuit in uerbo hoc scdm
de ipso. Quid dicitis si nihil iustum ab
imperatore petendum est: cur a iulia-
no petatum est quod iustum putatum
est. An hoc petendum est ut sua sibi
reciperet. non ut aliquem quo ab im-
peratore coherceretur accuset. Interim
et in suarum recipendarum repetitio
ab aplice exemplis receditur. quia hoc
fecisse nemo illoꝝ inuenitur. Sed tame-
cum maiores ur̄i ipsum constantium
tunc cartaginensis ecclesie ep̄m. cui et
quam criminoso communicare nolue-
runt. apud principem constantinum
per auelinum proconsulem accusaue-
runt. non res suas remissas repen-
uerunt. sed innocentem existimantes.
et sicut ipse iudicioꝝ exirus docuit. ca-
lumpnirose appaeruerunt. quicquid
sceleratius ab eis fieri potuit. Si autē
sicut falso arbitramur uere crimino-
se iudicandum terrenis potestatibz
tradiderunt. quid obicitis nobis quod
ur̄oꝝ presumptio primitus fecit. Quod
in eos non argueremus quia fecerunt.
si non animo iniusto et noxio. sed emē-
dandi et corrigendi uoluntate fecisset.
Vos autem indubitanter arguimus.
quibus crimen uidetur de inimicis co-
munione m̄e xp̄iano imperatori ali-
quid conqueri. Cum libellus a maiori-
bus ur̄is fuit anelino proconsuli dat-
et constantino imperatori mittendus.
ita supra scriptum est. Libellus ecclesie

catholice criminum cecilianum traditus
a pace maior. Illos autem magis hic
arguimus. qui cum apud imperatorem
ultra cecilianum accusassent. quæ primo
uicq; apud collegas transmarinos co-
minere debuerunt. Ipso autem impe-
ratore agente. ut episcoporum causam ad se
relatam ad episcopos mitteret. nec uicti
pacem cum fratribus habere uoluerunt.
sed rursus ad eundem imperatorem ue-
nerunt. rursus non cecilianum tamen
uerumetiam datos sibi episcopos iudi-
ces apud terrenum regem accusauerunt.
rursus ab episcopi iudicio ad eundem im-
peratorem appellauerunt. nec eo ipso
inter partes cognoscere atq; iudican-
te uel ueritati uel paci cecidendum esse
dixerunt. Quid autem aliud constitui-
erit constantinus aduersus cecilianum
et socios eius. si essent nostris maioribus
accusantibus uicti. quam quod statuit
in eos ipsos qui cum accusarent ultro
nec ea que incendebant probare po-
tuisent. Roluimus enim ueritati
consentire nec uicti. Ille quippe in te-
pore constituit in hac causa. ut res
conuictorum et uincta puaciter resi-
stentium. fido uendicaretur. Sed
uicelq; nostris maioribus accusanti-
bus atq; superantibus. et contra co-
munitionem cecilianum tale aliquid de-
creuissit. promissores ecclesie defenso-
res pacis et unitatis nominare uel
letis. Cum uero in eos qui ultro ac-
cusantes nichil probare potuerunt
nec oblato sibi gremio pacis quo cor-

recti exasperentur consentire uoluerit.
ab imperatoribus talia decernuntur.
indignum facinus clametur. neminem
ad unitatem esse cogendum. ma-
lum pro malo reddendum nemini
esse contenditur. quid est aliud quam
id quod de nobis scripsit quod uolu-
mus semel esse. Et nunc non erat ma-
gnum neq; difficile considerare atq;
cogitare constantini iudicium atq;
sententiam contra nos que nostris ma-
ioribus cecilianum apud imperato-
rem torrens accusantibus et non co-
uincantibus apud nos promulgata
est. eam necessario sequi ceteros im-
peratores catholicos christianos quoci-
ens de nobis aliquid agere uirum obsti-
nationis necessitas cogit. facile erat
ista cogitare. ut uobis ipsis aliquid
diceretur. Si cecilianus fuit uel immo-
cens et conuinci non potuit. quid
in hoc negotio tam longe lateq; diffu-
sa doctas christiana peccauit. Cur o-
bi christiano non licuit ignorare. quod
non poterunt quod accusauerant
demonstrare. Cur illi quos christus in
agro suo idest in hoc mundo semi-
nauit. et inter zizania crescere iussit
ad messem precepit. Cur tot milia
steliarum in omnibus gentibus.
quorum multitudinem stellis celi et
arene maris terminus compara-
uit. quos in semine abrahe bene-
dicendo promissit et reddidit. pro-
pterea negantur esse christiani. quia
in hac causa in qua discutienda

non interfuerunt. iudiciis potius
suo periculo iudicantibus quam iu-
ris ligatibus credere maluerunt.
Certe nullius crimen maculat nesci-
entes. Quomodo fideles toto orbe dif-
fusi crimen traditorum cognoscere po-
terant. quod accusatores etiam si no-
uerant tamen eis ostendere non ua-
lebant. Hos ergo ab hoc crimine in-
nocentes esse nempe ipsa ignorantia
facillime ostendit. Cur ergo innocen-
tes falsis criminibus accusantur. qui
a crimina aliena seu falsa seu uera
sine nescierunt. Quis locus innocen-
tiae reseruat: si crimen est proprium
crimen nescire ~~crimen~~ alienum. Por-
ro sic tot gentium populos ipsa igno-
rantia sicut dictum est innocentes
ostendit. quam magnum crimen
est ab istorum innocentium communio-
ne separari. Nam et facta nocentium
que innocentibus demonstrari. uel
ab innocentibus credi non possunt
non inquinant quemquam. si ipse
innocentiam consortium etiam co-
gnita sustinentur. Non enim prop-
ter malos boni deserendi. sed prop-
ter bonos mali tolerandi sunt.
sicut tolerabatur propheta contra
quos tanta dicebant nec commu-
nionem sacramentorum illius populi
relinquebant. sicut ipse dominus
nocentem iudam usque ad con-
dignum eius exitum tolerauit.
et eum ad sacramentum cenam cum
innocentibus communicare per-

misit. sicut tolerarunt apostoli eos qui
per inuidiam. quod ipsius dyabo-
li uicium est. christum annuntiabant.
sicut tolerauit christianus collega-
rum auariciam. quam secundum
apostolum appellat idolatriam. Postremo
quicquid tunc inter illos episcopus gestum
est. etiam si forte ab aliquibus eorum
sciebatur. si non sit acceptio perso-
narum nunc ab omnibus igno-
ratur. cur non ab omnibus pay-
amatur. Nec facillime cogitare pos-
setis: aut fortasse etiam cogitatis.
Sed melius erat ut amaretis posses-
siones terrenas. quas timendo per-
dere. cognite uicari consenseritis. Vi-
des itaque iam ut optimus non esse co-
siderandum quomodo quisque cogitur.
sed quale sit illud ad quod cogitur.
utrum bonum an malum. non quod
quisque bonus esse possit inuitis. sed
timento quod non uult pati. uel
relinquit impediencem animositatem.
uel ignorantiam. et compelli-
tur cognoscere ueritatem. ut times
uel respuat falsum. de quo conten-
debat. uel querat uerum quod ne-
sciebat. et uolens teneat iam quod
prius nolebat. Superfluo hoc fortis-
se diceretur quibuslibet uerbis. si
non tam multis ostenderetur ex-
plis. non illos aut illos homines.
sed multas ciuitates uidemus fuisse
donatistas. nunc esse catholicas.
deestari uehementer dyabolicam
separationem. diligere ardentius uni-

ratem. que tamen timoris huius que
ibi displicet occasionibus catholice
facte sunt per leges imperator a con
stantino. apud quem primum ur
ultra cecilianum accusauerunt. usq;
ad presentes imperatores qui iudiciu
illius quem ur̄i elegerunt. quem in
diabulo ep̄is prealerunt. iustissime
contra uos custodiendum ēē decernūt.
His ergo exemplis a collegis meis
michi propositis cessi. Nam mea in
primo opponebatur ciuitas. Que ci
tata ēēt in parte donati: ad unitate
catholicam timore legitimi impera
lium conuersa est. quam nunc ui
demus ita huius ur̄e animositatis
permiscem detestari. ut in ea nūquā
fuisse credatur. Ita alie multe que
michi nominatim commemoraban
tur. ut ipse rebus cognoscerem eci
am in hac causa recte intelligi posse
quod scriptum est. **D**a sapienti occa
sionem et sapientior erit. **Q**uam
multi enim quod certo scimus iam
uolebant ēē catholici. manifestissima
ueritate commoti et offensionem su
or reuerentia cotidie differebant.
quam multos non ueritatis in qua
nūquam presumpsistis. sed obdura
te consuetudinis graue uinculum
colligebat. ut in eis compleretur
diuina sententia. **V**erbis non emē
dabitur seruus durus. si enim nō
intellexerit non obediet. **Q**uam
multi propterea putabant ueram
ecclesiam ēē partem donati. quia

eos ad cognoscendam catholicam
ueritatem securitas turpitos. fasti
diosos. pigrosq; faciebat. **Q**uam mul
tis aditum intrandi obserabant ru
mores maledicor. qui nescio quid
aliud nos in altare disponere iaci
tabant. quam multa nichil interē
credentes. in qua quisq; parte xp̄ia
nus sit. ideo permangebant in pe
donati. quia ibi nati erant. et eos
inde discedere atq; ad catholicam
transire nemo cogebat. **H**is omnib;
harū legum terror. quibus promul
gandis reges seruiunt domino in
timore. ita profuit ut nunc alij di
cant iam hoc uolebamus. sed deo g
tias qui nobis occasionem prebuit
iam iamq; faciendi et dilationum
morulas amputauit. **A**lij dicunt ne
sciebamus hīc ēē ueritatem. nec eā
discere uolebamus. sed nos ad eam
cognoscendam merus fecit ēē inten
tos. quos timuimus ne forte si ullis
rerum eternarum lucris dampno
rerum temporalium frueremur.
Gratias domino quod negligentia
nr̄am stimulo erroris excussit. ut
saltem solliciti quereremus. quod
securi numquam nosse curauimus.
Alij dicunt nos falsis rumorib;
terrebamur intrare. quos falsos
ēē nesciremus nisi intraremus.
nec intraremus nisi cogeremur.
Gratias domino quod trepidatio
nem nr̄am flagello abstulit. cry
tos docuit. quam uana et inania

de ecclesia sua incendy fama iactauit.
Hinc iam credimus et illa falsa esse
 que auctores huius heresis conaati
 quando posterius eorum tam falsa et pe-
 iora finxerunt. Alij quidem dicunt
 putamus nichil interesse ubi fidem
 xpi teneremus. Sed gratias domino
 qui nos a diuisione collegit. et uni
 deo hoc congruere. ut unitate colat
 ostendit. Hys ergo dominicis lucris
 impediendis. ad contradicendum me
 opponerem collegis meis. ne in mon-
 tibz et collibus vris idest in tamo-
 ribz superbie vre xpi oues erran-
 tes in pace oliue colligerentur. ubi
 est unus grex et unus pastor. ita
 sane huic prouisioni contradicere
 rebui. ne res quas dicitis vras per-
 dereis. et securi xpm prosciberetis.
 ut iure romano testamenti condere-
 nis et iure diuino patribz conditi
 testamenti ubi scriptum est. in semi-
 ne tuo benedicentur omnes gentes.
 calumpniosis criminacionibus ru-
 peretis. ut in emptacionibus et uen-
 dicionibus hic liberos contractus
 haberetis. et uobis diuiter quod
 xps emit uenditis auerteris. ut
 quod quisqz vrm candam donasse
 ualeret. ut de terra corporis vri in
 exilium non mitteremini. et de regno
 sanguinis sui a mari usqz ad ma-
 re. et a flumine usqz ad terminos
 orbis terre xpm exilem facere co-
 narentini. immo uero seruiant re-
 ges terre xpo. etiam leges ferendo

pro xpo. maiores vri ecclesiam et
 socios eius rebus terre puniendos
 falsis criminibus obiecerunt. Conu-
 tancur leones ad conuinuenda ossa
 calumpniantium. nec daniel ipe in-
 credat innocens comprobatus. et de
 lacu quo illi pereunt liberatus. Qui
 enim parat proximo suo foueam ipe
 iustus ceciderit in eam. **P**ripe te sacer-
 dum in hac carne uiuis ab ira que ue-
 nira est pnaabus et superbis. Tem-
 poralium potestatum terror. quando
 ueritatem predicat errantibus. et dis-
 cordantibus ualis ammonicio est. et
 misentatis mutilis afflictio. Non est
 tamen potestas. nisi a deo. Qui autem
 resistit potestati. dei ordinationi resi-
 stit. Principes enim non sunt timo-
 ri boni operis sed mali. **V**is autem
 non timere potestatem. bonum fac
 et habebis laudem ex illa. **S**ine eni
 potestas ueritati fauens aliquem cor-
 rigit. laudem habet ex illa. qui sunt
 emendatus. siue ueritati nocens in
 aliquem seniat. laudem habet ex illa
 qui uictor sunt coronatus. **T**u autem
 non bonum facis. ut timere non de-
 beas potestatem. nisi force bonum
 est sedere. et aduersus fratrem detrahere.
 sed aduersus fratres omnes in omnibz
 gentibus constitutos. qui testimoniu
 perhibent prophete xps. apli. cum
 legitur. in semine tuo benedicentur
 omnes gentes. cum legitur. ab ortu
 solis usqz ad occasum sacrificium mu-
 dum offertur nomini meo. quoniam

glorificatum est nomen meum in
genibus. dicit dominus. Audi dicit
dominus. non dicit dominus aut roga-
tus. aut uincencius. aut hylarius. aut
ambrosius. aut augustinus. sed dicit
dominus. cum legitur. et benedicantur
in eo omnes tribus terre. omnes gen-
tes magnificabunt eum. **B**enedictus
dominus deus israel qui facit mirabilia
solus. et benedictum nomen glorie eius
in eternum et in seculum seculi. et re-
plebitur gloria eius omnis terra fiat
fiat. **E**t sedes cum decem rogantibus.
qui remanistis dicit non fiat non
fiat. **A**udis loqui euangelium. **O**-
portebat impleri omnia que scrip-
ta sunt in lege et prophetis et psal-
mis de me. et tunc aperuit illis se-
sum ut intelligerent scripturas. et
dixit eis. quoniam scriptum est. et
sic oportebat pati christum et resurgere
a mortuis tertia die. et predicari in
nomine eius penitentiam et remis-
sionem omnium peccatorum per om-
nes gentes incipientibus ab iheru-
salem. **A**egis etiam actus apostolorum. que
admodum hoc euangelium ceperit
ab iherusalem. ubi primo illos centu-
m viginti spiritus sanctus impleuit.
atque inde in iudeam atque samariam
et in omnes gentes exierit. sicut eis
dixerat ascendurus in celum. **E**ri-
tis michi testes in iherusalem et in
tota iudea et samaria et usque ad fi-
nes terre. quia in omnem terram
exiit sonus eorum. et in fines orbis

terre uerba eorum et contradicis di-
uini testimonij tanta firmitate
roboratis. tanta luce manifestis. et
ad vitam prosperam christi here-
dicam perducere conaris. ut cum
in eius nomine sicut dixit predica-
tur penitentia in omnibus gen-
tibus. quisquis hac fuit predicatione
commotus. in qualibet parte orbis
terrarum nisi quesierit et inuenit
latentem in mauritania cesariensi
cartagenensem uincencium. aut ali-
quid eius nouem aut decem consorabz
dimitti peccata non possunt. Quod
non audeat typhus mortuine pellica-
le. quo non se precipitet presump-
tio carnis et sanguinis. hoc tunc est
bonum opus tuum. propter quod
non timeas potestatem. cautum
scandalum ponis aduersus filium
matris tue paruulum scilicet et in-
firmum propter quem christus mor-
tuus est. nondum cibo pateris yd-
neum. sed adhuc materio lacte in-
utendum. **E**t hylarii libros michi
oppone. ut neges ecclesiam cresce-
rem in omnibus gentibus usque
in finem seculi. quam deus contra
incredulitatem uestram cum iuratio-
ne promissit. **E**t cum aceris in-
felicitissimi si tunc quando promitte-
batur resisteris. nunc etiam cum
redditur contradicere. **S**ed hy-
storicus doctus magnum aliquid
inuenisti. quod contra dei testi-
monia proferendum putares. **A**udis

enim quamam ad totius mundi p-
tinet partes. modica pars est in cō-
pensatione totius mundi. quia fides
xp̄iana nominatur. **N**ec uis accide-
re. aut te nosse dissimulas inquam
multas iam barbaras nationes cān-
paruo tempore uenerit euuangelium.
ut nec minuti xpi dubitare iam pos-
sint breui tempore futurum. quod
discipulis respondit de seculi fine q̄re-
tibz. et predicabitur hoc euuange-
lium in uniuerso mundo. in testimo-
nium omnibus. et tunc ueniet finis.
Incipe et clama et contende quantū
potes etiam si apud perfas et p̄u-
diu euuangelium predicetur. ubi iam
diu predicatur. nisi quisquis hoc
audierit carthanas uenerit uel in
uiciniam carthinesium. inuenerit
omnino a telicis suis non poterit.
Ita ne si carueris ista uoce. rideri te
metuis. et cum ea non carueris.
 flere non uis. **A**utum aliquid uite-
ris dicere. cum catholice nomen nō
ex totius orbis comunione interpre-
taris. sed ex obseruatione p̄ceptoz
omnium diuinor. atqz omnium sa-
cramentoz. quasi nos etiam si forte
hec sit appellata catholica quod totū
uersaticer teneat. cuius ueritatis
nōnullę particule etiam in diuersis
inueniuntur heresibus. huius nōis
testimonijs utinam ad demonstnan-
dam ecclesiam omnibus gentibus.
et non promissis dei. et tam multis
tamqz manifestis oraculis ipsius

ueritatis. **S**ed nempe hoc est totum
quod nobis persuadere cupis solos
remansisse rogatibz. qui catholici
recte appellandi sunt. et obseruandē
p̄ceptoz omnium diuinor et omni-
um sacramentoz. et uos ēē solos in
quibus inueniat fidem cum uenerit
filius hominis. **N**ā ueniam non cre-
dimus. licet enim et hoc autēas for-
sitan dicere. ut in uobis possit inue-
niri fides. quam se in terra non inue-
niturum dominus dixit. et non uos
in terra sed in celo ēē deputandos. nō
tā apls ita cautos reddidit. ut etiā
angelum de celo aliud nobis euuan-
gelizantem p̄terquam quod ace-
pimus anachema ēē debere p̄cepe-
rit. **Q**uomodo autem fidimus ex di-
uinis libris accepisse nos xpm mani-
festum. si non inde accepimus et ec-
clesiam manifestam. **Q**ualibet quis-
qz ansas et uncas aduersus simpli-
citatem ueritatis inerat. qualibet
nebulas calide falsitatis effundat.
sicut anachema erit qui annuntia-
uerit xpm neqz passum ēē neqz ter-
tia die resurrexisse. quoniam in ueri-
tate euangelica accepimus oportere
bat xpm pati et resurgere a mor-
tuis tertia die. sic erit anachema
quisquis annuntiauerit ecclesiam
p̄ter comunione omnium gentū.
quia ex eadem ueritate consequen-
ter accepimus. et predicare in nōie
eius penitentiam et remissionem
peccator per omnes gentes. inapien-

abus ab iherusalem et inconuulso te
nere debemus quisquis nobis amicu
ciauerit peccet quod accepimus ana
thema sit. Si autem uniuersis dona
tistas non audiuimus se pro ecclesia
xpi dei ponentes quia nullum pro se
re diuinis libris testimonium proferre
quid docerant audire debemus quod
nec illud pro se interpretari conabun
tur quod scriptum est ubi pasces ubi
cubas in meridie Si hoc loco scriptu
rarum merides affrica intelligenda
est in parte tonaci que sub celi feruen
tiori plaga est omnes uos maxime
misce superabunt quoz salina in biza
tio uel nicopoli exarsit Sed confli
gauc cum eis atzuges et hoc magis
ad se pertinere conendunt. Nam tamen
caesariensis occidentali quia
meridiane parti uicinos quam nec
affricam se uult dici quomodo de me
ridie gloriabitur Non dico aduersus
gabem terrarum sed aduersus ipsam
partem tonaci unde pars tonaci bre
uissimum factum de falso maiore p
allum est. Quis autem non impuden
tissime uicatur aliquid in allegoria
positum pro se interpretari nisi ha
beat et manifesta testimonia quoz
lumine illustrentur obscura. Quod
autem omnibus donatistas dicere sole
mus uobis dicimus si possunt quod
fieri non potest aliquam habere cau
sam iustam qua communionem sua
separent a comunione orbis certaru
eamqz appellat ecclesiam xpi quod

se iuste omnium gentium comunio
ne separauerunt. Unde scias in xpi
ana societate tam longo lateqz distan
sa ne forte antequam uos separetis
iam se aliqui iusta causa separauerint
in longinquissimis terris unde ad
uos non poterunt peruenire. Quo
modo in uobis potest esse ecclesia potius
quam in illis qui se priores forte
separauerunt. Ita sic cum hoc nesci
tis incerti uobismetipsis scitis. Quod
necesse est contingat omnibus qui
pro sua societate utuntur testimonio
non diuino sed suo. Regi enim pote
stis dicere si hoc conagisset nos scire
non posset cum in affrica ipsa quod
iam partes facte sunt ex parte to
naci si iam interrogemini non di
catis presertim quia tanto sibi uide
tur qui hoc faciunt iustiores qua
to sunt pauiiores et utiqz tanto re
latentiores. Ac per hoc incerta est
ne forte aliqui pauci iusti et ideo
minime non alibi contra affricam
meridiam antequam pars tonaci iusti
ciam suam a ceteroz hominum im
punitate secerneret se primitus cau
sa equissima separauerunt in par
te aquilonis et ita sic potius ecclesi
a dei tanquam syon spiritualis que non
omnes in sua separatione preuenit
multozqz presumptuosius pro se in
terprecur quod scriptum est mons
syon latera aquilonis amicus regis
magni quam pro se interpretatur
pars tonaci ubi pasces ubi cubes i

meridie. et tū uereri ne cum imperia
libus legibus ad unitatem cogamini.
Romen tui a iudeis et pagani diuini
blasphemetur. quasi neciant iudei
quemadmodum primus populus
ab eis etiam bello delere uoluit illas
duas tribus et dimidiam que ultra
iordanē terras acceperant. qū eas
pucauerunt se ab unitate sui populi
separasse. **P**agani uero magis nos
blasphemare possunt de legibus quas
contra ydolor cultores xpiani impera
tores tulerunt. et tū multi ex eis cor
recti et ad deum uiuam ueruntq; co
uerſi sunt et conuertuntur. **S**ed pla
ne et iudei et pagani si tam paucos
pucarent cō xpianos quam pauci
uos estis. qui solos uos xpianos esse
perhibetis. nec blasphemare uos dig
narentur. sed et nunquid ridere ar
cessarent. **N**on timetis nec de uobis
iudei. ubi est quod paulus ap̄t ecclesi
am ur̄am intelligit. ubi dictum est.
lectare sterilis que non parit. crumpe
et exclama que non parturit. quoniam
multi filij deserte magis quam eius
que habet uirum. preponens multi
tudinem xpianorū multitudinē iudeo
rum. **S**ed xpī ecclesia est paucitas
ur̄a. hocine illis dictum estis. **P**ro ma
gis iusti sumis. quia pauci sumis.
nec attenditis eos. responsuros licet
uos cō dicatis. nec tū illi de quibus
dictum est. multi filij deserte. si tū
exigui numero remanſistis. **H**ic tu
oppositurus es exemplum iusti illi

in diluuiō. qui cum uento sua solus li
berari dignus inuentus est. **V**ides er
go adhuc quam longe sis a iusticia
proximo donec ad septem redeas qui
bus tu sis octauus. **I**ustum te cō non
dicimus. sed tū istam iusticiam sicut
dicebam non precepit aliquis ante p
tem tonā. et cum suis septem iusta
aliqua causa commotus se longe alibi
separauit. et a mundi huius diluuiō
liberauit. **Q**uod cum ignorans an fa
ctum sit. atq; ita nobis maledictum
sicut multis pp̄lis xpianorū in longin
quis terris constitutoz nomen tonā
ti inaudiam est. incerta estis ubi sit
ecclesia. **I**bi enim erit primum foras
tan factum. est quod postea uos feci
stis. sicut potuit cō iusta ulla iustici
causa. qua uos a conditione omnium
gentium separare possitis. **N**os autē
certi sumus. neminem se a communione
omnium gentium iuste separare po
tuisse. quia non quisq; nr̄m iusticiā
sua. sed in scripturis diuinis querit
ecclesiam. et ut promissa reddi con
ſiciat. **I**usta est enim de qua dicitur.
Sicut lilium in medio spinarum. ita
proxima mea in medio filiarum. q̄
nec spine dici possent. nisi maligni
tate mor. nec filie nisi communione sa
cramentoz. **I**usta est que dicit. **A** fini
bus terre ad te clamauit cum angria
reuer. cor meum. **Q**ue
et alio loco dicit. **T**edium tetinit
me a peccatoribus dereliquentibus
legem tuam. et audi inſensatos et

tabescebam. Ista est que dicit sponso suo.
ubi pascis ubi cubes in meridie. ne for
te fiam sicut operta super greges soda
lium tuorum idest quod alibi dicitur. ter
ram tuam vocam fac michi. et eru
ditos corde in sapientia. in quibus luce
fulgentibus et caritate firmenabus q̄
in meridie requiescat. ne forte uelut
operta idest occulta et ignota firuam
non in gregem tuum. sed in greges so
daliū tuorum idest hereticorum. quos ita
sodales dicit. sicut illas spinas filias.
propter communionem sacramentorum.
De quibus alibi dicitur. Tu una uero
inimicus meus et dux meus et notus
meus. qui simul mecum dulces capi
ebas abos in domo dei ambulauim
cum consensu. ueniat mors super il
los. et rescondant in infernum uiue
res. sicut dathan et abiron impie sepa
rationis auctores. Ipse enim continuo
respondit. Nisi cognoueris ternetipsum
o pulchra inter mulieres. exi tu in
uestigis gregum. et pascere edos tuos
in tabernaculis pastorum. O responsio
dulcissimi sponsi. Nisi cognoueris ternetip
sam. quia uicq̄ non potest ciuitas ab
scindi supra montem conficta. et
ideo non es operta. ut tu caritas gre
ges sodaliū meorum. Ego enim sum
mons patritus in caumine montium.
ad quem ueniunt uniuerse gentes.
Nisi cognoueris ternetipsum. quia de te dictum est. porridge
longius funiculos et palos ualidos
confirma etiam atq̄ etiam in dextera

atq̄ sinistram extende. Semen enim
tuum hereditabit gentes. et ciuitas
que deserte erant inhabitabit. Non ē
quod metuas. preualebis enim nec
erubescas quod derestabilis sis. Con
fusionein meterrimam obliuisceris. ig
nomine iudicatis tue non eris me
mor. Ego enim qui facio te domini
nomen ei. Et quod eruit te ipse deus
isrl' uniuerse terre uocabitur. Nisi
cognoueris ternetipsum o pulchra in
ter mulieres. quia ad te dictum est.
pro patribus tuis nati sunt tibi filij
constitues eos principes super omne
terram. Nisi ergo cognoueris ternet
ipsum exi tu. non ego te etiam. sed
exi tu ut dicatur de te. Et uobis exie
runt sed non exiit et uobis. Exi tu
in uestigis gregum. non unus gre
gis sed gregum duxeris et erran
tium. et pascere edos tuos. non sicut
petrus cui dicitur pascere oues meas.
sed pascere edos tuos in tabernaculis
pastorum. non in tabernaculo pastoris.
ubi est unus pastor. Cognoscat enim
ternetipsum. nec ei contingat. quia hoc
eis qui se in illa cognouerit. Ista est
de cuius paucitate dicitur in compara
tione multorum malorum. quia angusta
et arcta uia est. que ducit ad uitam.
et pauci sunt qui ambulant in ea.
Et auris ipsa est. de cuius multitudine
dicitur. Sic erit semen tuum si
cut stelle celi. et sicut arena maris.
idest. quinq̄ fideles sancti et boni. et
in comparatione plurimorum malorum.

nō ī uestigis meis. s; ī uestigis gregū

pauci sunt. et per se ipsi multi sunt
quia multi filij deserte magis quam
eius que habet iurum. **P** multi ab
orientem et occidentem ueniunt et recum-
bent cum abraham ysaac et iacob in
regno celorum. **Q**uia exhibet sibi deus
populum habundantem emulatores
bonorum operum. et multa milia que
numerare nemo potest. uidentur in
apocalypsi ex omni tribu et lingua in
stolis albis atque nietricibus. **I**psa est que
aliquando obstruitur. et tanquam ob-
nubilatur mulatidine scandalorum.
quando peccatores incendunt arcum.
ut sagittent in obscura luna rectos cor-
de. sed etiam tunc in suis firmissimis
eminet. et si aliqua in his uerbis diui-
nis distributio facienda est. fortasse non
frustra dictum est sic de semine abrahe
sicut stelle celi. et sicut arena que est
ad horam maris. ut in stellis celi pau-
ciores firmiores. clarioresque intelligan-
tur. in arena autem maris magna
multitudo infirmorum atque carnalium.
Que aliquando tranquillitate tempo-
ris quiescit et libera apparet. aliquan-
do autem tribulationum et temptatio-
num fluctibus operitur atque turbatur.
Tale tunc erat tempus de quo scripsit
hyslerius. **U**nde pucasti misdiandum
contra testimonia tot diuina tanquam
perierit ecclesia de orbe certarum po-
tes hoc modo dicere. nec tot ecclesias
galatias tunc fuisse quando dicebat
apostolus. **S**tulti galatiae quis uos fa-
ciunt. et cum spiritu ceperitis tunc

carne consummantur. **S**ic enim ca-
lumpniarius docto uiro. qui non car-
nos corde sed timidos graniter increpa-
bat. quos iterum percutiebat. donec
christus formaretur in eis. **Q**uis enim ne-
scit illo tempore obstratis uerbis mul-
tis parui sensus fuisse deludos ut pu-
tarent hoc credi ab arriano quod et-
iam ipsi credebant. **A**lios autem timo-
re celsisse. et simulacra consentisse a re-
ingredientes ad ueritatem euange-
lii. quibus in postea correctis sic quem
admodum ignotum est nolles ignosci.
proximus non nosti litteras dei. **L**ege
enim quid de petro scripserit paulus
et quid inde senserit cyprianus. et
non tibi displiceat ecclesie mansueti-
do que membra christi colligit. non col-
lecta dispergit. **Q**uanquam cilli que
firmissimi fuerunt. et uerba hereticorum
insidiosum intelligere potuerunt. **S**ed
pauci quidem sunt in comparatione
ceterorum. sed tamen etiam ipsi quidam pro
fide fortiter exulabant. quidam toto co-
re laetabant. ac si ecclesia que per
omnes gentes crescit in frumentis to-
minis conseruata est. et usque in fine
donec omnino gentes omnes etiam
barbaras teneat. conseruabitur. **I**psa
est igitur ecclesia in bono semine ad-
seminauit filius hominis et usque
ad messem crescere zizania prouo-
cauit. ager autem est mundus mes-
sis finis seculi. **H**yslerius ergo decem
prouinciarum asianarum aut zizania
non triticum arguebat. aut ip-

sum etiam criticum quod defectu quoda
periclitatur quanto uehementius. ta
to ualidius arguendum putabat. **H**abec
enim etiam scripture canonice hinc
arguendi morem. ut tanquam omni
bus dicatur ad quosdam uerbum per
ueniat. Quod etiam aplos dicit ad co
rinthios. Quomodo dicant quidam
in uobis: quia resurrectio mortuorum
non est. **M**anifestat utique non omnes
esse tales. Verum tamen et tales non
erant sed in eis fuisse testatur. a qui
bus ne illi seducerentur qui non
ita sentiebant paulo post admonuit
dicens. **N**olite seduci. corrum punit
enim mores bonos colloquia mala.
solus est oculus euangelice iusti et nolite
peccare. Ignorantiam enim quidam
habent ad reuerentiam uobis dico.
quod aurem sequitur. cum enim istuc
intra uos emulatio et contentio non
ne estis carnales et secundum homi
nem ambulatis. Tanquam omnibus
dicit. Et uidet quam sit grane quod
dicit. **P**rimo in ista epla legere
mus. gratias ago deo semper pro uo
bis in gratia dei que data est uobis in
xpo ihu. quia in omnibus dicat estis
in illo. in omni uerbo et in omni scien
tia. sicut testimonium xpi confirmatum
est in uobis. ita ut nichil desit uobis
in ulla gratia. putaremus omnes
corinthios carnales et animales. non
percipientes que sunt sps dei. concen
tros. emulos. secundum hominem
ambulantes. **I**taque et totus mundus

in maligno positus est. propter zea
lia que sunt per totum mundum. et
xps propitius est nostris. et non tñ
nostris sed totius mundi. propter tri
cum quod est per totum mundum.
Refrigeret autem carities multorum.
propter scandalorum habundantiam.
quanto magis magistri glorificatio p
nomine congregantur in comunio
nem sacramentorum eius. etiam maligni.
et perseverabunt omnino perra
ti. **S**ed tanquam palca de arca domi
nica non nisi ultima uenialatione se
parandi. non extinguunt ubi flame
ta dominica in eorum quidem compa
ratione pauca. sed multa p seipsa no
extinguunt electos dei congregan
tos in fine seculi. sicut euangelium
loquitur. a quatuor uentis et a sum
mis celorum usque ad terminos eorum. **P**er
enim uox est. **S**aluum me fac dñe
qm̃ defecit scis: qm̃ diminute sunt
ueritates a filiis hominum. **D**e quib;
et dominus dicit. intra habundan
tiam iniquitatis. Qui perseverauerunt
usque in finem: hic saluus erit. **D**e
niq; non unum hominem sed plu
res in eodem psalmo loqui consequen
tia docent ubi dicitur. **T**u domine ser
uabis nos et custodies nos a genera
tione hac in eternum. propter hanc
enim habundantiam iniquitatis qua
dominus futuram esse predixit. etiam
illud positum est. Cum nemis filius
hominis: pueris inueniet fidem super
terram. **D**ubitando em̃ cuncta scientis

nam in illo duplicationem prefiguravit
quanto ecclesia ex multis quando multu
hanc sepe recepit. quod aliter quam
credebantur inueniuntur. sic perturba
tur in suis. ut de nullo facile boni ali
quid uelit credere. Ipsos in quorum inuen
turus est fidem in terram per totum
agrum cum fructibus credere dubita
re fas non est. **I**pa est ecclesia. que in
sagenati dominicam cum alijs piscibz
natis. a quibus semper corde et mo
ribus separatur. Atqz discedit. ut ex
hibeatur uiro suo gloriosam non habes
maculam neqz rugam. Corporalem au
tem separationem in litore maris hoc
est in fine seculi expectat corrigens
quos potest. tolerans quos corrigere
non potest. Non tamen propter eos
quos non corrigit iniquitatem. ip
sam bonoz deserit. unitatem. Poli
ergo frater contra diuina tam mul
ta tam clara tam indubitata testimo
nia colligere uelle calumpnias ex
epoz scriptis siue nroz sicut hylarii.
siue antequam pars donati separare
tur ipsius unitatis sicut cyprianum et
agrippinum. **P**rimo quia hoc genus
litterarum. ab auctoritate canonis
distingendum est. Non enim sic le
guntur tanquam ita ex eis testimo
nium proferatur. ut contra sentire
non liceat. sic ubi forte aliter sapuerit
quam ueritas postulat. **I**nos quippe
numero sumus. ut non dedignemur
etiam nobis dictum ab aplo accepisse.
Et si quid aliter sapimus. id quoz deu

uobis reuelabit. uerumtamen in quod
peruenimus in eo ambulemus in illa
scilicet uia que est xps. de qua uia
ita psalmus loquitur. **D**eus miserea
tur mri et iudicat nobis illuminet
uultum suum super nos. **U**t cognosca
mus in terra uiam tuam in omni
bus gentibus salutare tuum. **R**emne
si sancti cyprianum epi et gloriosi mar
tiris te delectat auctoritas. quia quid
sicut dixi a canonis auctoritate disti
guimus. cur in eo te non delectat.
quod unitatem orbis terre atqz om
nium gentium et diligenter tenuit
et disputando defendit. **Q**uod qui se
tanquam iustos ab ea sepeare nolu
issent. arrogauissimos et superbissi
mos iudicauit. irritans eos hoc sibi
assumere quod nec aplis concessit.
dominus. ut ante tempus ppxima
colligerent. aut tanquam ipsis pa
leam ferre aut aream purgare con
cellum sic paleas conarentur a tri
co separare. **Q**uod unumquemqz pec
catis alienis maculari non posse mo
strauit. quam sibi omnes impie sedi
tionis auctores solam causam separa
tionis assument. quid in eo ipso in
quo aliter collegas diuersa sentientes
nec iudicandos nec a iure cõmuni am
mouendos ee deareuit. **Q**uod in ea ipa
epila ad iustitiam que in consilio au
auctoritate ad rebaptizandum sequi
uos dicatis. punitis recitata est. cum
faceatur in preteritum sic admissos
ee in ecclesia qui fuerant alibi baptiza

n: ut deus baptizarentur. Unde illos
sine baptismo fuisse arbitrantur. Tancū
tamen potuit ualiditatis et salubritatis
in pace ecclesie ut propter illam non
eos credat ab ecclesie muneribus sepa-
rari. Quia in re sicut ingenium tuum
nouit: facillime perspicis totam causam
penitus euerlam et extinctam. Si enī
sacramenta cum peccatoribus communi-
do sicut putatis perit ecclesia que fue-
rat in orbe terrarum. nam uos ideo
separatis. iam tota perierat. cum
sicut dicit cyprianus in eam sine bap-
tismo admittebantur. ac sic nec ipse
cyprianus habebat in qua ecclesia
nascereetur: quanto magis multo po-
terior ut auctor pacetq; donatus?
Si autem illo tempore cum in ea si-
ne baptismo admittebantur. erat tamē
ecclesia que pareret cyprianum pare-
ret et donatum? Quam est non contra
minari iustos alienis. quanto cum
eis sacramento communicatur. ac p-
hanc separationem qua existis ab-
iunctae. qua excusatione possitis ab-
luere. non habetis. impleturq; in uo-
bis sic scripsisse illud oraculum. filius
malus ipse se iustum dicit. exitum
autem suum non abluir. Meritis au-
tem cyprianus sic non equatur. qui
propter propria sacramenta nec ipsos
hereticos autem rebaptizare. sicut
non equatur meritis peccati quisque
non cogit iudicare. Sed illa tū
peccati claudicatio uerumetiam scrip-
turis canonicis correctio continetur.

Cyprianus autem sensisse aliter de
baptismo quam forma et consuetudo
habeat ecclesie. non in canonicis sed
in suis et in consilijs literis inuenitur.
Non incongruenter tū de tali uero exi-
stimandum est. quod cogeretur et for-
tasse suppressum sit ab eis quod hoc e-
rore minimum delectati sunt. et tanto
uelut patrocinio carere noluerunt.
quauquam non desint qui hoc cypria-
nū prorsus non consensisse contendit.
sed sub eius nomine a presumptoribz
atq; mendacibus fuisse confictum. Neq;
sic potuit integritas atq; notitia li-
terarum umis quamlibet illustis
q̄i custodiri: quemadmodum scrip-
tura canonica tot linguarum literis
et ordine ac successione celebrationis
ecclesiastice custoditur. Contra quam
tamen non defuerunt qui sub nōibz
apostolorum multa confingerent. frust-
quentem. quia illa sic cōmendata. sic
celebrata. et sic nota est. Verum quod
possit aduersus literas non catholi-
ca auctoritate fundatas etiam hic de-
monstrauit impie conatus audace.
quod et aduersus eas que catholice uo-
tate mole firmate sunt. sese erigere
non pretermisit. Nos tamen diu-
ob res non negamus illud sensisse
cyprianum. quod et filius eius ha-
bet quamdam propriam faciem
qua possit agnoscī. et quod ibi magis
contra uos causa nra demonstratur
inuietior utiq; sequēdis presumpcio.
uidelicet ne macularemini peccatis

alienis. quibus tota facilitate subuertitur. cum apparet in litteris cypriani communicata esse cum peccatoribus sacramenta. cum admissi sunt in ecclesia quam secundum usum et sicut uilas illius sententiam baptismum non habent. et tamen ecclesia non pisse sed in sui generis dignitate per totam orbem ipsa dominici frumenta mansisse. ac per hoc sic perturbati tanquam ad aliquem portum. sic ad auctoritatem cypriani confugitis. uidetis per quem illic lapulum ut error offendatur. Si autem iam nec illuc fugere audetis. sine illo luctamine naufragatis. Porro autem cyprianus aut non sensit omne quod eum sensit recitatis. aut hoc postea correxit in regula veritatis. aut hoc quasi nemini sui candidissimi pectoris cooperuit ubere caritatis. dum unitates ecclesie toto orbe cretencas et copiosissime defendit. et pseuerantissime tenuit unicum pascis. Scriptum est enim. caritas cooperit multitudinem peccatorum. Accessit huc etiam quod cum quam sacramentum fructuosissimum si quod in eo fuerat emundatum purgatum pariter falce passionis. Sacramentum autem ait dominus quod in me facit fructum purgat illud pater meus ut maiorem fructum afferat. Unde nisi quia hereticus in dissensione uisus. radicem non habet unitatis. Nam si exideret corpus suum ut arderet. caritatem autem non haberet. nichil ei prodesset. Accende adhuc

pauculum in litteras cypriani ut ad ueritas quam inexcusabilem ostendit. qui se uoluit ab unitate ecclesie quam deus in omnibus gentibus promissit et reddidit quasi iusticie sue causa separare. magnis intelligas quod sit uera sententia paulo ante a me commemorata. filius malus ipse se iustum dicit. exitum suum non abiit. Pone in quadam epistola quam scripsit ad anthonium rem quamdam sacis rei de qua nunc agimus necessariam. sed melius eius uerba inferimus. Amersores inquit nostri quidam episcopi isti in provincia nostra dandam pacem in celis non putauerunt. sed in totum locum penitentiae contra adulteria clausurunt. non tamen ab episcoporum suorum collegio recesserunt. quantum catholice ecclesie unitatem uel duricie uel censurę sue obstinauerunt superunt. Ut quia apud alios adulteris pax daretur. quod non dabat de ecclesia separaretur. manente concordie uniuerso. et perseuerante ecclesie catholice indiuinduo sacramento. actum suum disponebat. et dirigebat. uniusquisque episcopo rationem propositi sui domino reddidit. Quid ad hec dicas frater uincens. Nempe inueneris hunc cum uirum pacificum episcopum et fortissimum martirem nichil uelamenti sacragisse. quam ne unitatis unicum rumpere. Vides eum parturientem non solum ut paruulum in christo concepti nasceretur. uerum etiam ne iam nati de sinu matris

exculsi morantur. Porro autem ipsam re
quam contra impios separatores com
memorat. Accente si adulteris communica
bant. quod penitentibus adulteris pa
cem dabant. Nam illi qui hoc non facie
bant. collegio maculabantur istorum.
Si autem quod ueritas habet. et qd
ecclesia meritis tenet. recte peniten
tibus adulteris pax dabatur. illi q
in totum locum penitentiae contra
adulteros clauderant. impii utiqz
agebant. quod membris xpi sancti
tatem negabant. et clauis ecclesie pul
santibus subtraherant. et misericor
dissime patientie dei. que propterea
illos sinebat uiuere ut penitendo sa
narentur. sacrificio cariti sps et
tribulati cordis oblato. dura crudeli
tate contradicebant. nec cu istos mi
sericordes et pacificos cum eis xpi
na sacramenta communicantes. et eos
sua unitatis reus tollentes donec
ad lictus perducti separarentur. ta
mmamnis eoz error et impietas in
quinabatur. ut si inquinaret iate
ecclesia maloz communione deserta e.
et nec erat que pareret ipm cypria
num. **S**i autem quod certum est per
mansisset ecclesia. certum est etiam
pccis alienis in unitate xpi nemine
posse maculari non maloz factis co
sentientem. ne ipsis pccis commu
nicando pollueretur. sed propter socie
tatem bonoz malos tanquam pale
as usqz ad ultimam uentilationem
in area dominica tolerantem. Que cu

ita sint. ubi est presumptio separan
dis ure. Romie filij mali estis. Ipsi
uos iustos dicitis. existim autem ue
strum non abluimus. Jam si uelim et
illa commemorare que nicomus ho
communione ure scriptis suis inferit.
qui magis contra uos quo ecclesia ca
tholica frustra se ab afroz quali ca
dicor communione secernens. quo mo
cum puenientius suffocet. Quid re
pondere poteritis. nisi quod de uobis
idem nicomus dixit. et paulo ante co
lui. quod uolumus sanctum est. **S**cri
bit enim nicomus homo ut dixi ure
communione a ducentis septuaginta
epis uris concilij sui cartagine cele
bratum. In quo concilio per septua
ginta quinqz ppositis omnibus p
ceritis limacem et seueritatem atqz
decretam. ut traditoribz immensum cri
minis reis si baptizari uellent pro
integris communicaretur. Deueneru
autem macrianensem epm commu
nionis ure dicit traditorz plebem
et congregatam ecclesie inuasisse. et
secundum statuta illius concilij adu
centis et septuaginta epis uris fcs
fuisse cum traditoribus unitatem
euz deuterio post hoc scm iugiter
communicasse donatum. nec solum
huic deuterio. sed etiam uniuersis ma
ioz epis per sexaginta annos qd
dicit usqz persecutionem p macrianu
scdm traditoribus sine baptismo
communicasse. Sed dicitis. Quid michi
est iste nicomus. Ille est que pue

manus rescribendo compellit. et cum
tecerret ne talia scribat. non tamen
refellit ea que scribit. Sed uno sicut
supradixi cum premit quod ipse ta
lia diceret de ecclesia toto orbe distri
ta. et quod neminem in eius unio
ne macularetur aliena peccata. ab astra
quasi contagione remoue
bat. et erat in parte tonati. Postea
autem dicere peruenimus ista cum
omnia esse mentiam. Sed sicut item
ciconius commemorat. adhuc uiue
bant multi per quos hec certissima
et aperissima esse monstrarentur. Et
de his dico. Concede ciconium esse
mentiam. ad opprobrium te reuo
co cuius mentionem ipse fecisti. pro
lus secundum scripta opprobrii si peccatis
in unitate quidem maculatur. iam an
te opprobrium ipse ecclesia. nec erat
unde existeret ipse opprobrius. Si au
tem hoc sentire sacrilegium est. et
certum est ecclesiam permanere. ne
mo alienis peccatis in eius unitate ma
culatur. frustra filij mali iustos uos
esse dicitis. exitum uerum non abluas
non purgas. Cur ergo inquis no
queritis. cur sic suscipitis quos here
ticos dicitis. Vide quam facile breuiter
que respondeam. Querimus uos quia
periditis. ut de inuentis gaudeamus.
de quibus perdidit uolebamus. Here
ticos uos esse dicimus. sed antequam
ad pacem catholicam conuertimini. au
tequam eritis quo iure iudicatis exa
mini. Cum autem transitis ad nos p

us utique relinquitis quod creatis. ne
ad nos heretici transitis. Baptizati
ergo me inquis. faciem si baptiza
tus non es. Non sacramenta christi
ana faciunt te hereticum. sed praua dis
sentio. Non propter malum quod rema
sit in te. quod malo tuo habes. si non
ibi unde est bonum. quod habes. et ca
tholica etiam ecclesia sunt omnia sa
cramenta dominica. Que sic habetis
et datis quemadmodum habebant
et dabantur etiam priusquam inter
eratis. Non tu iteo non habetis. quia
ibi non estis. unde sunt que habetis.
Non in uobis nutritis in quibus
nobiscum estis. In multis enim estis
nobiscum. Nam et de talibus dictum
est. qui in multis erant mecum.
Sed ea corrigimus in quibus non
estis. et ea uos hic accipere uolumus
que non habetis illic ubi estis. Ho
biscum autem estis in baptismo in
symbolo in ceteris dominicis sacramentis.
In spiritu autem unitatis et uinculo pa
cis in ipsa denique catholica ecclesia
nobiscum non estis. Hec si accipitis.
non tunc aberunt. sed tunc poterunt
que habetis. Non ergo sicut putatis
suscepimus uos. sed suscipiendo ef
ficiamus uos. qui recedunt a uobis.
ut suscipiantur a nobis. Et uo in
cipiant esse nostri. prius desinunt esse
uestri. Nec nobis coniungi compellimur.
operarios quidem eritis testamur.
Sed iteo nobis illos homines coniu
gi uolumus. ne hoc sint quod testamur.

Sed baptizauit inquit post iohannem
paulus apłs. Nunquid post hereticum?
Aut si forte audes illum amicum spō
si hereticū dicere. et in unitate ecclēsie
non fuisse. uolo ut hoc scribas. Si autē
hoc temerariū est uel sentire uel
dicere. iam tūc putāne est cōsultare.
quare post iohannem paulus apłs ba
ptizauerit. Si autem post equalem
omnes post uos baptizare debeas.
Si post maiorem. debes et tu post ro
gatum. Si post minorem. debuit post
te rogatus. cum presbiter baptizasset.
Si autem baptizatus qui nunc datur.
ideo piter ualeat in eis quibus datur.
quāuis sint imparis. **meriti** p quos
datur. quia xpī est non eoz a quibz
datur: puto quod iam intelligas iteo
paulum dedisse quibusdam baptisimū
xpī. quia baptisimo iohannis fuerant
baptizati. non xpī. Iohannis quippe
baptisimus ille dictus est. sicut multis
locis scriptura diuina testatur. quod
et ipse dominus dicit. Baptisimus
autem iohannis uite erat. de celo au
tem hominibus. Baptisimus autem
quem dedit petrus non erat petri
sed xpī. quem dederunt qui tempore
apłoz non caste sed per inuidiam
xpī annuntiabant. non erat eoz
sed xpī. Et quem dederunt qui tempo
re opūiani fundos inuidiosis fraudi
bus rapiebant. usuris multiplicanti
bus. fenus augebant. non erat eoz
sed xpī. Et quia xpī erat. ideo quā
uis non per euales daretur eis. tū

quibus dabatur. equaliter poterat.
Nam si tanto melius quilibz baptizatur.
quanto a meliore fuit baptizatus. nō
recte grās agit apłs quod neminem
corinthiōz baptizauit. nisi crispi et
gaj et stephane dominū. tanto enim
melius baptizarentur. Deniqz cū dicit
ego plantam apollo rigauit. uidetur
significare se euangelizasse. Quāqz
melior apollo quam iohannes. Cur er
go post istum non baptizauit. qui
post iohannem baptizauit. nisi quia
iste baptisimus per quemlibet datus
xpī erat. Ille autem per quemlibet da
tus. quāuis xpō uiam prepararet.
fuit iohannis. Inuidiose dicit uidetur post
iohannem baptizatum est. et post he
reticos non baptizatur. Sed potest et
hoc inuidiose dicit post iohannem bap
tizatum est. et post ebriosos non bap
tizatur. Melius enim hoc uicium cō
memoro quod nec occultare possunt.
in quibus regnat. et quam multa ubi
qz sunt. quis uel ceus ignorat. Et cū
inter opera carnis pagunt regnū
dei non possidebunt. etiam hoc ponat
apłs ubi eadē hereses eminebat. Nam
festa sunt inquit opera carnis. Que
sunt. fornicationes. immundicie. luxu
rie. ydolorū seruitus. ueneficia. inimi
cicie. contentionēs. emulationes. ani
mositates. dissensionēs. hereses. inui
die. ebrietates. comestationes. et hys
similia. que predico uobis sicut pre
dixi. qm qui talia agunt. regnum
dei non possidebunt. Romē tibi uite

tur. quasi intolerabiliter indignum.
ut cum baptizatum fuit post eum
qui non bibere vinum bibens. sed vinum
omnino non bibens. regno dei viam
paravit. non baptizatur post ebrio-
sum qui regnum dei non possidebit.
Quid hic respondeatur. nisi quia ille
baptizatus erat iohannis. post que
xpi baptismo baptizavit aplos. Itē ac
baptizatus xpi est. quo baptizavit e-
briosus. Inter iohē et ebriosum a
contrario multum interest. inter bap-
tismum xpi et baptismum iohannis
non a contrario. sed tū multum in-
est. Inter aplos et ebriosum multū
interest. Inter baptismum xpi quem
dedit aplos et baptismum xpi quem
dedit ebriosus. nichil interest. Sed in-
terest inter iohannem et hereticum.
et inter baptismum iohannis et
baptismum xpi quem dat hereticus.
non a contrario. sed multum interest.
Inter autem baptismum xpi quem
dedit aplos. et baptismum xpi quem
dat hereticus nichil interest. Agnosti-
tur enim sacramentorum species equa-
lis est etiam magna differentia est
in hominum meritis. Sed da uenā
erravi qm te de ebrioso uolui bap-
tizante convincere. exacerbat michi
cum rogat ista me habere non qua-
litatemq; donatista. potes enim tu in
tam paucis collegis tuis et in omni-
bus clericis uris nullum inuenire
forsitan ebriosum. Vos enim estis
qui non ex totius orbis cōmunionē.

sed ex obseruatione preceptorū omnium
diuinorum omnium sacramentorum. tenet
catholicam fidem in quibus ea solus
inueniatur est cum uenerit filius ho-
minis. quanto non inueniet fidem in
terram. quia nec terra estis. nec in ter-
ra. sed celestes in celo habitatis. nec
accenditis. nec timetis. quia deus su-
perbis resistis humilibus autem dat
gratiam. nec uos euangelij locus
ipse cōpingit ubi dominus ait. Cū
uenerit filius hominis. putas inue-
niet fidem in terra. Conuenio quippe
tanquam presciens nonnullos sibi su-
perbe arrogaturos hanc fidem. dixit
ad quosdam qui sibi iusti uidebantur
et speruabant ceteros. similitudinem
hanc. Duo quidam ascenderunt tem-
plum exare. unus phariseus. et alter
publicanus. et cetera que ibi sequuntur
ipse responde. Inspice tū diligentius
ipsos paucos uros. utrum nullus illic
baptizet ebriosus. Tanti enim late ua-
stat animas hec pestilentia. et tanti
libertate dominatur. ut multū mi-
rer si non etiam urum gregicolum
dominatur. qm ante ipm aduentū
filij hominis unus boni pastore
iam uos oues ab edis separasse iacte-
ris. Audi p me uoce dñicorum frumentorum
in area dominica usq; ad ultimā uen-
tilationem. inter paleam laborantiū
per totam salicet mundū. qua deus uo-
cauit a solis ortu usq; ad occasum ubi
etiam pueri laudent dominum. Qui
cumq; uos ex occasione legis huius

imperialis non dilectione corrigendi. sed
inimicandi odio persequitur. displicet no-
bis. Et quantum res queq; terrena nō
recte a quoquam possideri possit nisi iu-
re diuino quo cuncta iustorū sunt. uel
iure humano quod in potestate est
regū terre. iteq; res ur̄as sallo am-
plexibus quas nec fuisse possides. et
secundum leges regum terre. amittere
nulli estis. frustra q; non eis congregā-
dis laborauimus cum scriptum lega-
tis. labores impiorū iusti etene. Sed tū
quisquis ex occasione legis huius quā
reges terre xp̄o sermentes ad cimen-
dandam ur̄am impietatem promul-
gauerunt. res proprias ur̄as cupide
apparet. displicet nobis. Quisquis de-
niq; ipsas res pauperum. uel basilicas
congregationum. quas sub nomine ec-
clesie tenebas. que omnino nō debent
tur. nisi ei ecclesie que uera xp̄i ecclesia
est. non per iusticiam. sed per auari-
ciam tenet. displicet nobis. Quisquis
pro aliquo flagitio uel facinore prole-
ctum a nobis ita suscipit. sicut susci-
piuntur exceptis errore quo a nobis
separauimus. sine crimine apud uos
uixerunt. displicet nobis. Sed nec fa-
cile ista monstratio. et si monstratis.
nōnullos toleramus quos corrigere
uel punire non possumus. neq; ip̄ pa-
leam relinquimus aream dñi. neq; ip̄
piscos malos. rūpimus reia dñi. neq;
ip̄ edos in sine congregandos. deserunt
gregē dñi. neq; ip̄ uasā sacra in con-
tumeliā migramus de domo domini.

Tu autem frater. quantum michi uide-
tur si uanani gloriam hominum non
attendas. et insensatorū non contemp-
nas opprobrium. qui dicturi sunt q;
re modo sine dubio. cauteas ad ecclesi-
am. quia uera sentire te intelligo nec
huius sententiae tue principio cui nec
respondeo. hec uerba posuisti. Cū op-
time inquis nouerim te longe adhuc
a fide xp̄iana sepositum. et studiis oli-
teditum literarū. quieris et honesta-
tis fuisse cultorē. Cūq; postea consultus
ad fidem xp̄ianam. ut ex multorū re-
batione cognoui disputationibus lega-
libus operam dares. certe sciri ad me
illam eplām misisti. hec uerba tua sūt.
Cū ergo fatearis me consultum ad xp̄i-
nam fidem. cum ergo nec ad donacistas
nec ad rogatistas conuersus sim. sine
ulla dubitatione cōfirmas. et præcō-
natistas. et præcō rogatistas cō xp̄i-
nam fidem. Hec ergo fides sicut dixim
in omnib; gentibus dilatauit. q; scien-
dum dei testimonium in semine abrahe
benedicatur. Quid igitur adhuc dubi-
tas tenere quod scatis. nisi quia id qd
non sentis. uel aliquando sentisse. uel
aliud defendisse confiteris? Et dum
erubescis corrigere errorem. quod utiq; poti-
us erubescendum fuit. hoc ē quod scrip-
tura non tacuit. est confusio adducens
pacem. et est confusio adducens gratiam
et gloriā. Confusio adducit pacem. cū
erubescit quisq; prauā mutare sente-
tiam. ne aut inconstans putetur. aut

diuersitate seipso iudice teneatur. ita te
 sciendum: in infernum uideas id est aua
 perditionem sentientes. quos datus er
 abireon hanc certe assumpti. tanto aie
 futuros figurauerunt. Confusio autem
 adducit gratiam et gloriam. cum erubescit
 quisque de propriis iniquitate et peniten
 do in melius committitur. quod te facere
 pinger. illa perniciosa confusione supera
 cum. ne tibi ab hominibus nequitiis
 quid loquantur obiciatur illa apostoli sen
 tentia. Si enim que destruxi. hec eadem
 edifico. preuaricatorie meipsum contemp.
 Que si dici posset etiam in eos qui ue
 ritate correchi. predicabant: quia pueri
 opinabant. in ipm paulu primum di
 cretur. in quo ecclesie xpi magnificabat
 deum. audientes quod euangelizaret
 fidem quam aliquando uisabat. Nec q
 qua pures ab errore ad ueritate. uel a quo
 aui seu magno seu puo pao. ad correc
 tionem sine penitentia posse transire. Si ni
 mis impudens error est hic uelle calumpni
 are ecclesiam. qua cor diuinis testimoni
 is constat et ecclesia xpi. qd aliter tractat
 illos qui i ea nondum fuerunt. et tunc pmi
 pacem eius accipiunt. illos amplius humi
 liando istos sepius suscipiendo. utroque di
 ligendo. utriusque salutandis materia cari
 tate seruando. habes epistolam fortasse qua
 uelles esse multo breuiorem. si te un
 in respondendo cogitarem. Nunc uero
 si tibi nichil prodest. no puto nichil eis p
 futura qui eam legere ai dei timore. et
 sine personaru acceptione. curauerint.

Sermo beati augustini de laude caritatis.

Dominarum scripturarum multa
 plicem habundantiam sanissima
 et doctrinam sine ullo errore comprehen
 dit. et sine ullo labore custodit: cuius
 cor plenum est caritate. dicente aplo.
 Plenitudo autem legis caritas. Et alio
 loco. finis autem precepti est caritas
 et corde puro et conscientia bona et
 fide non ficta. Quid est autem precep
 ti finis: nisi precepti adimpletio.
 Et quid est precepti adimpletio: in
 si legis plenitudo: Quod ergo ibi di
 xit plenitudo legis caritas: hoc etiam
 hic dixit. finis precepti est caritas. Nec
 dubitari ullo modo potest: quod tem
 plum dei sit homo. in quo habitat
 caritas. Dicit enim et iohannes. De
 us caritas est. Hec autem dicentes
 apli. et nobis caritatis excellentiam
 commendantes: non utiq aliquid nisi
 quod comederant ructare potuerunt.
 Ipse quippe dominus pascens eos uer
 bo salutis. uerbo caritatis: quod est
 ipse panis uiuus qui de celo descendit
 mandatum inquit nouum de uobis
 ut uos inuicem diligatis. Et iterum.
 In hoc sciunt omnes quia discipuli mei
 estis: si inuicem dilexeritis. Ille ergo
 qui uenit per crucis irruptionem car
 nis perimere corruptionem. et uetustatem
 mortis nre. huc mortis nouitate
 dissoluere: mandato nouo fecit ho
 minem nouum. Res enim uetus erat:
 ut homo moreretur: quod ne semp
 ualeret in homine. res noua facta e
 ut deus moreretur. Sed quia in carne

mortuus est non in diuinitate: per
sempiternam uitam diuinitatis. nō
permisit ēē sempiternū mercedem
carnis. Itaq; sicut dicit aplō. mor-
tuus est propter delicta nra. et re-
surrexit propter iustificacionem
nrām. **Qui** ergo contra mortis
necustatem attulit uite nouitatem:
ipse contra uetus pctm. opponit
mandatum nouum. **Quapropter**
quisquis uetus pctm. uis extingui-
ere: mandato nouo extingue cu-
piditatem. et amplectere carita-
tem. **Sicut** enim radix omnium
maloz est cupiditas: ita radix om-
nium bonoz est caritas. **Totam**
magnitudinem et altitudinem di-
uinor eloquior. scilicet possidet ci-
ritas: qua deum proximūq; diligi-
mus. **Docet** enim nos celestis unus
magister et dicit. **Diliges** domnū
deum tuum ex toto corde tuo. et ex
tota anima tua. et ex tota mente
tua: et diliges proximum tuū tan-
quam teipsum. **In** hys duobus pre-
ceptis: tota lex pendet et prophete.
Si ergo non uacat omnes paginas
sanctas perstruere: omnia uolucra
sermonum euoluere. omnia scriptu-
rarum secreta penetrare: tene cari-
tatem ubi pendet omnia. ita tene-
bis quod ibi didicisti. tenebis etiam
quod nondum didicisti. **Si** enim no-
sti caritatem: aliquid nosti unde et
illud pendet. quod forte non nosti.
et in eo quod in scripturis non intel-

ligis. caritas latet. **Ille** itaq; tenet et
quod patet et quod latet in diuinis
sermonibus: qui caritatem tenet in
moribus. **Quapropter** frēs lectum
in caritatem. dulce et salubre uticu-
lum mentium: sine qua diues pau-
per est. et in qua pauper diues est.
Hec in aduersitatibus tolerat. in pro-
speritatibus temperat. in duris pas-
sionibus fortis. in bonis operibus
hilaris. in temptatione nullissima.
in hospitalitate lacrimosa. inter ue-
ros frēs lenissima. inter falsos paci-
entissima. in abel sacrificio grata.
in noe per diluuium secunda. in abra-
he peregrinatione fidelissima. in
moysē inter iniurias lenissima. in
dauid tribulationibus mansuetissi-
ma. in tribus pueris blandos ignes
inocentē spectat. in machabæis seu-
ignēs fortiter tolerat. casta in iustan-
na erga uirum. in anna post uirū.
in maria preter uirum. libera in
paulo ad arguendum. humilis in pe-
tro ad obediendum. humana in xp̄i
nis ad conficiendum. diuina in xp̄o
ad ignoscendum. **Sed** quid ego de
caritate maius aut liberius possū
dicere. quam per os apli laudes ei
innotat dñs. supereminentem uis
nobis demonstrans atq; dicentis.
Si linguis hominum loquar. et
angeloz. caritatem autem non ha-
beam. factus sum sicut eramentū
sonans. aut cymbalum tinniens.
et si habuero prophetiam. et sciero

omnia sacramenta et omnem scientiam et si habuero omnem fidem ita ut montes transieram. caritatem autem non habeam. nichil michi prodest. Caritas magnanima est. benigna est. caritas non emulatur. non agit perperam. non inflatur. non est ambitiosa. non querit que sua sunt. non irritatur. non cogitat malum. non gaudet super iniquitate. congaudet autem ueritati. Omnia tolerat. omnia credit. omnia sperat. omnia sustinet. caritas nunquam cadit. Quanta est ista anima litterarum. propheticie uirtus. sacra mentorum salus. scientie solidamentum. fidei fructus. diuicie pauperum. uita morientium. Quid tam magnanimum quam pro impijs mori? Quid tam benignum. quam et inimicos dilige? Sola est. quam felicitas aliena non premit. quia non emulatur. Sola est. quam felicitas sua non extollit. quia non inflatur. Sola est. quam conscientia mala non pungit. quia non agit perperam. Inter obprobria secuta est. inter odia benefica est. inter iras placida est. inter insidias innocens. inter iniquitates gemens. in ueritate respirans. Quid illa fortius non ad retribuendas. sed ad non curandas iniurias? Quid illa fidelibus non ueniat. sed eternicare? Nam ideo tolerat omnia in presentia uita. quia credit omnia de futuram uitam. et sustinet omnia que hic iniunguntur. quia sperat omnia que ibi promittuntur.

merito nunquam cadit. Ergo secta nimis caritatem et eam sancte cogitantes asserit fructum iusticie. et quicquid uberius quam ego dicere potui. nos inueneris in eius laudibus. appareat in uir's moribus. Oportet enim ut semlis sermo non solum sit grauis. sed etiam breuis. **Inapit liber aurelii augustini de fide catholica aduersus manicheos.**

Quod deus pater et filius et spiritus sanctus. mirabilis incomprehensibilis. inenarrabilis. inuisibilis. incommuniabilis. qui solus habet immortalitatem. et lucem habet inaccessibilem. ipse lumen uerum. uita et ueritas. bonus. summus. et qui cumq; de illo humanus sermo poterit enunciare. que tamen ab eo dantur. ut aliquo modo dici possint. ex quo omnia per quem omnia. siue sedes siue dominationes. siue principatus siue potestates. et omnia per ipsum et in ipso creata sunt. sicut in utroq; testamento humilibus et pie querentibus manifestatur. ipsi gloria honor. et potestas in secula seculorum Amen.

Hanc manicheus aduersarius esse. dicit. nescio quem gentis principem tenebarum. quem etiam asserit ingemiscum. nec habere auctorem a quo creatus sit. Et utaq; ingemiscus et i creatus est. per seipsum est immortalis. Et si per se immortalis est. non erit deus qui habet solus immortalitas.

tem. Et ideo solus potest et animus et
quibus multo corporibus prestare imor-
talitatem. **F**alsum est ergo quod
manicheus asserit nescio quam mali na-
turam cum principio suo non habere
auctorem. sed esse ingentium. Deinde si
ingentius deus. ingentia etiam nunc
gens tenebrarum non erit contrarium
ingentium et ingentium. uidens et
uidens. regnans et regnans. uiuens
et uiuens. eternum et eternum. Et
si contrarium est bonum malo. et ali-
qua ergo parte discordabit bonum
a malo. ex multa uero coniunctum
et concordans erit merum malum.
habendo tanta communia bona cum
deo. Si uero dicant ingentium est in
suo: nichil dicant. Nam ingentium
et ingentium. eternum et eternum.
inquantum ingentia et eterna sunt.
nunquam erant contraria. Non
enim quia imperator in sua pote-
state magnus est. et mediastrius
in operatione sua contempnibilis est.
ideo mediastrius non erit homo
quia homo est imperator. **S**ed si
quisquam querit quid sit malum:
audiat apostolum dicentem. Radix om-
nium malorum est cupiditas. Quam
quidam appetentes a fide aberrauerunt:
et interfecerunt se doloribus multis.
Cupiditas autem in uno quoque
homine est: non naturalis sed uo-
luntaria. ideoque dixit. quam qui-
dam appetentes. Quod enim appet-
ito habetur: si non appeteretur non

haberetur. Nam et dominus ostendens
quod in hominis potestate sit. ait.
Aut facite arborem bonam et fructus
eius bonum: aut facite arborem ma-
lam. et fructum eius malum. In acti-
bus etiam concupiscentis a leuitico quos ip-
si accipiunt sic scriptum est. **N**eminem
speciosa signum et ostentatio sinu-
lata. et coactio inlibilium: ne quidem
ex propria natura procedit. sed ex eo
homine qui per seipsum deterius est
factus est per seductionem. Ipse etiam
manicheus non potuit nisi facere
animas etiam quas dicit ad dei sub-
stantiam pertinere: propria uoluntate
peccare. Nam sic in secundo thesauri
libro dixit. **H**ii uero qui negligentia
sua a labe predictorum spirituum purga-
ri se minime permisissent. manda-
tisque diuinis ex integro parum obtem-
perauerunt: legemque sibi a suo libe-
tate datam seruare plenius nolue-
runt: neque ut decebat sese gubernare
uerunt. et cetera. Item in epistola funda-
menti sic dicit de illis animalibus. qui
mundi errore errare se a priorum lu-
ada sua natura pisse sunt. atque in-
imice luminis sancto exacerant. atque
in perniciem sanctorum electorum se arma-
runt. et igne spirituum obsecrunt. et
in festa etiam sua persecutione sanc-
tam ecclesiam atque electos in eadem
constitutos celestium preceptorum ob-
seruatores afflixerunt: a beatitudi-
ne et gloria terre sancte arcentur.
et quia a malo se superari pisse sunt.

in eadem malis stirpe perstuerabunt.
 pacifica illa terra et regionibus immor-
 talibus subimetur interdictis. **Q**uod
 itero illis eueniet: quia ita iniquis
 operibus se obstrinxerunt. ut a uita
 et libertate sancte lucis alienarentur.
Non igitur poterunt recipi in reg-
 na illa pacifica sed configentur in p-
 dicto horribili globo. cui etiam neces-
 se est autodiam adhiberi. **V**ite adhe-
 rebunt his rebus anime eede quas
 dilexerunt. relictæ in eodem globo ce-
 nebrarū globo. suis meritis id sibi cō-
 quirentes. **S**eq; enim futura hec co-
 gnoscere studuerunt: atq; ab hyste-
 am tempus dabatur se segregarūt.
Rogo uos ubi audimur hec uer-
 ba. dubitatis adhuc manicheū eo ac-
 tum ēē confiteri pām ēē proprie uo-
 luntatis. **N**on enim unū uerbum
 inde dixit. sed am multa ut quēu-
 graui sompno merum excitaret.
Dixit negligēcia sua. dixit minime
 permisitū. dixit parum obtem-
 perauerunt. dixit seruare noluerunt.
Item dixit obsecrare sunt. dixit se
 superari posse se. dixit se obstrin-
 xerunt. dixit suis meritis id sibi cō-
 quirentes. dixit neq; enim futura
 hec cognoscere studuerunt. atq; ab
 hystem am tempus dabatur se se-
 gregauerunt: et uos dubitatis di-
 cere propria uoluntate peccari.
Iterum ipse dicit in eadem epla.
 Lucis autem substantia parum. hoc
 est animas peccatrices. et uos non

dicatis peccare nisi gentem tenebrarum.
Sed quid de isto loquar. qui quamuis
 erraret. tū euentissima ueritate hoc co-
 natus est dicere. cum ipm dominum
 mīm ihm xpīm. uolens intelligere dice-
 rem ignem ēē preparatum pccatibus
 et dyabolo et angelis eius. quos om-
 nes uoluit intelligi peccatores. **N**on
 enim iniusticia est apud deum ut dāp-
 net eos qui omnino nichil peccauerūt.
Peccare enim quid aliud est: nisi
 in ueritatis preceptis. uel in ipsa erra-
 re ueritate. **Q**uod si non uoluntate
 faciunt pccatores. iniuste iudicantur.
Pertinere autem et angelos ad iudi-
 cium apls ostendit dicens Relatis qm
 angelos iudicabimus. **N**on autem
 pertinerent ad iudicium quo iudica-
 tur: si non pertinerent ad pccm quo
 rei sunt. nec possent merito iudicari.
Non enim homines iusti de iustis an-
 gelis iudicantur sunt. quibus similes
 erunt: sed unq; de peccatoribus. **M**ale
 facti sui ergo per cupiditatem. quibq;
 auctor est. **E**st ergo in potestate
 ut sit cupiditas: et iteo etiam malū
 in potestate est. **I**n potestate ergo est
 quod in uoluntate ēē non debet. **M**a-
 lum enim non potest ēē natura. nec
 substantia nec uita. quia hec bona
 sunt. inquantum sunt. **S**ed et si alii
 quos naturaliter dicimus malos. p
 originem ueteris pccā dicimus in quo
 iam nra mortalitas nascitur. **C**ōti-
 itaq; quod uocatur malum in homi-
 nibus pccm est et pena. **P**eccatum sit

ab anima rationali cui liberum volumetatis arbitrium est. Et pena infligitur iustitiae dei. quae nihil facit iniuste. Aduersus haec soliti ceatate manichei latrunc. et cum conuincantur naturam non esse malum. sed in hominis potestate esse facere bene aut male. dicunt non esse anime liberam uoluntatem. et non uideat ceatatem suam. **Q**uis enim non clamer stultum esse precepta dare ei. cui liberum non est quod precipit facere. et iniquum esse eum dampnare: cui non fuit potestas iusta complere? Has iniustitias et iniquitates miseri non intelligunt. deo se ascribere. Sed quid uerum est. nisi et dominum clamare precepta. et animas libere esse uoluntatis. et malum naturam non esse. sed esse auersionem a dei preceptis. et esse iustum iudicium dei. quo dampnet peccantes? **I**nterea cum dicat item manicheus deum omnibus bonis habundantem. nullo in regno eius insignibus indigere aut infirmo constituto. ita etiam fundata eiusdem splendidissima secula. ut a nullo unquam concuti uel moueri possint. in alio loco paulo post subiungit et dicat. Lucis uero beatissime pater sciens in eam magnam ac uastitatem quae ex tenebris surgeret. aduersus sua sancta impendere secula. nisi aliquod eximium ac preclarum. et uirtute potens opponat. quo superet simul ac destruat stygiam tenebrarum. quae eructa quies lucis in oculis patet. **C**erte

erga a nullo unquam concuti uel moueri poterunt regna dei manichei. Si enim potuerunt. mendacis est dicere non posse regna illa ab aliquo concuti. Et si concussa sunt necessitate aut timore. non erit deus qui sic concuti potuit. Nam uidemus deum manichei. secundum eundem manicheum malo necessitatis pressum. cum labes ac uastitas aduersus secula impenderet. aliudque quod faceret non haberet. partem suam ad pugnam dedisse. ut uel hoc modo quieret lucis in oculis compararet. Ipsi uero patre eius. hoc est de lumine lumen. de bono bonum. de sancto sanctum. de eterno eternum. de deo deum. de omnipotente omnipotentem. corruptam sit. mortificam sit. committam sit per omnia mundi corpora. a summo usque ad unum. a celo usque ad stercora. ut et meretrices in theatris et in locis turpioribus. turpiores haberent in se oppressum deum. qui liberari forte non possit. Dicit enim in fine ipsius epistolae. unde unum capitulum posuimus. ipsam dei partem quam committet est non totam posse reuocari ad pristinam libertatem. **H**aec memoria. ecce triumphus. qualem fecit manichei deus. Nam post amissam partem suam in luctu est. sicut etiam manicheus dicit. Velum contra se habet quo dolorem eius temperet. ne corruptionem partis suae intreat. Hodie enim diuina quam commemorat substantia subiacet genti tenebra

rum ut lucum figulo. **H**oc in primo li-
bro thesauri eorum scriptum est. **Q**ui-
lis mercedi turpitudinis quam in eodem
thesauro inter cetera turpia in septi-
mo libro scripsit sic dicens. Tunc bea-
tus ille pater qui lucidas naues habet
diuersas et habitacula seani ma-
nitudines promissa sibi clementia fer-
opem qua exiit et liberatur ab im-
pijs retinaculis. et angustijs atq; ang-
ribus sic uitalis substantie. **I**taq; in-
uisibili suo muni illas uirtutes suas
que in clarissima hac naui habentur
transfiguratur. easq; parare facit adu-
sis potestatibus. que in singulis celo-
rum tractatibus ordinat sunt. **Q**ue
quoniam ex utroq; sexu masculorum ac
feminarum consistunt. et ideo predi-
ctas uirtutes partim speciem puerorum
in uestium parere iubet generi adu-
so feminarum. partim uirginu luci-
dorum forma generi contrario mascu-
lorum. **S**ciens eas omnes hostiles pote-
states propter ingentem sibi letalem
et spurcissimam concupiscentiam fac-
tine capi atq; hysdem speciebus pul-
cherrimis que parent et mancipari.
hoc quoq; modo dissolui. **S**ciens autem
hunc eundem nrm prem beatorum hoc
idem ee quod etiam sue uirtutes. quas
ob necessariam causam transformat
in puerorum et uirginum innumerata
similitudinem. **V**idetur autem hys ta-
quam propius armis. atq; per eas
suam compler uoluntatem. **M**ari
uero uirtutum diuinarum que ad-

instar coniugij contra inferna genera
stantumant. queq; alacritate ac facillitate
id quod cogitauerunt momento eodem
efficiunt. plene sunt lucide. **N**auis itaq;
cum ratio poposcit. ut masculis appa-
reant eodem sancte uirtutes. ilico etiam
suam effigiem uirginum pulcherrimarum
habitu demonstrant. **P**urissimam cum ad fe-
minas uentum fuerit. postponentes
speciem uirginum puerorum in uestium
speciem ostendunt. **H**oc autem uisum deo
eo illarum ardor et concupiscentia cre-
uit. atq; ad hoc modo uinculum pesti-
marum cognitionum carit soluitur.
utraq; anima que eorundem membris
tenebatur. hac occasione laxata euadet.
et suo purissimo aeri uniscitur. ubi
penitus ablute anime ascendunt ad
lucidas naues. que sibi ad euectionem
atq; ad sue patrie transmigrationem se
preparate. **E**o uero quod adhuc ad
uersi generis maculas portat. per-
estum atq; calore particulatim descen-
dit. atq; arboribus ceterisq; plantatio-
nibus. ac sacris omnibus miscetur et
coloribus diuersis efficitur. **E**t quo sed
ex ista magna et clarissima nauis figu-
re puerorum et uirginum parent contra-
rijs potestatibus que in celis regunt.
queq; ignem habeant naturam. atq;
ex isto aspectu deo uis pars que
in eorundem membris haberetur laxata
reducitur per calores in terram. **N**ote
modo etiam illa altissima uirtus q
in nauis uitalium aquarum habitat.
similitudinem puerorum ac uirginum

landarum per suos angelos apparet
hys potestatibus. quarum natura frigi-
da est atq; humida. queq; in celis ordi-
nate sunt. Et quidem hys que femine
sunt. in ipsis forma puerorū apparet.
masculis uero uirginum. ac mutare
et diuersitate personarum diuinari
ac pulcherrimarum. humide frigideq;
strepis princeps masculi seu femine
soluuntur. atq; id quod in ipsis uitale ē
fugit. Quod uero relederit lapatum dedu-
citur ad terram per frigora et cunctis
terre generibus admiscetur. **Q**uid
non rideat uel potius doleat et reuolte-
tur istum hominem tam horrenda
et execrabilia de diuina substantia di-
centem. Ergo substantiæ lucis eterne
parci dei. in captiuitate. in calamitatib;
in erumpis. in pressuris. in sordibus.
atq; immundicia. secundum uirū errorē.
uiriā constitutionem non poterat ali-
ter cotidie subueniri. nisi beatus pater
qui lucidas naues habet diuersorias.
quem certum legatum appellatis. et
uirtus altissima uirtutes suas in diuisi-
sexus naturam committere. quas quide
intemperatas dicitis. sed cū ut mere-
triciū moxē pulchritudine sua prin-
cipem tenebrarum lecalem et spur-
cissimam concupiscentiam confudit
inuire accendat. Non enim inueni-
stis ueram quo tantā turpitudinem
aliquando honestius diceretis qua cau-
sa hoc faciunt. ut eis in libidinem co-
actis occasionem liberationis inue-
niat substantia diuina. Quid aliud

sonat. nisi ut etiam per genitalia demo-
num uias euadendi inueniat diuina
maiestas. **D**eus magne subueni-
amini ista turpia credentib;. ista ne-
phanda sectantibus. Quis hoc non ex-
horreat rogo uos. Quis tam cecus est.
ut ista credat rogo uos. Sed certe re-
pondeatur michi ab hys qui ipsum ma-
nichæum secantur. Si deus incorrup-
tibilis est. uel omnis natura summi bo-
ni inuolabilis. immaculabilis. madi-
bilis. incomquinabilis. incomprehensi-
bilis. quid poterat facere mali natu-
ra huic tante nature. si nollet cum
illa pugnare. ne ad tantum dedecus
reduceretur. Hoc dixi quid factura
erat deo gens tenebrarum. si nollet
cum illa pugnare. Si michi dicitur
nichil. quero cur hodie eius pars.
hoc est dei deus. in calamitatibus. in
pressuris. in captiuitate. in subiectio-
ne sit constituta. ut tam turpiter
etiam liberetur. et nec sic liberari co-
ta possit. uel ipse pater luctum ha-
beat memorare partis sue causā.
quem luctum manichæus in suis li-
bris aperissime predicat. **A**it qui-
dam nichil ei fieri poterat. sed ut
ostenderet preescientiam se habere.
cogitationum principum tenebrarū.
et ut monstraret nichil se timere.
propterea pugnauit. Qui ego dixi.
Qui potius cogitationes principum
tenebrarum uidere ac neminem ti-
mere. quare non uidit luctum sibi
imminere de partis sue infelicitate

quam hodie patitur: Quam partem suam
 nunquam recipiet integram. quia rema-
 net inde aliquid sicut ipse dicit. quod pur-
 gari non poterit. et in globo tenebra-
 rum meretricum dampnabitur. Magna
 presentia uel potius inscientia. et mis-
 ra infirmitas hoc est totum quod nem-
 nem timebat. Certe si se tueri aliquo
 modo non poterat. rogaret ut sibi par-
 cretur. ne ad tantum dedecus integri-
 tas illa et decus omnium ornamentorum
 perduceretur. Item dictum est a quo-
 dam. Nichil ei poterat facere gens tene-
 brarum. sed ipse uoluit pati rem ma-
 lam circa fines suos: et misit qui eam
 debellaret. Cui ego dixi. Si ira est ut di-
 cis. ipse potius inuenitur malus qui
 rem uicinam nichil ei nocentem delere
 uoluit. Et sicut malus in illam. sic cru-
 delis in suam: aut ignarus future ca-
 lamitatis eius. Cum enim putat rem
 bonam se posse perficere. ut in regno
 mali quod ei non nocebat regionem
 suam extenderet. prius non prendit
 infelicitatem que memoratam parue
 eius cotidie premit. deinde quod eam
 totam nunquam in pristinum liberta-
 tem recuperare poterit. Sed cum hinc
 obiectioni responderi minime possit.
 soliam imperitiam opponunt. quid
 facturi erant. iudei de xpo si nollet ab
 eis pati. Quam tunc possent quod
 facillime uiderent. nisi per nebulas
 conventionis exerceantur. quid sit im-
 minentis mali premi necessitate. qua
 deum suum passum asseuerant. et qd sit

misericordie benignissimum officium
 quod sapientia et uirtus dei dñs ihs
 xps uoluntate et ineffabili potestate
 per hominem quem suscepit ex uir-
 gine generi humano exhibere dignatus
 est. ut hominibus per hominem pa-
 cientie demonstraret exemplum. Huius-
 modi enim et hoc iustum erat. ut ho-
 mines per patientiam humilitatis
 uincerent difficultatem infirmitatis
 sue carnis sue. quia in eam per elatio-
 nem superbie ceciderant. sicut in ada
 primo homine nra scriptura indicat.
 Nunquid et uos potestis dicere quia
 erant aliqui homines quos deus uo-
 lebat docere patientiam: propterea
 uoluit a gente tenebrarum tanta
 mala pati. quemadmodum dñs a iu-
 deis: Aut nunquid potestis dicere qd
 suscepit aliquam naturam passibilem
 deus. in qua pateretur a gente tene-
 brarum. quicquid ei facere poterit.
 ut tñ ipse in sua substantia nulla ex
 parte mutaretur. sicut uerbum dei
 qui est filius dei etiam ipse sicut pater
 incommunicabilis suscepit hominem
 mortalem. ut integra et inuiolata dei
 eate in carne mortali doceret morta-
 les per patientiam mortem uitare
 et ipsius infirme carnis futuram in
 melius commutationem reuocatio-
 nem monstraret. Cum ergo esset p
 seipsum inuisibilis. uisibilis in homi-
 ne apparuit: quem de femina susci-
 pere dignatus est. ut in euangelio
 legimus. Dicit et apłs scđm de muliere.

Et isti dicunt. quare non ait ex uir-
gine. non intelligentes quod confluere
dictum sit. secundum propiuitatem
lingue scripturarum. sicut de eua dictum
est. formauit eam in mulierem an-
tequam uel ostenderetur uir. quoniam
uis maria non incongrue proprie-
tatum dicitur. mulier uirgo uero
quod uirilem necessaria conuentione
neque pariendo. uirginitas eius cor-
rupta sit. **Q**uod autem angelus et
elizabeth dixerunt. marie benedicti
tu fueris mulieres. nulla questio est.
quia reuera benedicta est uirgo inter
mulieres. **S**ed ne dicant sicut angeli
apparuerunt. sic haberet corpus ne de
femina nasceretur. quid si uobis dica-
tur ubi legistis christum uenisse. nomine
dictum est in euangelio. **R**esponde-
tur ergo uobis. isti esse scriptum christum
natum de uirgine. **S**ed solita feditate di-
citis scripturam ipsam falsam esse. nec
uideatis aliquem similem uobis eam
hoc posse facere. ut ea que uos dixeritis
uersa. illa falsa esse dicat. et que dicitis
falsa. illa uera esse dicat. ac sic aperia-
tis ianuam omni hominum errori ul-
teriori. ut inuisibilis prout uoluerit
uel electus sit. ipse diuinas scrip-
turas accipiat. respiciat uero que non
intelligens et offensus quoniam mala.
ut non iam inueniatur hac regula
erroris uiri unde tales corrigantur.
Accepit integre canonicis scrip-
turas. si integri esse desideratis. **S**i enim
intelligerent uel crederetis certe quod

apud dixit. per feminam nostrum genus fuit
deceptum. ait enim. timeo ne sicut ser-
pens etiam seduxit astutia sua. sic et
uere mentes corrumpantur. possitis in-
telligere. per feminam nostrum genus opo-
tuisse liberari. ut qui per feminam inos-
facta est. per feminam uita recipere-
tur. atque ita deinde uirarent. non ipsa
creaturam feminam esse culpandam
cuius est deus conditor. sed uoluntatem
qua eam peccauit. **S**ed timeat maiesta-
tis illam inconspicibilem et ineffa-
bilem potentiam in uirginis uero
credere fuisse. ne sanguine eius pollue-
reant. cum et in apostolis et multis dignis
feminas et habitauit et nunc habiteret.
qui atque corpora habent. sanguinem
habent. **S**i enim in maria conquina-
ri potuit. et in omnibus potuit. **S**an-
ctum non potuit in illis. atque nec in
maria potuit. in cuius uisceribus
suspensionem corporis operata est dei
sapientia. **C**erte ipse manicheum
de patre et matre uicini fuisse non
negabunt. cuius animam secundum
suum errorem deum esse omnipotentem
similiter non negabunt. qui se miris
superbis assumptum a genitro suo.
hoc est. ab ipso sed esse gloriantur. et unum
si geminus est ipse scilicet. et ipse spiritus
sanctus est. et ipse deus omnipotens
ut ipse sanctus. qui cum manicheus
carne habuit. in qua si conquina-
tus est ipse sed. aut eius anima geni-
na ipse scilicet. conquinabilem deum
colunt. **S**i uero nusquam deus com-

quasiatur. cum etiam super corpora celestium
usque ad terras perueniat et non conquin-
netur: cum manum sit solem istum cui
geni flectunt in omnibus stercoreibus
et putribus radios suos expandere.
et eos nusquam conquinari desinunt
blasphemare. et rogant deum ut ab
errore liberentur. Inconquinabilis ei
substantia non ideo non conquinatur
quia nihil attingit. sed quia perma-
net in sua mundicia qualescunque sit
quicquid attingit. sicut corpus inui-
terabile aut inextinguibile. nunquid illud
dicimus quod non percutatur ferro.
sed potius quod etiam cum percutatur
non penetratur. Et ideo magis proba-
tur filius dei non posse de sanguine fe-
mine conquinari. quia per feminam
natus est. quamquam si non per femi-
nam nasceretur. et membra illa deu-
tasset: uideretur indicasse posse se inde
pollui. et minus a nobis fidei merito
inquinabilis diceretur. Consecrantur autem
uirginitatem: quia de uirgine nati
uolunt. et sola illi mater in terris eli-
genda erat ad suscipiendum hominem.
qui iam patrem habebat in celis. **Sed**
dicunt. Quare ergo negauit matrem
suam quam ei dixit. quid michi et tibi
est mulier. et quam cum ei nunciasset
quod cum uellet uidere. respondit.
que est mater mea. aut qui sunt
fratres mei. et eos potius in hunc asse-
ctum computauit. qui facerent uolun-
tatem patris eius. Quia exemplo suo
iam docebat negandos esse terrenos

parentes propter deum. opera enim di-
uina facienti terrenus affectus obstrere
non debebat. Nam si propterea non ha-
bebat matrem. quia negauit matrem. nec
patris et ceteri apostoli habebant patres.
quia monuit eos dicens. et patrem ne
uocaueritis uobis super terram. unus
est enim pater noster. qui in celis est. Quod
ergo eos monuit de patre terreno: hoc
de matre prior fecit. Hoc ergo dicimus
sapientiam dei suscipiente hominem
non esse conquinatam. sed misericordi-
ter ad hominum salutem hominem su-
scipisse. ut fieret sicut apostolus dicit me-
diator dei et hominum homo Christus Iesus.
Non enim dubitanti discipulo suo me-
tiri potuit. qui dixit. ego sum ueritas.
quam ei cicatrices uulnorum suorum ut e-
tiam manus tangeret prebuit. Quo-
modo enim hunc in aliquo securi fidei
haberemus: si discipulo suo sic menti-
tus est. Absit talis blasphemia: nec
eos ipsos in sempiternum reos tene-
at. qui hoc autem asserere aut cre-
dere. sed euigilent aliqui et intelligant.
quam nefaria perversitate ista cre-
dantur. **Nos** autem Christum dominum
uerum hominem suscepisse credimus.
et in ipso inuisibiliter inuisibilem ho-
minibus apparuisse. in ipso inter ho-
mines conuersatum fuisse. in ipso ab
hominibus humanam percussisse. in ipso
homines docuisse a quibus esset rece-
dendum. quid esset perferendum. quo
esset tendendum. Totum autem hoc nul-
la facit necessitate. Unde ipse dicit.

Propter hoc me pater diligit. quia ego pono animam meam ut iterum sumā illam. nemo tollit eam a me. sed ego pono eam a meipso. potestatem habeo ponendi eam. et potestatem habeo iterum sumendi eam. Non ergo mali necessitate amittit eam. Voluit enim ut illa que in passione eius facta sunt omnia fierent ad humanam naturā tuendam: non ad suam tuendam. Sicut enim nos qui ex anima et corpore constamus. cum sumus invisibiles secundum animam. visibiles autem secundum corpus. omnia que invisibiliter siue honoris et beneficiorum accipimus. siue contumelie uel iniurie patimur: ad animam que invisibilis est tanquam ad principem necesse est ut referamus. quia ipsi corpori principatur. Nam et cum sumus secundum animam immortales. cum mortui corpore fuerimus: nos mortui dicimur: ita et dominus secundum carnem et formam serui quam suscepere dignatus est. et contumelias passus et uincula et flagella. et mortui esse manifestatur. ut omnia ueridice ueritas. et nichil falso fecisse credatur. quia potestate ac uoluntate uerbum caro factum est. et natus et passus et mortuus. et resurrexit nulla sua necessitate. sed uoluntate et potestate. cuius nulla pars aliquā depredata. nulla nunc usque captiua est. non solum diuine. sed nec ipsius mortalis quam suscepit. sed nec umquā capi

poterit. nisi ab hijs qui per fidem uoluerint ei mundo corde coniungi. non sicut deus manichei qui necessitatis malo pressus hodie hic ex parte quod negare non possunt: in miserijs et calamitatibus uoluntantur. **¶** Intellegite sane si potestis etiam inter ipsos homines: quantum distet inter necessitatem et uoluntatem. Si quis uerbi gratia merito peccati sui in carcerē iubeat iusticia mittatur. alius aliter iustus qui eundem carcerem ingrediat propter illius consolationem aut liberationem: nunquid ambo in carcere ex una causa constituti sunt? Ille missus est: ille ingressus. Ille penam patitur: ille misericordiam facit. Ille ingressus est cum uoluit. Ille egressus est quā uoluit. Ille nisi interueniente indulgentia nullo iure poterit liberari. et hoc homines facere possunt. et prestare libere beneficium. cum aliqui sibi nichil cupiant prestari. **¶** Cogitate ergo iam si deus potest pati aliquam necessitatem. cum possint homines benefacere uoluntate. nulla mercede conducti. nulla necessitate compulli. Nullam ergo necessitatem patiatur deus. nulla necessitate facit que facit: sed summa et ineffabili uoluntate ac potestate. Et tū nos maxime secundum errorem nostrum non debuistis opponere istam contradictionem qua dicitis. quid facturi erant iudei christo si uollet ab eis pati. quia secundum eundem ma-

michei blasphemias xps carnem non habuit. nec aliquid a iudeis passus e. Sic enim in epla fundamenti dicit. **I**nimicus quippe qui eundem saluatorem iutoru pœm crucifixisse se speravit. ipse est crucifixus: quo tempore aliud actum est. atq; aliud ostensum. **P**rimo cepo itaq; tenebrarum affixus e cruci. idemq; spineam coronam portauit cū locis suis. et ueltem coccineam habuit. acetum etiam et fel bibit. quod quidā dominum potasse arbitrati sūt. atq; omnia que hic sustinere uisus est. tenebrarum ductibus interrogata sūt. qui clauis etiam et lancea uulnerati sunt. **E**t quid ergo opponitis dicentes. quid facturi erant iudei xpo. si nollet ab eis pati. cum de passione ipsius ita sentiant. ut non ipm deum passum aliquid in corpore suo: sed principem tenebrarum illa omnia passum pueris. **C**ontra fidem autem nrām: quo modo ista opponitis. **H**os enim credimus ut in euangelio scripsum est. quia xps uoluit pati. et qñ uoluit passus est. **N**on enim qñ uoluerunt iudei. passionem ipsam fecerunt. **V**olebant quidem tenere eum et occidere et secundum uoluntatem suam iam perfecerant scelus quod conabamur. etiam rei erant immanissimi pœi quia uolebant etiam si nichil fecisset. **T**amen ille qui potestatem habuit ponendi animam suam. qñ uoluit eos facere permisit. qui legationib; angeloz poruit inibere ut iudei pe-

rissent. uel uno uerbo suo omnes interire. **D**ominus ergo xps secundū hominem quem suscepit passus est: et nullum memby ei hodie tenetur a iudeis uel mortalis corporis quod suscepit sicut supradiximus. **N**am deus in o manichei labe ac uastitate impetente pressus est. non libera uoluntate processit ad pugnam. sed necessitate compulsus est. **N**ec prestare aliquid uoluit. sed resistere conabatur. qui etiam in sua substantia non in suscepto mortali corpore reuoratus atq; cōmixtus est. qui ex parte hodie tenetur. ex parte i globo semper tenebitur. **E**t tñ quid ferat tā incredibiles blasphemias quas isti de passione domini proferre non dubitant. **O**mnes apli omnes lingue rationales dominum xpm passum eē clamāt. **O**mnis sana fides xpm pro nobis passum conficitur. **E**t manicheus iniquus demones omnes illas passiones asserit perculisse. **N**on enim propterea dicit eos passos quia de ipsis domini triumphauit. et de ipsis nos per patientiam triumphare docuit. sed quia dominum xpm negant habuisse carnem mortalem. **Q**uibus dicimus. **N**ō habebat carnem mortalem: quid erat quod tenerunt iudei. quid erat qd in cruce pendebat. quid confixum erat clauis in ligno. quid est confixum lancea. unde sanguis et aqua profluxit. **S**i enim uisa sunt tñ fieri et facta non sunt: phantasmata erāt quod ne phas est credere. **S**i autem uere

facta sunt. non tamen in carne mortali. sed in ipsa diuina substantia facta esse dicitis. inuitabilem dicitis esse diuinam substantiam. et uisibilem carnis oculis. et palpabilem carnis manibus. et uulnerabilem ferro. que rursum nephas est credere. Et iteo dum timet dicere manicheus quia ista facta non sunt: et iterum timet dicere quia in diuina substantia facta sunt. et non uult confiteri quia nec intelligere potuit quomodo filius dei per quem facta sunt omnia sine aliqua mutatione. contaminatione diuine substantie sue. hominem cum carne suscepit. coactus est dicere. quia non Christus sed princeps tenebrarum cum suis sociis illa omnia passus est. **Miseri** non timeatis ne dicatur de uobis in iudicio: ego uos liberaui pro quibus passus sum. **Ite** ille uos liberet: cum meas ascribitis passiones. **¶** Dicitis tamen magno errore. sed tamen dicitis. Christum cotidie nasci. cotidie pati. cotidie mori. **¶** Quinque forte in hijs qui credunt. et pro nomine ipsius tribulationes mortemque patiuntur. **¶** Non inquit. sed in cucurbitis. et in porris. et porulaca. et ceteris huiusmodi rebus. **¶** Magna ridicula. magna cecitas. **¶** Superius passionibus demonum. hic passionibus olerum. homines liberantur a peccatis. **¶** Item cum eis dicimus. quod factura erat deo gens tenebrarum: si noller cum illa pugnare. dicunt. nichil fieri potuit deo incorruptibili.

¶ Non enim si quis uerbigratia spera uideam solidam unguitibus lacerare uoluerit. aliquid ei iniquam faciet. scitias unguinum suorum. **¶** Sed si uel tale substantiam diuinam isti esse fingeret. ut omnis scitias gentis tenebrarum talis ad illam esse. quales sunt ungues lacerantis ad speram uitream. non deus manichei hodie luctum pateretur de partis sue ablacione uel amissione. quam partem dicunt. cum in fructibus uel in herbis fuit. id est in melone uel beta uel talibus rebus. et principium suum et medietatem et finem nosse. **¶** Cum autem ad carnem uenerit. omnem intelligentiam amittere. ut propterea uagister hominibus missus sit. quia stulta illis facta est pars dei. et propterea non sit missus melombus. quia sapientie habet animam. **¶** Quis ista credat. uel ab hominibus aliquam uel ad homines posse dici. **¶** Sed tamen quomodo nichil mali patitur substantia rei ueri cum et in pomis ligatur. et in carne excecatur. uel cum uolens redire reicitur ad terras a gente tenebrarum. **¶** Sed si nichil ei mali contingit uel contingit. falsa omnia sunt que manicheus dixit in epistola fundamenti. que capite est omnium uanarum fabularum. uel in thesauro qui thesaurus est omnium turpitudinum et blasphemiarum. uel in ceteris omnibus omnibus libris in quibus tanta loquacitate nichil aliud quam infelicitatem substantie dei quam

comptum dicitur p[ri]ncipib[us] tenebrarum.
et in diuinis miraculis aspiciam[us] p[ro]p[ter]
illam magnam sollicitudinem. ut libe
retur affirmat. **Q**uam reuera nichil ma
li aut potuit aut poterit pati substan
tia dei. nec aliquem habet inimicum.
qui eius partem ingementem eorum
pat. sed homines sunt eos uel potius
sibi inimici. non obtemperando p[re]cep
tis dei. sed cupiditatis se potius conu
pento. non deum. **Q**uoz uero re
stamentoz concordiam simplici oculo
intendere si uelleris o manichei facillime
iudicatis. **R**abite enim ferunt in id q[uo]d
scriptum est. spiritus dei ferebatur super
aquam. et uidit deus quia bonum est.
et adam ubi es. et deus zelans. et ignis
edax. et gladius meus. et cetera talia.
non considerantes quia si alius ita ceus
sit. ut reprehendere uelit illud domini.
quod in euangelio dictum est. **N**on in
trabis per celum q[uia] sedes est dei. neq[ue] per
terram quia scabellum est pedum eius.
et hoc dicit quod uos nimia temeraria
dicere soletis. ubi erat deus antequam
e[ss]et celum et terra. aut quod scriptum
est. et miratus est ihs. cum mirari ne
mo soleat nisi de re que illi erat incog
nita. uidere autem quia bonum est no[n]
sit ignorantis sed quia placuit ei quod
fecit. aut illud quod scriptum est dicen
te domino quis me tetigit. et de lazaro
ubi posuistis illum. et ego ueni non
pacem mittere super terram sed gla
dium. et ignem ueni mittere in mu
dum. et ueni ut qui non uident uideant.

et qui uident ceca fiant. et uendito res
meas et emite uobis gladios. et ap[osto]l[us]
zelo dei nos zelo. et reuelabitur ira dei
de celo super omnia impietatem. et ce
tera innumeralia ab ipso domino. uel
ab ap[osto]lis dicta uel facta que insensibi
les poterunt homines accipere non in
telligentes. **Q**uam et auari uel flagitio
si possint aliter accipere quod dominus
ait. ut si quis dimiserit quod habet.
septuplum aut etiam centuplum in
hoc seculo accipiat. aut si aliquis iude
anallam uel etiam meretrices dimic
tere propter dominum uelit. spe illius
multiplicationis faciat. non amore
iusticie. possunt etiam horrere male in
telligentes quod ait. **S**i quis non ma
ducauerit carnem meam. et hiberit
sanguinem meum. non habebit in se
uitam. **Q**uam quod ait. qui dixerit
fratri suo fratre reus erit gehenne ignis.
si dicant stulti. ecce pro comicio ge
hennam imitatur quem dicatis amle
ricordem ignoscere p[ec]c[at]a nomine igno
rant ubi caput habeant. **E**t t[ame]n ali
quid sibi uidentur dicere. **A**ut quomo
do tam multis animas necandas de
monibus in portis tradidit. cum tales
animas dicatis e[ss]e porcorum quales s[un]t
hominum. **A**ut quomodo arborem
in qua fructus. quia non erat tem
pus non inuenit. uerbo aridam fecit.
quam animam intelligentem dicatis
habere. **R**ecce quanta iniquissim
et ceca homines de diuinis eloquijs pos
sunt dicere. sicut in ea que mystice s[un]t

uel dicta sunt in ueteribus libris ignorantes feriamus. ut temere accusare quod non intelligimus. **H**ec autem cum de nouo testamento uobis obiecta fuerint: dicatis diuina et spiritalia significare. **V**eteris autem testamenti sanctas litteras figurate accipi posse negatis: cum et ipse dominus figurate inde quedam dixerit et ap^ls paulus omnia illi populo in figuram contigisse scribat. **N**am et ipse regulam monstrans. multa inde exposuit. **S**ed forte dicatis solita uanitate et obuioso corde contra domini uel ap^li auctoritatem loquentes ueteris testamenti dicta exponi prorsus non posse. solum autem nouum in talibus exponi posse. et non consideratis non uos habere quid dicere. si ab alijs impijs uobis dicitur uetus potius exponi posse. nouum non posse. **M**ens autem sana utriusq; testamentum considerans. quicunq; in uno inuenit expositionem admittere: sine dubio in altero declarabit. **C**ultum apparet impietatis uestrae. uel potius malicia. attendite in actibus leui. quod sub nomine ap^lorum scribit. qualia sint que accipitis de maximilla uxore egeas. que cum noller marito debitum reddere. cum ap^ls dixit. uxori uestrae debitum reddat. similiter et uxori uiro: illa supponit marito suo ancillam suam eudiam nomine. exponans eam sicut ibi scriptum est. aduersarius lenocinis et simulationibus. et eam nocte pro se uicaria supponens. ut ille nesciens cum ea tamquam cum uxore concuberet. **I**bi ena

scriptum est. quod cum eadem maximilla et isidama simul essent ad audiendum ap^lm andream. puerulus quidam speciosus. quem uult leucius. uel tamen uel certe angelum intelligi. commendauit eas andree ap^lo. et perrexit ad p^{re}torium egeas. et ingressus cubiculum eorum finxit uocem mulierum. quasi maximille murmurantis de doloribus sexus feminei. et isidame respondentis. **Q**ue colloquia cum audisset egeas. credens eas ibi esse discessit. **Q**uid ad hec dicatis rogo uos? **Q**uare non timuit maximilla per turpissimum lenocinium anale sue: ligare animas in carne? **C**um autem illum puerulum tam turpiter credatis esse mentum: quis uobis credat loquentibus. qm si mentum animi dnm uos dicatis imitari? **S**ed uos temeritate pleni adhuc fruite in ueteres libros: ut que nescitis potius accusare quam discere laboretis. **C**onsiderate que ibi miracula sint: si miraculis noui testamenti delectamini. **I**bi moxan primo suscitatus ibi sepro si primo mundatus. et alia multa q diligenter et pie querentibus ad edificandam fidem innocenter. **S**i autem bonis p^{re}ceptis delectamini. ibi primitus scripta sunt illa duo p^{re}cepta que sublimiter dominus laudat. de diligendo deo et proximo. ibi dimittenda domus. parentes. filij et cetera propter dnm: ibi non reddendum malum pro malo. ibi orandum pro inimicis. ibi finitico ignoscen

dum. ibi tradenda. maxilla ad accipiendā
aliam. et quecumq; in nouo testame-
to precepta sunt. non solum ibi manda-
ta. sed etiam a scis iuris omni uigila-
tia completa. **¶** Nunquid et hoc po-
terit dicere malicia ur̃a. quecumq;
bona et magnifica scripta sunt falsa
ēē et apposita. illa uero que non in-
telligentes putatis mala ea tantum
modo uera ēē. Deberis enim attende-
re aliquos similiter impios ita de
nouo testamento facere posse. ut que
cumq; ibi sunt que non intelligentes
putauerint mala. ea reprehendant.
et dicant ipsa ibi ēē sola uera. illa
autem omnia que ibi aperte mag-
nificata sunt. dicant ēē falsa. atq;
ab amicis domini apposita. ne
omnia uiderentur fugienda. ut et
uos et illi cali cecitate percussi iam
iudicati et dampnati fugiamini.
Tandem uigilate et a blasphemis
conquiescite. atq; omnium sancta-
rum canonicarum scripturarum
si xpiani ēē cogitatis auctoritatem
recipite. et que non intelligitis ac-
cusare nolite. sed potius eorū intelle-
ctum desiderate. **¶** Nam quale est
etiam illud quod resurrectionem
carnis negatis? Paulus ap̃ls cla-
mat. Seminatur in corruptione.
resurget in incorruptione. semina-
tur in contumelia. surget in gl̃a.
Seminatur in infirmitate. surget
in uirtute. seminatur corpus ani-
male. surget corpus spirituale.

Et uos contra reclamatis carnem ho-
minis non posse resurgere. et eam
tenebrarum principem habere aucto-
rem. cum eandē ap̃ls membra xp̃i
et templum sp̃s sc̃i esse dicat. **¶** Resisti-
t inquit quia corpora ur̃a membra s̃t
xp̃i. Quod non uisq; secundum infir-
mitatem presentis corruptionis. que
de pct̃i originalis pena descendit. sed
secundum adoptionem future resur-
rectionis dicit. sicut alibi ait. et ip̃i
in nobis ingemiscimus adoptionem
expectantes redemptionem corporis
nr̃i. Alibi etiam eandem carnem et
clesie comparauit. cum de coniugio
loqueretur dicens. Nemo enim un-
quam carnem suam odio habet. s̃
nutrit et fouet eam. sicut xp̃s ec-
clesiam. Quod ergo alio loco dicit.
caro concupiscit aduersus sp̃m. sp̃s
autem aduersus carnem. non car-
nem dampnat. ut eam tanquam
inimicam existimemus. sed amonet
potius ut subiungamus nobis eam.
ad bona opera concipienda et pari-
enda. ut uelut coniux spiritui ser-
uiat. quod dicit non posse fieri. nisi
gracia dei per ihm xp̃m dñm nr̃m.
¶ Non enim natura carnis. sed pena
eius nobis reluctatur. quia peccato
meruimus ēē mortales. Nam iterū
dicit. corpus ur̃m templum est in
uobis sp̃s sc̃i. Et tamen cum ipsa
caro propter presentem infirmita-
tem solum appelletur. creditis io-
hannem de feno aurum fecisse. et nō

creditis deum omnipotentem de corpore
animali spiritale corpus facere posse. **¶** Propter ipsam commutationem carnis
que futura est. quomiam de ista carne
celestis corpus deus facturus est. quan-
to erimus equales angelis dei. propter
ea uerissime dicit scdm apls. **¶** Caro et
sanguis regnum dei non possidebunt.
Sed non mirum quod ita caa estis. ut
non posse ab omnipotente deo ista fieri
dicatis. cum etiam dicatis mundum uel
omnia que facta sunt. non potuisse
aliter facere deum. nisi eē materia.
que illum ad operationem mundi ad-
iuuaret. ut ipse posset partem suam
liberare. **¶** Eligite ergo nunc quid se-
qui uelitis. Deum minus potentem
et infirmum. qui necessitate partis sue
in miseria constituit. a materia quam
ipse non fecerat ut mundū faceret ad-
iutus est. an deum omnipotentem qui
nulla necessitate. sed propria uoluntate
et summa potestate dixit et facta sunt.
maudauit et creati sunt. qui uocat ea
que non sunt tanquam ea que sunt.
¶ Hos ergo homines qui ista impie-
tate manichei estis recepti. fugite festi-
nate dum licet. ne damnationem eter-
nam ab illo iusto iudice merea-
mini. **¶** Peniteat uos peccatorum uestrorum si cupi-
tis liberari. et nolite audire manicheos
dicentes. non peccauimus nos. hic est ani-
me lucis: sed peccat gens tenebrarum.
¶ Si enim ita est: quare nos terrent ut
eis credamus? Non enim possunt dice-

quia infidelis non est. pccm. cum scrip-
tum sit. Qui non credit. iam iudicatus
est. **¶** Si ergo infidelitas peccatum est.
et non peccat nisi gens tenebrarum.
restat ut ab omni pccō pars lucis in-
minis inueniatur. **¶** Omnes ergo ad
regnum redeunt: quia ipsi non peccat.
et nichil timendum est aliam anime.
quia nichil peccat. et falsa sunt que
manicheus dicit subiciuam **partē** lucis
partem. hoc est animas peccatrices dāp-
nari ad custodiam globi. ut aliqua se-
curitas diuini regni in periculo con-
stituta eandem aliquando comparare-
tur. **¶** Necesse est ergo ut aut pars lucis
peccet: aut pars tenebrarum. **Sed** si
pars lucis peccat: deus peccat. quod ue-
phas est dicere. **¶** Si autem pars tenebra-
rum peccat: ipsa uocatur ad regnum
per eum qui dixit. Non ueni uocare
iustos. sed pccatores: quia nō ē opus
sanis medicus. sed malo habendibus.
¶ Illi autem diuinitas de diuinitate. et
lux de lumine. Tenebrarum genū de
generatōe interitum sociatur. **¶** De
testandum mentis errorem talia cre-
tentium. **¶** Vellent tū ut attenderetis et
uidere uelletis eum. quem naturaliter
summuū malum eē dicatis: nō posse
fieri ut malus sit. Qm si quicquid
facit sic facit. ut a natura sua recedē
et aliter facere non possit: prius
nichil peccat. **¶** Si autem nichil peccat:
nichil mali facit. **¶** Et iteo si nichil ma-
li facit: non est utiqz malus. **¶** Restat
itaqz ut pars dei que deus intelligit.

quam animam dicitis. sola sic rea om-
nium peccator. et omnia ista que accu-
sanda infamissime putatis. in deum ue-
strum refundatis. Sed quid ueritas
clamat? Corpus cum examine est pec-
care non posse. sed per ipsum posse
peccari. Animam uero irrationalem.
quidem peccare non posse. quia nec
precepta rationis potest accipere. neq[ue]
ad beatitudinem peruenire. sed in suo
gradu seruare ordinem nature que
accepit. **R**ationalem autem quia re-
potest recte scōz rationalia precep-
ta percipere. et recte scīs ad eternam
beatitudinem peruenire. si hoc pec-
cando noluit. nūc ad inferiora dāp-
nari. quia inter ipsa et deum non
separat nisi uoluntas praua. **R**e-
gite manichei. et omni uigilantia
istā discaute. sed animo equo. non ani-
mo inimico. **L**egite illud attendentes.
quia erit uobis in futuro iudicio ista
scriptura testis: si agnoscetes uera
ēē que dicta sūt. ad sinū matris ecclē-
się catholicę. que sola ueritatem docet.
omni cursu non festinaueritis. **I**n-
dicare tandem aut eligite manichei.
quem sequi uultis. patrem ingeni-
tum. filium unigenitum. spiritum
sanctum in patris et filii unitate
cōiungem. unum deum omnipote-
rem. incorruptibilem. inadibilem.
incommutabilem. uerum. bonum.
sanctum. elementem. iustum. qui
non habet pares. quia unus est:
neq[ue] eius particula separari ab eo

potest. quia inseparabilis est. neq[ue] ali-
quid eius immutari potest. quia to-
tus incommutabilis est. neq[ue] uel le-
uicer quodlibet eius substantię corrū-
pi potest. quia totus incorruptibilis ē.
qui uoluit et facta sunt omnia que
cumq[ue] sunt. quęcumq[ue] uiuunt. quęcū-
q[ue] intelligunt. **I**ste emm summa sub-
stantia. summa uita. summa ueritas
est. qui precepit et ordinata sunt om-
nia. suis locis et temporibus bona.
qui rationalem creaturam omni ce-
tere creature preferre dignatus est.
qui ei per superbiam a suis legibus.
uoluntate lapsus. et uisibilia sequēti
misericorditer per suos ministros ac
per seipsum signis quibusdam uisi-
biliter et exemplis et preceptis co-
monstrans. quibus consurgere uale-
ret. atq[ue] ad eternam uitam renoua-
recur loqui dignatus est. quem pre-
dicat catholica fides. **A**n illum deū
qui falso dicitur incorruptus. quia
postea inuenitur malo necessitatis
oppressus timidū. quia imminente labe
ac uastitate compullus ad bellum ē.
ignorantie plenum. si sue parti quid
contingere posset uidere non potuit.
crucelem: si preiudit miseriam futu-
ram partis sue. et cū cum ea securus
posset quiescere. tū eam misit ad mi-
serabilem pugnam. malum si cum
sibi fieri a mali natura nichil posset.
tū conatus est eam ipse delere temerā-
rium. qui ausus est congrēdi cum
eā a qua eius pars et captiua tenetur.

et in sempiternum macularetur. com-
mutabilem. quia iam ex parte muta-
tus est. corruptibilem. quia iam ex
parte meretriciam. ex parte men-
tientem. ex parte blasphemantem. sce-
lera omnia ex parte facientem. quia
hīs omnibus ex parte commixtus est.
luculentem. uel luctuoso rectum. sub-
iacentem demoniis ut lutum figulo.
et usq; ad turpem personam perduc-
am necessitate perductum. ut in pue-
ros et uirgines transfiguratus demo-
num libidinem accenderet. quem p-
dicat manicheus. aut certe si potest
conscientia ur̄a. teste uobis uero deo
eterno. qui omnes iudicaturus est.
unū illorū uobis ipsis negare. **S**i au-
tem uera sunt que dicimus tantem
causate. tantem uidere. in qua estis
morae constituti. Humiles estote si op-
tatis liberari. et nolite superbe et i-
prie dicere. uos ipsos ēē deum omni-
potentem. Hoc enim dicatis. cum am-
mas ur̄as patres eius ēē asseueratis.
Non enim deus in parte maior i par-
te minor est. Sed potius dicite uobis.
deus incommutabilis est. nos commu-
tabiles sumus. deus incorruptibilis
est. nos cupiditibus nr̄is corrupimur.
Deus incommutabilis est. nos
peccis nr̄is inquinamur. Deus ipsa
sapientia est. nos stulti ad sapientiam
peruenire conamur. Deus ipsa eterna
et beata uita est. nos peccis nr̄is mis-
eri sumus et optimus fieri beati. Non
ergo sumus pars substantie eius. **S**i

enim patres eius estis. et hec tanta
patimini. restat ut et ipse iam ex pte
hec omnia patiat. et amplius pati
potuerit. quod eius contigit parti nisi
per ur̄am miseriam sibi prouideret.
Videte uos ergo quid estis. **S**i patres
eius. deus estis. **S**i gemi ab illo estis.
similiter itus estis. Quid tanta pētorū
corruptione turpamini. **S**i autem h̄c
ab illo estis. hoc confitemini. et nō iam
eritis manichei. **M**anicheus enim
duas duas. dicit ēē naturas. Vnam bo-
nam. et alteram malam. Bonam que
fecit mundum. malam de qua factus
est mundus. **S**i autem uos deus fecit.
non inuenit manicheus unde uos deus
fecerit. **S**i enim de seipso uos fecit. hoc
estis quod ipse. Non ergo debebatis tā-
ta peccatorū corruptione turpari. Sicut
iam dictum est. **S**i autem de alieno uos
fecit. non ad illum uos pertinetis. qz
sic uos fecit. quomodo mundum. **S**i
autem nec de seipso. nec de alieno uos
fecit. sed tū omnipotentia sua uoluit.
et facti estis. hoc dicat manicheo. et re-
nuntiate eius errori. Sic decet enim
omnipotentem facere que uoluerit.
sicut fides catholica dicit. ipse dixit et
facta sunt. ipse mandauit et creata
sunt. Dicite uobis. non sumus partes
eius. sed sumus opera eius. Dicite uo-
bis si deus necessitate passus est. et
euadere aliter non potuit. nisi pams
sue paceretur deamentum. quis ali-
quando poterit de talibus necessitati-
bus liberari. Aut quis erit qui pro

regat deum non ualentem seipsum pro
regere? **A**ur quomodo me de hac necessi-
tate captiuitatis poterit liberare. qui
me in integris regnis custodire non po-
tuit? **N**on enim peccantem me inde di-
misit. sed ad peccata ipse me misit. **A**ur
quando michi in alienis miserabiliter
confutatio prodesse poterit. qui ut sibi
prodesset me ad tantam perniciem dedit.
ne pugnaret. **S**i incorruptibilis est ipse
deus. quid ei factura erit illa mali na-
tura. si noller cum illa pugnare. ne nunc
sic ego cruciarer? **A**ur que ista iniustitia
ut ad globum dampner. cum ille ut mo-
do aliquanculum securus sit. ego hic tan-
ta sustineam? **C**erte qui et ego hoc sum quod
ipse. qui pars eius sum. nullo in regnis
eius insignibus indigenti aut infirmo
confutatio. uicibus istam miseriam patia-
mur. ut ego aliquanculum requiescam
et regna illa sine periculo possint esse
pacata. quamquam timendum sit. ne
ista natura mali. nec in globo ipso indu-
sa custodiri possit. **S**i enim incorrupta
regna corrumpit. et uiolentiam dei sub-
stantiam uiolant. quomodo pars illa
lucis. hoc est anime peccatrices que uicia
te globo custodiendo insignuntur infirme
ac debiles quomodo non absorbeantur ab
ea. ut iterum regna illa diuina nullo
iam ualente obistere tota conturbet.
Quis enim iam audeat procedere ad bel-
lum. quando cum illa parte que procel-
lerat tam iniquum actum est. ut eius reffe-
rent nulli sui ciues ad sempiternam globi ci-
uitatem dampnarentur. **A**ur si non potest

perrumpere globum. ut ad lucidum ad-
rectorum dampnatarum animarum per-
ueniat. quid opus eam conrecti diuina
dampnatione membrorum? **S**i autem po-
test perrumpere globum. quis ei resi-
ster laucius. que integros lauciat?
Ablic tam grauis. et tam abhominanda
blasphemia. **N**olite istam iniquitatem
ad aures uris admittere. nolite tali ne-
gotio morasero uos implicare. **F**ugite
manicheum. et ad ueritatem catholicam
libera. toto desiderio conuolante. **A**ugustinus
de fide ad petrum

Epistolam fili petre tue
caritatis accepi. in qua
te signata uelle iherosoli-
mam pergere. et populi
tibi te interis nostris instrui. quam
debeas in illis paratibus uere fidei
regulam tenere. ut nullus tibi pos-
sit sensus heretice prauitatis sub-
reperere. **G**audeo quidem quod pro
fide uera sine ulla perfidia initio cu-
stodienda sollicitudinem geris sine
qua nulla potest prodesse in uno
nec esse conuersio. **A**plica quippe
auctoritas dicit. quia sine fide im-
possibile est placere deo. **F**ides namque
est omnium bonorum fundamentum.
fides est humane salutis initium.
sine qua nemo potest ad filiorum
dei potest numerum pertinere.
quia sine hac nec in hoc seculo quod
quam iustificationis gratiam con-
sequitur. nec in futuro uitam pos-
sidebit eternam. **E**t si quis hic

non ambulauerit per fidem. non ueniet ad speciem. Sine fide omnis labor hominis uacuis est. Tale quippe est ut sine uera fide quisque teo uelit per contemptum seculi placere quale si quisquam tendens ad patriam in qua se scit beate uicturum relinquat itineris rectitudinem et improuide sectetur errorem quo non ad beatam ciuitatem perueniat. Et in precipitum cadat ubi non gaudium peruenienti datur. sed cadenti interitus inferi. Verumptamen de fide sufficiens sermo promatur. nec temporis suffragatur spatium. quia nram celeriter cupis habere responsim. et tam magnum est opus huius disputationis. ut magnus uir possit impleri. Neque enim sic te popo scisti debere instrui de fide ut uisquamlibet heresim designares contra quam specialiter nre disputationis uigilaret. sed cum indistincte diffinitionem fidei petis eamque cupis etiam sub breuitate concludi. Idcirco proculdubio quod sit nobis impossibile quod rem tantam in breui plene comprehendamus. cum sufficientes esse non possumus. etiam si tantum spatium temporis et tale nobis esset ingenium. ut multa uolumina de hoc quod expectis facere ualeremus. Sed quia deus prope est omnibus inuocantibus cum in ueritate. qui uerbum consu-

mans et abremans fecit super terram. spero quia sicut tibi fecit huius fidei sciam sollicitudinem: sic etiam michi ut tuo tam bono tam laudabili seruam desiderio tribuere facultatem ut etiam si non poterem concta dicere. ex quibus omnibus error hereticus possit cognosci et agnitus uel committi ualeat uel uitari tamen in nomine aui in adiutorio scilicet trinitatis que uis solus uerus et bonus est deus. eadem dicam in quibus saltem ex magna parte rationem catholicæ fidei constet sine aliquo erroris caligine contineri quibus recentis poteris illa etiam deprehendere atque fugere. que et si in hoc opere non uidentur speciali disputatione conuinci. tamen ex his generaliter que hic atque absolute ponentur. appareant illa que infideles homines auribus fidelium uolunt susurrare. non regula diuine ueritatis formata. sed nequitia humani erroris inuenta. Quidamque igitur loco fueris contentus quia secundum regulam nri saluatoris imperio promulgatam nosti te in uno patre et filio et ipso scilicet nomine baptizatum primum paliter atque indubitanter toto corde retine patrem deum et filium deum et spiritum sanctum deum scilicet sciam atque ineffabilem trinitatem unum esse naturaliter deum. de quo in deuteronomio dicitur. Audi israel. Dominus deus

tuus deus unus est. et dominum p̄u
tuum adorabis et illi soli serues.
Verumpt̄ quia ūtum unum deum
qui solus est uerus naturaliter deus
non patrem solum nec filium solum
neq; sp̄m sc̄m solum. sed simul patrē
et filium et sp̄m sc̄m eē dicimus. ca
uendum est ne sicut p̄tē et filiū et
sp̄m sc̄m unum deum eē quantū ad
naturalem actinet unitatem ueraciter
dicimus. sic eum qui pater est uel
filium uel sp̄m sc̄m aut eum qui fi
lius est siue p̄tē siue sp̄m sc̄m aut
eum qui sp̄s sc̄s proprie in confessio
ne huius trinitatis dicitur. uel p̄tē
uel filium personaliter dicere siue ac
tere quod omnino nefas est audiam?
fides enim quam sc̄i patriarche atq;
proph̄e ante incarnationem filij dei
diuinitus acceperunt quam etiā et ip̄i
ap̄li ab ip̄o domino in cruce posito
audierunt et sp̄s sc̄i magisterio in
structi. non solum sermone predica
uerunt. uerum etiā ad instructio
nem posterorū saluberrimam scrip
tū indicium reliquerunt unum de
um predicant trinitatem id est p̄tē
et filium et sp̄m sc̄m. Sed trinitas
uera non eēt si una eademq; perso
na diceretur pater et filius et sp̄s
sc̄s. Si enim sicut est p̄s de filio et
sp̄s sc̄s una substantia sic eēt una
persona. nichil omnino eēt in quo
ueraciter trinitas diceretur. Rursus
trinitas quidem uera eēt. si unus
deus trinitas ipsa non eēt. si quē

admodum pater et filius et sp̄s
sc̄s sunt ab inuicem personarum
proprietate distincti. sic fuissent na
turarum quoq; diuersitate discreti.
Sed quia illo uno uero deo trinitate
non solum quod unus deus est sed
quod trinitas est. in una natura u
nus est per hanc unitatem natu
ralem. totus pater in filio et sp̄s
sc̄s est. et totus filius in p̄tē et sp̄s
sc̄s. totusq; sp̄s sc̄s in patre et fi
lio est. nullus horū extra quemli
bet ip̄orū est. quia nullus alterū
aut precedit eternitate aut exce
dit magnitudine aut potestate.
quia nec filio nec sp̄m sc̄s quantū
ad nature diuine unitatem perti
net. aut anterior aut maior est
pater. nec filij eternitas atq; imme
nitas. uelut anterior aut maior sp̄s
sc̄i immensitate eternitatēq; aut
precedere aut excedere naturaliter
potest. Sicut ergo filius nec poste
rior nec minor est patre. ita
nec sp̄s sc̄s posterior aut minor
est filio. Eternum quippe ac sine
initio est quod filius de patre na
tura natus existit. et eternū sine
initio est quod sp̄s sc̄s de p̄s na
tura filij procedit. Ab hoc ergo ne
unum recte credimus et dicimus
deum quia una prioris eternitas
una immensitas una naturaliter
est trium personarum diuinitas.
Teneamus igitur p̄tē et filium
et sp̄m sc̄m unum eē naturaliter

nat̄s p̄m ē p̄tē ip̄s
uolū dī t̄p̄is
ē t̄p̄is

ip̄ar

et̄p̄is

teum neq; in ipm patre ee qui filius
est. nec filium ipm ee qui pater est
nec ipm scm esse. qui pater aut fili
us est. Una est enim pater et filij et
sp̄s sc̄i essentia quam greci vñon vo
cant. in quo non est aliud pater et
aliud filius et aliud sp̄s sc̄s. quāvis
personaliter sit alius pater alius
filius alius sp̄s sc̄s. quod nobis ma
xime in ipso sc̄rum scripturarum
demonstratur. ubi dicit dñs.
faciamus hominem ad ymaginem
et similitudinem nrām. Cum enim
singulari numero dicit ymaginem.
ostendit unam ee naturam ad cu
ius ymaginem homo fieret. Cum
uero plr dicit nrām ostendit eū
dem teum ad cuius ymaginem
homo fiebat. non unam ee perso
nam. Si enim in illa una natu
ra pater et filij et sp̄s sc̄i una ee
persona non diceretur ad yma
ginem nrām. sed ad ymaginem
meam. nec dixisset faciamus s̄
faciam. Si uero in illis tribus
personis tres eēt intelligende
uel credente substantie. non dicere
tur ad ymaginem nrām sed ad y
magines nras. Una enim yma
go trium naturarum inequaliū
ee non potest. sed dum ad unam
ymaginem unius dei homo factus
dicitur. una sc̄a trinitas essentiali
ter diuinitas intinatur. Deniq;
et paulo post pro eo quod superi
dixerat. faciamus hominem ad

ymaginem et similitudinem nrām.
sic hominem scm scriptura nar
rauit ut diceret. et fecit deus ho
minem ad ymaginem dei fecit eū.
hanc trinitatem personarū atq; uni
tatem nature. phylas reuelatam
sibi non tacent. cum se dixit s̄era
phim uidisse clamans. sc̄is sc̄is
sc̄is dñs sabaoth. ubi prorsus in
eo quod dicitur tertio sc̄is. perso
narum trinitatē in eo uero quod
dicitur semel dñs deus sabaoth di
uine nature cognoscimus unitatē.
In illa igitur sc̄a trinitate quod
ideo a nobis reperitur ut uero ad
di teat. itaq; vñ ep̄i q̄ sol de seip̄o unū s̄
lū genuit. vñ alij q̄ de p̄te solē nacti vñ sp̄s s̄
q̄ sol de p̄te filios p̄cedit. hanc tōtū
una persona non posset. idē gis
nere se et nati te se et procedere
de se. Quia igitur aliud est genu
isse quam natum ee aliudq; est
procedere quam natum ee uel ge
nuisse. manifestum est quomam
alius pater. alius filius. alius sp̄s
sc̄s. Trinitas itaq; ad personas p̄p̄s
et filij et sp̄s sc̄i referatur unitas
ad naturam.

Sicut ergo secundum illam
diuinitatem qua unum s̄
pater et filius et sp̄s sc̄s. neq; pa
trem natum credimus. neq; ipm
scm sed solum filium. sic etiam
secundū carnem solum filium na
tum catholica fides et credie et
predicat. Neq; enim in illa trinitate

te proprium eēt solius p̄is quia
non est natus ip̄e. sed unum filiū
de se genuit. neq; proprium solius
fili; quia non genuit ip̄e. sed de
p̄is essentia natus est. neq; propriū
sp̄s sc̄i. quia nec natus est. nec ge-
nuit. sed solus de p̄e filioq; procedit.
Si secundum naturam quidem dñi
nam deus pater de nullo deo nasce-
retur. secundum carnem tñ ip̄e
nascereat ex uirgine pater. *Ip̄a*
una. Si enim pater nasceretur ex
uirgine. una persona eēt p̄r et fi-
lius. *Ip̄a* autem una persona pro
eo quod non de deo sed tñ de uirgi-
ne nasceretur. non dei filius s; tñ
hominis filius ueraciter diceretur.
Ip̄e autem dei filius dicitur quia
sic dilexit deus mundum ut filiū
suum unigenitū daret. Et iterū.
Non enim misit deus filium suū
in mundum ut iudicet mundum
sed ut saluetur mundus p̄ ip̄m.
nec b̄s ioh̄es dixisset. Qui diligit
genitorē diligit eum qui natus ē ^{sc̄i}
ex eo. nec ip̄e filius dixisset. *Pater*
meus usq; modo operatur et ego
operor. *Ip̄e* enim qui filius dī si
idem eēt et pater. non ueraciter
filius dei diceretur. quia non de deo
sed de sola uirgine nasceretur. Ad
extremum nec ip̄e pater de celo
testaretur. et suum corporali uoce
demonstraret filium dicens. hic ē
filius meus dilectus in quo mi-
hi cōplacui. *Ap̄ls* autem non di-

xisset de deo p̄e. Qui proprio filio ^{h̄o}
non pepercit sed pro nobis omni-
bus tradidit illum. Sed quia ista
omnia et diuinitas ad nr̄am docē-
nam scripta sunt et quia diuina
dicta sunt. unq; uera sunt. uerū
est quod fides catholica p̄dicat et
secundum diuinitatem de p̄e natū
eē solū filiū eternū cū p̄e.
immortalem impassibilem atq; in-
communicabilem deū et secundū
carnem non patre sed unigenitū
eius filiū salua eternitate sua tem-
poraliter natum. salua impassibi-
litate sua passim salua incommu-
tabilitate sua quia deus uerus et
uita eterna est. ueraciter suscitātū
qui totū habet commune cū p̄e
quod eternus naturaliter sine ini-
cio habuit et nichil habet com-
mune cum p̄e q̄ in suam perso-
nam temporaliter atq; humiliter
ille eternus et excelsus accepit.
Rursus si non ille qui propius
atq; unigenitus dei p̄is filius ē
s; sp̄s sc̄us nasceretur ex uirgine.
non ipsum filium qui factus ex
muliere sc̄us sub lege. natum de
sp̄u sc̄o et maria uirgine in sym-
bolo acceptum et corde ad iusticiā
credere et ore ad salutē sc̄a confite-
retur ecclesia. Sed si ip̄e sp̄s sc̄us
qui p̄is et fili; sp̄s est formam
serm̄ acciperet. nō ip̄e sp̄s super-
se ip̄m hominē sc̄m in columbe sp̄e
celitus adueniret.

unq;

unq;

Pater ergo deus de nullo gemitu
de sua natura semel sine
initio genuit filium deum sibi eq-
lem. et eadem qua ipse naturaliter
eternus est diuinitate coeternum.
Sed item dei filius cum sit deus et
natus et uerus. cum pater secundum
diuinitatem naturaliter est unus
deus. secundum hoc quod dicit. Ego
et pater unum sumus. Item pro
nobis homo factus uerus et plen-
us in eo uerus: quod ueram deus ille
humanam assumpsit naturam. In
eo uero plenius: quod et carnem
assumpsit. et animam rationalem.
Item tu unigenitus deus secundo
natus est. semel ex patre. semel ex
matre. Natus est enim de patre deus
uerbum. natus est ex matre. uer-
bum caro factum. Unus igitur atque
idem deus dei filius natus. ante se-
cula et natus in seculo. et utraque
natiuitas unus est filius dei. diuina
et creator in forma dei coeternus
patri deus est. humana secundum
quod semetipsum exinaniens et
formam serui accipiens non solum
in conceptu mater in utero semet-
ipsum dum homo fieret eadem ser-
uili forme susceptione formauit.
Verum etiam de eodem matris u-
tero de deo hominis exiit. et in cruce pe-
pendit. et in sepulchro item deus
factus homo iacuit. et ab inferis
item deus homo factus tertia die
resurrexit. Sed in sepulchro solum

solum carnem item deus iacuit.
et in infernum secundum solam
animam descendit. Hinc de inferis
die tertio reuertente: item deus se-
cundum carnem qua in sepulchro
iacuit. de sepulchro resurrexit. et
quadragesimo die post resurrectio-
nem deus item homo factus in
celum ascendens in dextera dei se-
det. inde in finem seculi ad iudica-
dos uiuos mortuosque uenturus.
Verbum igitur caro factum. unus est
filius dei dominus ihesus christus media-
tor dei et hominum. Idcirco autem
mediator quia item deus atque ho-
mo uerus huiusmodi animam et diuinita-
tis naturam. et humanitatis unam
cum matre huiusmodi substantiam ex
nobis usque ad mortem iniquitatis
nostre plenam. huiusmodi incommunicabile
de deo patre letitiam. uel iusticiam.
per nostram iniquitatem temporaliter
mortuus. propter iusticiam suam
et ipse unus semper et mortalibus
immortalitatem largiatur. qui per
secundam quidem humanitatem suam
in ipsa diuinitatis sue perfectione
seruauit. ueritatem uero mortali-
tatis sue per assumptionem mortis
ueritate atque incommunicabilitate
sue immortalitatis absorbuit. Hoc
est quod testatur beatus petrus. quia
christus deglutiuit mortem ut ipse
eternae heredes efficeremur. Bea-
tus quoque paulus docet quod christus
mortem deglutiuit. illuminauit

autem uitam et incorruptionem.
 xps igitur mortem gustauit. quia
 uerus homo est. Item quoque mor-
 tem deglutiuit. quia deus uerus ē.
 Item quippe sicut apłs dicit. cruci-
 fixus est ex infirmitate. sed uiuit
 ex uirtute dei. uerus atq; item qui
 secundum prophetam dauid. deus
 homo factus est in syon et ipse funda-
 uit eam altissimus. Itaq; nec diuini-
 tas xpi aliena est a natura p̄is se-
 cundū hoc quod in principio erat
 uerbum et uerbum erat apud deū
 et deus erat uerbum. hoc erat in
 principio apud deum omnia per
 ipsum facta sunt et sine ipso factū
 est nichil. nec humanitas eius alie-
 na est a natura matris secundum
 id quod uerbum caro factum est
 et habitauit in nobis. Illa enim na-
 tura que semper genita manet ex
 patre. naturam nrām sine p̄cō
 suscepit ut nasceretur ex uirgine.
 neq; enim natura diuina atq; eter-
 na temporaliter concipi et tempo-
 rallyter nasci ex natura humana
 ullatenus potuit. nisi secundum
 susceptionem ueritatis humane.
 ueram temporaliter conceptionē
 atq; natiuitatē ineffabilē in se di-
 uinitas accepisset. Sic ē deus et
 uerus ac uerus ueraciter et con-
 ceptus et natus ex uirgine. Dum
 enim uenit plenitudo temporis
 misit deus filium suum factū ex
 muliere factū sub lege ut eos qui

sub lege erant redimeret. ut adop-
 tionem filioꝝ dei perciperemus.
 Illo scilicet deo. scđ naturaliter ho-
 minis filio. qui unus naturaliter
 unigenitus filius dei p̄is. Hoc uerq;
 iohēs euangelista confirmans ait.
 postquam enim dixit. et uerbum
 caro factum est. et habitauit in no-
 bis. subsequenter ait. Et uidimus
 gloriā eius gloriā quasi unige-
 niti a p̄re plenū gr̄e et ueritatis.
 Sic ille omnī corpōꝝ omnīq; na-
 turarū creator et dominus creauit
 uirginem creandus ex uirgine. et
 cuius ipse factor est. matrem sibi
 fecit quando de eius carne concipi-
 endus atq; pariendus. ueram
 materiam carnis deus immensu-
 ac sempiternus accepit. ut scā-
 dum ueritatem forme seruili de-
 us homo misericorditer fieret et
 scādu formam dei naturali ue-
 ritate item deus hō pmanēs ficaret.
 Sic ergo xpm dei filium idest
 unā ex trinitate personam
 deum uerum crede. ut diuinita-
 tem eius de natura p̄is natam ēē
 non dubites. et sic cum uerum hō-
 minem crede. ut eius carnem nō
 celestis non acie non alterius
 cuiusquam purus ēē nature. sed
 eius cuius est hominū caro. idest
 quam ipse deus homini p̄mo de
 terra plasmant et ceteris homi-
 nibus plasmant. quos per purga-
 tionem ex hominibus creat. Sed

licet caro xpi et omnium hominu
unius eistentie nature sit. hec tñ
quā deus uerbum ex maria uirgi
ne sibi unire dignatus est sine pccō
concep̄ta sine pccō uata est. ut pote
secundū quam deus eternus et in
scus misericorditer et concep̄tus et
natus est et dominus gl̄ie crucif̄us.
Quibus autem uerbis explicabitur
carnis illius excellentia singularis.
cuius diuina ex ipsius conceptione
persona cuius origo natiuitatis in
solita qua sic uerbum caro scū est.
ut una persona eēt cum carne sua.
unigenitus ac sempiternus deus ip̄a
sue carnis conceptione concep̄tus.
Istam uero ceterorū hominum car
nem per humanum certum ē na
sci concubitu uiro seminante fe
mina uero concipiente atq; parien
te. et quia dum sibi inuicem uir et
mulier miscentur ut filios gignāt.
sine libidine non est parentum co
cubitus. ob hoc filiorū ex eorū carne
nascentium non potest sine pccō
concep̄tus eē ubi in paruulos pccm
non transmittit propagatio. sed libi
do. nec fecunditas. sed feditas libidi
nis quam hūc ex illius primi in
stissima dampnatione pcc̄i. Ireo b̄s
dauid quamuis de legitimo nascē
tur iustorū coniugio. in quo scilicet
nec infidelitatis culpa nec fornicā
tionis macula poterat inueniri.
propter originale tñ pccm quia
naturaliter obstricti filij st. ut non

† ut p̄ deū hōiē absq; libidine p̄ceptū q̄ uiolac̄ edidit t̄p̄e
solum filij impiorū. sed et omnes et
iam qui de iustorū sanctificata carne na
scuntur exclamat et dicit. **N**ec in
iniquitatibus concep̄tus sum. et in
delictis peperit me mater mea. **Q**uod
etiam iob dicit mundiū a forte non
eē hominem nec si unius diei uita
eius sit super terram.

Deī ergo filius unigenitus qui
est in sinu patris. ut carnem a
matrisq; mundaret susceptiōne
carnis atq; anime rationalis inar
natus est. et qui est deus uerus hō
uerus scūs dñ ut alter deus esset
alter homo. sed item deus. item hō
concep̄tus nouo more deus incarna
tus in matre uirgine sine coitu uiri
sine libidine concipiens uirginis.
† uteris abluereat pccm quod na
scentes trahunt homines omnes.
Quibus in corpore mortis huius ta
lis est nascendi conditio. ut matres
eorū fecunditatis opus complere nō
possint nisi prius uirginitatem car
nis amiserint. Solus igitur abstu
lit pccm conceptionis atq; natiuita
tis humane deus unigenitus qui
dum conciperetur uenit atē carnē
accepit ex uirgine. et cum nasceret
integritatem carnis accepit ex uirgi
ne. et cum nasceretur integritate
uirginitatis seruauit in matre. **I**sta
est causa qua deus scūs est filius
uirginis marie. et maria uirgo
mater est scā unigeniti dei. ut quē
pater genuit ex eternitate. ipsum

A qui ut p̄ pccm qd ē concubitu mor. scūs hūc pccm
auferet

scap̄a sū

hic hūc f̄at qd ē pccm
nata

q̄d ē

uirgo conceptum proferret in tempe.
 Illa namq uirgo quam deus qui de ea
 fuerat nasciturus ita singulari gratia
 preuenit atq; repleuit ut ipm hñet
 ueneris suū filiū quem ex initio hñt
 uniuersitas domini et sibi ipm uide
 ret nascendi sollempnitate subditū
 quem in unitate paterne substantie
 non solum humana sed etiam ange
 lica creatura cognoscit et adorat alac
 rissimū.

Sic ergo pcti et pena pcti que p
 scelus corrupte mulieris intra
 uit in mundum. a mundo auferretur
 per uiolate uirginis partum. Et
 quia in conditione generis humani
 per mulierem que de solo uiro scā
 est. contagio ut mortis umculo tene
 mur obstricti. hoc in redemptione
 generis humani diuina bonitas e
 git ut per uirum qui de sola uirgine
 natus est. uita hominibus redde
 tur. Illic humanam naturam nequā
 ma reptione sibi dyabolus ī pcti
 similitudinem sociauit. hic deus hu
 manam naturam equissima in uni
 tate persone suscepit. Ibi femina de
 cepta est. ut fieret filia dyaboli hic
 uirgo gratia repleta est ut fieret
 mater summi atq; incommutabilis
 uigeniti dei. Ibi angelus reiectus
 ~ per superbiam seducte mulieris
 animum optinuit. hic deus humi
 lians se per misericordiam incor
 rupte uirginis uterum ex ea nasci
 turus impleuit.

Dei enim filius ihs xps qui ī
 forma dei erat quia nñ ex na
 tura pñs natus esset. ēē non posset
 ipse secundum aplicam doctrinam se
 metipsam exinanire formam serui
 accipiens formam. ergo serui accipies
 formam ergo serui idest serui natu
 ram in suam accepit. ille in simi
 litudine hoim scūs hñt est inue
 tus ut homo. Ipse humilissime semet
 ipm scūs obediens pñ usq; ad mor
 tem mortem autem crucis. Int ēē
 igitur hanc apli sententiam cogita.
 et in ea cognosces quomodo dñm
 nrñ ihñ xpm eundem deum atq;
 hominem credas. nō tñ in eo ue
 ritatem utriusq; nature in una
 persona aut confundas aut diui
 das. Cum ergo primo audis de
 domino nrō ihñ xpo quod in for
 ma dei erat. oportet te agnoscere
 firmissimēq; tenere in illo forme
 nōie pñtitudinem naturālē debē
 intelligi. In forma igitur dei dñs
 ihs erat. quia in natura dei pñs
 semper erat de quo natus est.
 Finis ergo nature cum pñe est
 equaliter sempiternus cum eo
 atq; immensius equaliter immor
 talis et incommutabilis equaliter
 inuisibilis et inenarrabilis equa
 liter bonus et iustus equaliter mi
 serator et misericors patiens et
 multum misericors et uerax equa
 liter fortis et suauis equaliter sa
 piens atq; omnipotens. Proinde hec

plōs atq; utm hñt for

omnia que diximus de dei filio fir-
missima fide retineas quia hec utiqz
omnia in unitate nature habes cum
p̄te sine dubio equalis est p̄ti prop-
ter quod et apls continuo adiungēs
ait. Non rapinam arbitratus est ēē
se equalem deo. non enim rapina fu-
it illa filij cū p̄te divinitatis equali-
tas sed nature. Ecce illa q̄ cōsequēt
adiungit apls dicens. quod semet-
ipm̄ exinanivit formam serui acci-
piens in similitudinem hominum
factus et habitu inuentus ut homo.
et quod humiliavit se factus obedi-
ens p̄ti usqz ad mortem mortē autē
crucis. Omnia hec de illo deo unige-
nito dei filio. de illo uerbo deo de quo
dicit euangelista. In principio erat
uerbum et uerbū erat apud deum
et deus erat uerbum. De illa dei uir-
tute deiqz sapientia de qua deo dicit.
Omnia in sapientia fecisti. De illo p̄ti
cipio cum quo unū est pater ipse
principium. et in quo sibi cōcerno
fecit celum et terram. id est omnem
sp̄ialem corporalemqz naturam. de
deo unigenito qui est in sinu p̄tis
ut dixi. hec omnia personaliter ac-
cipe salua tū eternitate immensita-
te immortalitate incommutabilitate
inuisibilitate deitatis eius. Que ita
naturaliter et equaliter communia
cum p̄te habet deus filius ut licet
homo fuerit pro nobis ueniret.
factus. permansit tū equalis uero
p̄ti de quo natus est uerus et ueri-

tas deus. Semetipm̄ exinanivit. sed
de plenitudine eius nos omnes acci-
piimus. quam plenitudinem si exi-
nauimus amitteret. qd̄ de ea nobis
daret utiqz non haberet. **Cōtē autē**
habente: nos proculdubio nichil pos-
semus accipere. De plenitudine autē
eius nos omnes accipimus. Ex eo
autem quod nobis de sua plenitudi-
ne dedit. ostendit etiam cum se exi-
nauimus plenitudinem non amisisse
quam habuit. Quod si plenitudinē
suam amitteret. dare de illa nullate-
nus posset. Formam ergo serui ac-
cipit. neqz aliud fuit illa dei exinani-
tio nisi forme seruiliū id est humane
nature acceptio. **Verūqz** igitur in
xp̄o est forma. quia utraqz est ple-
na substantia. Ideo sc̄is euangeli-
sta plenū eum gr̄e et ueritatis p̄te
dicit. quia in diuina natura i qua
deus ueritas est. plenus. et in huma-
na natura in qua uerus homo gr̄a
fides sc̄s ē plenus. In illa plenitudine
deus est in forma dei equalis deo.
In ista plenitudine seruus i forma
serui. quia in similitudine hominū
sc̄is habitu inuentus est ut homo.
Exinanuens ergo semetipm̄ formā
serui accipit ut fieret seruus. sed
forme dei plenitudinem nō amisit
in qua semper est eternus atqz in-
commutabilis deus. sc̄is secundum
serui formam homo uerus. eiusdē
nature cuius est ancilla mater et
manens in forma dei deus uerus

A 109

F 109

capitulum 19° Johannis

eiustem nature cuius est etiam deus
 pater. In forma dei cum pte et spu
 sed vn^{us} scilicet deus in foz serui so
 lus sua et pns et sps in operatione
 formatus. Quod creator est que ha
 bens naturaliter cum pte et spu scd
 quod autem creatu^r est solus persona
 liter habens in seipso.

Quius et naturam futuram
 secundum carnem et mortem et
 resurrectionem futuram atq; in celo
 ascensionem. lex et prophete prenu
 tiare nunquam destiterunt. prout
 ipse precipiebat obedientes in uerbis
 et fide. Nam et in sacrificiis carnaliu
 uictimaru^m que sibi scilicet ipsa trinitas
 q^{ui} unus est deus. non et ueteris te
 stamenti a patribus nris precipiebat
 offerri. alius sacrificij signabatur
 gratissimum munus quod pro no
 bis seipsum solus filius deus scam
 dum carnem eet misericorditer ob
 laturus. Ipe enim secundum apli
 cam doctrinam optulit semetipsum
 pro nobis oblationem et hostiam
 deo in odorem suauitatis. Ipe ue
 rus est pontifex qui pro nobis no
 in sanguine tauroru^m et hyrcoru^m sed
 in sanguine suo semel introiit i
 sca quod tunc pontifex ille signifi
 cabat. qui cu^m sanguine in sca scilicet
 per singulos annos introibat. Iste
 igitur est qui in se uno totum exhi
 buit quod ee necessarium ad re
 demptionis nre faciebatur effici. Ipe
 scilicet sacerdos et sacrificiu^m. Idem

deus et templum. sacerdos per que
 reconciliati sumus. sacrificium quo
 reconciliati. deus cui reconciliati. So
 lus cu^m sacerdos et sacrificium et tem
 plum. quia hec omnia deus secundu^m
 formam serui. non autem solus deus
 filius. quia hoc cum pte et spu scd se
 cundum formam dei. Reconciliati si
 mus igitur per solum filium scam
 dum carnem. sed non soli filio scilicet
 dum diuinitatem. trinitas em^m nos
 sibi reconciliauit per hoc quod solu^m
 uerbum carnem ipsa trinitas fecit
 In qua sic trinitas incommutabilis
 manet humane diuineq; nature
 ut sicut uera semper est eius di
 uinitas quam de pte incommutabi
 lem habet. ita uera semper atq; in
 commutabilis eius humanitas sit.
 quam sibi unicam summa diuini
 tas gerit. Hec pauca de fide scilicet trimi
 tatis que solus et uerus est natu
 raliter deus. quantum breuitas ser
 monis permisit inferri.

uarias

Nunc de creatura que abis du
 bitatione credere debeas in
 mabo. Principaliter itaq; tene om
 nem naturam que non est trinitas
 deus. ab ipsa sca trinitate que solus
 uerus et eternus est deus. creatu^r
 ex nichilo. ac sic uniuersa in celis
 et in terra uisibilia et inuisibilia
 siue thronos siue dominationes
 siue principatus siue potestates
 opus atq; creaturam ee scilicet trimi
 natis que est unus deus reru^m omnium

329
creator. et dominus eternus. omnipoten-
s. et iustus. et bonus. habens natu-
raliter ut semper sit. et ut mutari
aliquando non possit. et hic deus qui
sine initio semper est. quod summe
est. dedit rebus a se creatis ut sint.
non tñ sine initio. quia nulla crea-
tura cuiusdem nature est cuius est tri-
nitas unus uerus et bonus deus a
quo creata sunt omnia.

Et quod summe bonus est. dedit
omnibus naturis quas fecit ut
bone sint. non tñ tñ bone quantum
creator omnium bonorum. qui non solū
summe bonus. sed etiam summum
atq; incommutabile bonum dicitur.
nullum habens profectum. quia nō
habet initium. Deo quippe nature
a deo facte proficere possunt quia esse
ceperunt. ideo deficere quia ex nichil-
lo facte sunt. ad defectum eas condi-
tio dicit originis. ad profectum uero
prouehit operatio creatoris.

Deo igitur primum trinitatis que
deus uerus est. eternitas sine initio
naturalis agnoscitur. quod quedam
ita fecit. ut cum eē quidem ceperint.
tñ non eē aliquando non possint.
In eo uero eius omnipotentia intelli-
gitur. quod omni creatura uisibile
et inuisibilem idest corporalem et
atq; spūalem de nichilo fecit. in qui-
bus ipsa rerum diuersitas multo
magis commendat bonitatem et
omnipotentiam creatoris. Nisi enim
omnipotens eēt. non una eademq;

facilitate summa atq; una fecisset.
et nisi summe bonus eēt. non se gu-
bernandis rebus quidē infirmis pro-
stitisset. Egrotam in magnis quam in
paruis quilibet rebus conditis ma-
gna est bonitas atq; omnipotentia
conditoris. Summa enim sapienter se-
cie summa uersaq; sapientia cui natu-
raliter hoc est eē quod sapienter esse.
hoc facere. quod sapienter facere. Sim-
plicitas multiplicis sapientie dei. ma-
gnitudinem celsitudinis sue. nō solū
in magnitudine sublimium creatura-
rum. uerū etiam i infirmarū prout
cōmendat. dum bona omnia que cre-
auit. non solum multo inferius disti-
militatq; suo creatore se. ut pote nō
prolata de ipso sed facta prout ex
nichilo. uerū etiam non equaliter me-
se se. sed una queq; res ita permanet
sicut a deo ut eēt accepit. alia quidē
sic. alia autem sic. Neq; enim sic dacti
corporibus. ut sint sicut sps accepe-
runt. cum ipsa quoq; corpora non
equaliter sint. quia in ipsis celestib;
atq; terrestribus inueniunt nōnulla
diuersitas. cum tam celestia quam
terrestria non solum impari distet
molis quantitate. uerū etiam dispa-
ri splendore claritate. Alia est nāq;
sicut dicit apłs claritas celestium
corporū. alia terrestrium. In ipsis
quodq; celestibus alia claritas solis
alia. hinc alia stellarū. Stella enī a stel-
la differt in claritate.

Corporaliū igitur creaturā

difficilis ostendit. unquamque earum
non hoc esse quod ex se semper hinc po-
tuit. sed quod ex dispositione atque ope
omnipotentissimi atque immutabilis
et sapientissimi creatoris accepit. Quia
si unus eiusdemque nature esset quilibet
creatura corporalis. cuius est scilicet crimi-
nas que unus est deus. nec localiter in
loco esset. nec temporis mutatione ali-
quando sentiret. nec de loco ad locum
transiret. et. nec circumscriberetur qua-
ntitate molis sue. **Que omnia ostendit**
huiusmodi naturam illam esse operti-
cem. cuius nullus latus aut angustus
locus. quia nec minus in angustis quam
in latis totus est. nec mutatur tempe-
qui solus potest volumina temporum
non temporali volubilitate. sed etiam
stabilitate mirabiliter ordinare. neque
enim in tempore cogitur quemadmodum
series rerum discessione atque successio-
ne transcurrat. Nec aliqua molis qua-
ntitate terminatur. quod nulla concludi-
tur. neque per mundi partes summa-
rioribus impleat. et minores minoribus
implendi. nusquam tamen posse infundari.
Ipse enim est deus qui ait. Celum et
terram ego impleo.

Omnia igitur que fecit. sunt spiritus.
et corpora summa celestia atque
terrestria inuenta. et de quibus facili-
tatem uiuendi non debet. ineffabili-
ter ubique totus dominus deus et implet
et continet. nec in hijs que diuina
sunt. nec in hijs que mutantur ulla
mutatur. Fili enim naturaliter inco-

mutabilis ipse esset. nunquam in rebus
immutabilibus ordo quidam consilij ac
dispositionis eius incommutabilis
permaneret.

Deus igitur rerum corporearum
atque incorporearum creator mi-
mensus. eo parum se nullum corpus
esse ostendit. quod quibusdam corporibus
uitam non dedit. cum corpora omnia
ipse creauit. Ipse enim naturaliter in-
ta est. quia si uita non esset. nec uiue-
tia corpora fecisset. Atque enim facit
rem uiuentem nisi res uiuens. Non
igitur unus nature cum deo sumo cor-
pora. que uiuere omnino non possunt.
Ac sic nec illa corpora unus nature
sunt cum deo quibus singulis singulos
brutos atque irracionales spiritus quibus ea-
dem corpora uiuificarentur. inseruit.

Sed nec ipsi bruti spiritus unus natu-
re cum deo sunt. quos licet uiu-
ficandis sensificandisque inseruisse cog-
noscat corporibus. ipsi tamen spiritibus
nullum intelligendi largitus est huius
quo suum possent aut cognoscere aut
diligere creatorem. Ipsos quoque spiritus
quos rationales atque intellectuales esse
non dubium. quis audeat blasphemio
spiritui et. ex eo corde eiusdem nature cuius
est deus. uel putare uel dicere. cum deus
utique naturaliter incommutabilis om-
nino sit et immensus. Qui cum in se
diuersitatem ullam habere non possit.
in eisdem tamen spiritibus quos rationa-
les et intellectuales fecit. diuersificare
sue operationis ostendit. In quibusdam

+ esse difficilis ut maiore mundi pres suis

enim idest qui terrenis ac mortali-
bus sunt inferni corporibus. et si nul-
lus est localis motus quod per loco-
rum corporalium partes cum ipis
incorporeis sunt. non particularium
sunt. sed sicut in totis corporibus
toti. sic in eordem corporum partibus
toti sicut in cognitionum varietates di-
uersitatem in eis. temporalis motio-
nis ac mutationis ostendit. dñ modo
aliquid nesciunt. modo sciunt. mo-
do desipiunt. modo iniqui ex iustis. ^{et}
modo pietatis illustrantur lumine. mo-
do depravantur tenebroso impietatis
errore. Illos quoque quos terrenorum
corporum grauat nulla luculenta mate-
ries. idest angelicos spūs. quos non in-
dat non unius ēē nature cum deo. s.
scōs ex nichilo quorum naturalis mu-
tabilitas in eo cognoscatur. quod eius-
dem nature pars sit. in deterius p-
mutata. Deinde quod hi qui deprau-
uati non sunt. hī illius dñi dono
a quo cum non essent scī sicut in defen-
sa et in quantum creature angelice
gratias datum est. angelica perfectā
dilectione. contemplatione atque exal-
tatione multitudinem dulcedinis
dñi ineffabiliter sumant nec ab eo
naturalis conditione deficiant. Et si
inherentib; deo nichil inest de tem-
poris uariatione. sed ideo quod col-
lato sibi eterne incorruptionis atque
incommutabilitatis munere. nichil
in se sentiunt mutationis. Inest tñ
singulis terminus naturalis quo

a se mutem discernunt. quod nul-
lus eorum est in alio. et cum uni cor-
pus quodlibet inungit. aliud quorū
alteri operi implendo diuine pote-
statis deputatur arbitrio. hec omnia
ostendit etiam scōs angelos creatu-
ram ēē scē trinitatis. cuius per sin-
gulas res quas utiq; sicut uoluit fa-
cit. apparet mirabilis et sapientia in
dispositione et uirtus in ope.

Quodam igitur spūs. sic deus crea-
uit ut semper eēt: quodam
uero ut esse spūs quantūq; desinerent.
Illos itaq; desinunt. quodam ex aliis
quodam sicut uoluit omnipotens
produxit ex terra. Superiores uero
spūs cum corporeis elementis nullū
fecit hīc consortium. quos et etnos
creauit. et in eis facultatem atque in-
telligentiam cogitante cognoscente di-
ligentem diuinitatis inseruit. quos
tñ creauit ut etiam pte seipis illū
digerent. cuius se tales creatos
ope cognouissent. cum eorum ut tales
fierent nulla merita precessissent.
Vt autem hec dilectio hīc iustam
congruamq; laudem. uoluntatis quoque
eis tribuit libertatem. ut. ēēt pos-
sibile siue ad eum qui supra eos ē
intentionem scē dilectionis erigere.
siue bene uiuendo subsistere. nisi q̄
potest de dō ipsius dei manere co-
gnoscere.

Hec autem natura intellectua-
lis. in animalibus est hominū
ac spiritibus angelorum. Deus quippe

siue ad se uel ad ea q̄ ita eos sicut pte cupiditatis
sensipos pōtē declinare. siue gñā q̄ et nū possit
siue nūc.

cognoscendi ac diligendi se. nisi angelis et hominibus indidit facultatem. ^{liberaret} Quibus propter arbitrii facultatem que maxime debuit intellectuali acutur conferri. ita cognoscendi ac diligendi se. facultatem donauit et uoluntatem. ut etiam inuoluntatibus habere posset et perdere. Si quis tamen eam sponte sua perderet. deinceps resimere non ualeret. ne ecclesiasticet dei illius esse cognitionis munia gratuita dono bonitatis deuotio renouandis quibus uellet infundere. cuius fuit in ipso creationis exordio nulli precedentibus meritis spiritus et corpora locis atque affectionibus prout ipse sapiens uoluit congruis mirabiliter ordinare. Angelis atque hominibus quoque quod rationales sit. eternitatis ac beatitudinis donum in ipsa nature spiritualis creatione diuinitus acceperunt. ita scilicet ut si dilectioni contraxissent imperium suam intererent facere uoluntatem. protinus a conuulsi machibus beatitudo discederet. et ad supplicium relinqueretur eternitatis misera. erroribus dolubusque cruciata.

Et de angelis quidem sic dispositum est et impleuit. ut si quis eorum bonitatem et uoluntatem perderet. nunquam diuino munere repararetur. Pars itaque angelorum que a suo creatore deo. quo solo bono uoluntate beata fuit. uoluntaria prorsus auersione discessit. equitatis superne iudicio mirum fuit damp-

nationis in ipsa auersione uoluntatis inuenit. ut non aliud esset inape iam puniri. quam ab illius bonitatis dilectione destitui. Quam deus in eternum sic totam precepit. manere supplicio. ut etiam ignem ei eternum pararet. In quo omnes illi preuaticatores angeli nec mala possunt uoluntate carere. nec pena. sed permanente in eis ministe auersionis malo: permaneat etiam iuste retributionis eterna dampnatio. Hic malorum princeps dyabolus primos homines quos ad peccati precipitum duxit mundus. non eis tantum. sed uniuersis propagini eorum cum tanto peccati mortis meritum intulit.

Deus autem misericors et iustus sicut dyabolo et angelis eius propria uoluntate cadentibus; ceteros angelos in sue dilectionis eternitate firmavit. sic etiam humani generis massam non totam in sempiternum perire permisit. sed quos uoluit eius gratuita bonitas repulsiis tenebris in quibus omnis humana natiuitas peccati originalis condemnatione uersatur. reducendos predestinauit ad lucem. In eo precipue demonstrans quod istos originalis peccati uinculum gratia meritoria liberatoris absolueret. cum alios et quam maxime paruulos quibus nulla possunt uel bona uel mala inesse propria me-

+ siq. ibellissent. simil. etu. big. mansisset. Si uo. spe. libetatis. arbitrio. sup. statu. creatoris.

13
ricta uoluntatis insolubili nexu ed
na damnatione recineret.

xxi
Bone quodq; uoluntatis et co
gitacionis initium non homi
ex seipso nasci sed diuinitus et p
parari et tribui in eo deus euent
ostendit: quod neq; dyabolus neq;
aliquis angelox eius ex quo ruine
illius merito in hanc sunt inferio
rem terram caliginem bonam po
tuit aut poterit resumere uolum
tatem. Quod si possibile eēt ut hu
mana natura postquam a deo au
sa bonitate perdidit uoluntatis
ex seipso rursus hūc potuisset in
co possibilis natura hoc hūc an
gelica que quanto minus grauā
pondere terreni corporis: tantoma
gis hac eēt predicta facilitate. Sed
ostendit deus in de bona uolum
tas hominibus deari quam sic
amiserunt angeli cum haberēt
ut amissam deiceps habere non
possent.

xxii
Omnis Igitur digna est eadem
uoluntas bona per dei gra
tiam eterne beatitudinis premio
et iniquitas angelica atq; huma
na eē non debet impunita. Prop
terea secundum catholicę fidei re
gulam uenturum ē filium dei
ad puniendos omnes peccatores an
gelos et ad iudicandos homines
uiuos et mortuos fideliter expe
ctamus. Testatur enim b̄s petrus
quod deus angelos peccantibus

non pepercit sed carceribus caliginis
inferni detinens tradidit in iudicio
puniendos seruari. De hominibus
quodq; uiuis ac mortuis iudicandis
beatus paulus ait. Testificor corā
deo et ihu xpo qui iudicaturus est
uiuos ac mortuos et aduentum ip
sius ac regnum eius.

Ecce aduentu ab illo primi
hominis tempore quem de terra
plasmavit usq; ad omnium homi
num corpora que animata uiuere
aliquando ceperunt ab illo resusci
tabitur a quo operante creati
sūt. Singula uero corpora illis suis
singulis animabus in resurrectione
reddentur quas in maternis ut
uiuere inciperent uentribus hūc ce
perunt ut scilicet anime in eis
examine iusti iudicis in eis
singulis corporibus suis accipiant
retributionem siue regni siue sup
pliciū in quibus siue bonam siue
malam uite presentis qualitatem
habuerint.

Qualitas autem male uite ab
infidelitate incipit que ab ou
ginalis peccati reatu minimum su
mit. In quo quisquis ita uiuere
incipit ut ante finem uite quam
ab eius obligatione soluiatur si
uiuus diei uel uiuus hore spatio
anima illa uixit in corpore nece
se est eam cum eodem corpore in
mirabilia iehenne supplicia susti
nere ab dyabolis cū angelis suis

arturus est eternum qui et pri-
mus peccavit. et pcam prius ho-
minibus persuasit. ubi cum eo et
am fornicarij. ydolis servientes
adulteri. molles masculoz concubi-
tores. fures. avari. maledicti. ebriosi.
rapaces. et omnes qui opera car-
nis agunt. de quibus beatus dixit
apls. quod regnum dei non conse-
quentur. si ante huius uite termi-
num a iustis suis malis conditi no
fuerint. eternis ignibus exurentur.

Omnes enim homo qui in hoc se-
culo usq; ad finemq; dilecti capde
obdurate permanserit. sic hic cu
noxia criminu delecto tenuit. sic
cum sine fine sempiterna damp-
natio retinebit. ^{pot} Erit enim etiam
iniquoz resurrectio. sed sine mu-
tatione. quam solis deus fidelibus
et ex fide iuste inuentibus. daturus
est. hoc est enim quod ait beatus
paulus. Omnes quidem relinquent
sed non omnes immutabuntur. ^A
habebunt ergo cum iustis iniqui
resurrectionem carnis commune.
immutacionis tñ gratiam non
habebunt que dabitur iustis qm
a corporibus impioz non aufe-
retur corruptio. et ignobilitas.
et infirmitas. in quibus semina-
tur. que ob hoc morte non extin-
guentur. ut illis iuge tormentu
corpori et anime sit mortis eter-
ne supplicium.

Hic autem anime quas hic re-

deceptor deus gratis iustificavit ex
fide. et iustificans bene vivendi usq;
in finem perseverantiam tribuit.
in ipsis corporib; in quibus iusti-
ficacionis gratiam acceperunt. et ^{hic}
in quibus iustificati per fidem in
caritate dei proximiq; uixerunt.
regni celestis eterna beatitudine
potientur. ^{sim} Glorificatis etiam cor-
poribus suis. que sine dubio carni-
nata. quam deus creavit uera-
citer permanente. non sicut hic ^{hic}
spualia tunc habebunt. ^{solis} Sanctor
enim seminatur corpus animale.
resurgit corpus spuale. In his p
illam immutationem que solum
dabitur iustis implebitur. quod
oportere dicit apls. ut incorrup-
tile hoc induat incorruptionem.
et mortale hoc induat immorta-
litatem. In quib; ^{hic} masculus
sexus uel femineus sicut eadem
corpora creata st permanebit.
quoz gloria erit perfectoz bonoz
diversitate diversa. ^{hic} Omnia tamen
corpora siue masculoz siue femi-
narum. quecumq; in illo regno e-
runt gloriosa erunt. Ille autem
iudex nouit quancam unicuiq;
sit daturus gloriam. qui in hac
uita per misericordiam iustifican-
do gratis preuenit. quos illic per
iusticiam glorificare disponit.

Tempus uero acqui-
rendi uitam eternam. in ista
tñ uita deus hominibus dedit. ubi

et uoluit etiam penitentiam fructuosam. Ideo autem hic penitentia fructuosa est. quia potest hic homo deposita malicia bene uiuere. et nutrita uoluntate iusta. si mul operaq; mutare. Et timore dei ea gerere que deo placent. Quod q; in seculo de malis suis in hac uita non fecit. habebit quidem penitentiam in futuro seculo de malis suis. sed indulgentiam in conspectu dei non inueniet. Quod et si erit ibi stimulus penitentis. nulla erit ibi correctio uoluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas sua. ut nullatenus possit uel diligi uel desiderari iusticia. Voluntas enim eorum talis erit. ut habeat in se semper malignitatis sue supplicium: nunquam tñ possit recipere bonitatis affectu. quia sicut illi qui cum xp̄o regnabunt nullas in se male uoluntatis reliquias habebunt. ita illi qui erunt ignis eterni supplicio cum dyabolo et angelis eius deputati. sicut nullam ulcerius habebunt requiem. sic bonam nullatenus h̄re poterunt uoluntate. Et sicut coheredib; xpi p̄fco gr̄e dabitur ad eternam gloriam. sic consociabus dyaboli cumulabit ipsa malignitas. pena. quando exterieribus deputati te nebris nullo illustrabuntur m̄iorum lumine ueritatis.

Pronde in hac uita omnium

hominum. ualis ee potest penitentia. quam quocumq; tempore homo egerit. ^{quocumq;} quocumq; annis. si corde renuntiauerit p̄ccatis. pr̄teritis. et pro eis in conspectu dei. non solum corporis. sed cordis lacrimas fuderit. et malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit. omnium p̄ccatorum ueniam max habebit. Hoc enim nobis dñs eloquio prophetico promittit dicens. Si conuersus fuisset et ingenueris. saluus eris. et alio loco dicitur. fili peccati. ne adicias iterum. sed de peccatis. deprecare. ut tibi dimittatur. Nunquam peccanti inducta eet pro p̄ccatis deprecatio. si deprecanti non eet remissio concedenda. Sed etiam penitentia nō prodest. si etiam in ecclesia catholica ea non gerat. cui deus in persona b̄i petri ligandi atq; soluendi potestatem tribuit dicens. Quicunq; ligatus super terram. erunt ligata et in celis. et quicunq; solutus super terram erit solutus et in celis. In quacumq; igitur homo erate ueram p̄ccatorum suorum penitentiam egerit. et uiam suam deo illuminante correxerit. non priuabitur indulgentie munere. quia deus sicut per prophetam dicitur. non multo mortem morientis. sed ut conuertatur. et uiuat anima eius.

nohe

bagne

Terumpai nullus hominum debz
 sub iure mie dei diuinus i suis
 remanere pctis. cum etiam in ipso
 corpore non uelit sub spe future sa
 luis egrotare. Tales enim qui ab
 iniquitandibus recedere negligunt.
 et sibi de deo indulgentiam repro
 mittunt. non nunquam ita prenem
 untur dei furore repentino: ut nec
 conuersionis tempus. nec beneficiu
 reponmissionis inueniant. Ideo u
 numqueng nrm ita scriptura pie
 monet dicens. Ne cardaueris conu
 ti ad dnm. et ne differas de die in
 diem. subito enim ueniet ira eius.
 et in tempore iradite disperdet te.
 Dicit etiam bs dauid. Hodie si uoce
 eius audieritis. nolite obdurare
 corda ura. cui bs quoz paulus co
 cordat hys uerbis dicens. Videte
 frs ne forte sit in aliquo urm cor
 malum incredulitatis discedendi a
 deo uiuo. sed adhortamini uolunt
 ipos per singulos dies. donec ho
 die cognominatur. ut non obdure
 tur quis ex uob fallacia pcti.

Obduratus igitur uiuit. siue
 qui non conuertitur. desperas
 de indulgentia pctoz suoz siue qui
 sic de mia dei sperat. ut usq in fi
 nem uite presentis. in suoz crimi
 num peruersitate remaneat. pro
 uice diligentes miam dei. metuen
 tesq iusticiam. nec de remissione
 pctoz desperemus. nec remanea
 mus in pctis. scientes quod illa

omnium hominum debica. exactum sit
 iustissimi iudicis equitas. que non
 dimiserit mia clementissimi recto
 ris. Sicut mia abluic. absoluit. su
 scriptiq conuersos ita iusticia re
 pellet. et punit obduratos. hq it
 qui peccantes in spm scm. neq in
 hoc seculo neq in futuro remissio
 nem accipient peccatoz.

Ideo autem rationalis anima hois.
 intellectualis sps est. ut querat
 agnoscat. atq discernat. et tempus
 operum suoz pro quibus receptu
 ra est in iudicio ordinant. quod
 diuina iusticia. et eius retributio
 nis tempus. quo nunquam habic
 aut opera mutare. aut remissio
 nem pctoz suoz de diuina mia ua
 luerit postulare. Ceteri uero sps dñi
 animalium. quibus non est intel
 lectus. quod qdam eoz de terra. q
 dam de aquis originem ducunt.
 De aquis enim sunt repalia. et
 de aquis uolantia. de terra uero
 quedam reptant. quedam uero
 que gradiuntur exorcia st. rā diu
 sps st. quādm in corporibus uiuūt.
 Anima quippe que rationis capax
 diuinitus ita non est. cum carne
 sua et incipit et desinit uiue. que
 nū corpori uitam non tribuit. et
 ipa non uiuit. atq ita mto mo
 to. cum omni carni anima inuen
 di sit causa. sps tñ irrationalis. tñ
 diu uiuit. quamdiu in carne ma
 nere poterit. et dum a carne sua

separatur. extinguatur. ita sit ut cū
carn sine uita ipse sit. uiuere ipse
nequeat. quando carni sue ipse uita
restituerit ministrare. et si non sit ca
ro cui uitam dare ualeat. ipsa quoq;
etiam protinus non habebit. Ideo nec
irrationalibus spiritibus eterni
tas data est. nec aliquod eis iudici
um preparatur. in quo eis uel bea
tudo pro bonis uel dampnatio
pro malis reddatur operibus. Ideo
autem in eis nulla operum discar
tio requiritur. quā illam intelligendi
facilitatem diuinitus acceperit.

Propterea igitur eorū corpora
resurrecta non sunt. quia
nec ipsi animalibus aut equitas
aut iniquitas sunt. pro qua eis et
na uel beatitudo sit tribuenda uel
pena. Illa igitur animalia presen
tis seculi cursim atq; ornatum se
cundum creatoris incomprehensi
bilem peragunt uoluntatem. que
de suis scīs nullam redditura sit
rationem quia rationalia non
sūt. Nunquid enim de bobus cura ē
deo? Homines qui rationales sūt sūt.
et de se. et de omnibus rebus quas
in uita uite presentis acceperunt
reddiduri sunt deo rationem. et pro
suo actuū qualitate recipiunt
aut penam aut gloriam. Omnes
enim nos manifestari oportet an
te tribunal xpī. ut recipiat unus
quisq; propria corporis prout
gessit. siue bonum siue malum.

Tunc scilicet. cum secundum ipsius
creatoris libum ac redemptoris elo
quium. omnes qui in monimen
tis sunt. audient uocem eius. et
procedent qui bona fecerunt in re
surrectionem uite. qui uero mala
egerunt in resurrectionem iudicii.
ut scilicet qui mala egerunt. eant
cum dyabolo in combustionem et
nam. semper arsur. Principem om
nium malorū. Qui uero bona fec
runt. ibunt in uitam eternam. re
gnaturi sine fine. cum xpo rege
omnium seculorū.

Illi autem cum xpo regnabunt. quos
deus gratuita bonitate sua predesi
nauit ad regnū. Cū enim eos tales pō
stulādo ppaunt ut regno digni esset. p
pauit utiq; spoliati uocados ut obedi
ant. ppaunt iustificados ut accepta gra
tie credat. bñ uiuāt. ppaunt etiā glī
ficados ut coheredes efficiant regnū celorū
sū sine possideat. Ad qd regnū diuinitus
tpibz per sacramenta que ad fidem
incarnationis sue xps instituit. illi
puenerunt quos deus gratis mil
lius bone uoluntatis uel boni ope
ris merito precedente saluauit. quē
admodum et ex illo tempore quo
saluator n̄ dixit. Si quis non re
natis fuit et aqua et spū sō. nō
potest introire in regnum celorū
dei absq; baptismatis sacramento.
preter eos qui in ecclesia catholi
ca sine baptismate sanguinem pro
xpo fundunt. nec regnum celorū

potest quisquam accipere nec vitam eternam. Quia sine in catholica fide siue in heresi quacumque uel scismate quisquam in nomine patris et filij et sps sc̃i baptismi sacramentum accipit. integrum sacramentum accipit. sed salutem que uirtus est sacramenti non habebit. si extra ecclesiam catholicam sacramentum habuit. Ergo iteo debet ad ecclesiam redire. non ut sacramentum baptismatis iterum accipiat. quod nemo debet in quolibet baptizato homine reperire. sed ut in societate catholica uitam eternam accipiat. ad quam optinendam nunquam potest esse idoneus. qui cum sacramento baptismatis ab ecclesia catholica remanet alienus. Qui si elemosinas largas faciat. et pro nomine xpi. etiam sanguinem fundat. pro eo quod in hac uita non tenuit ecclesie catholice unitatem. non habebit eternam salutem. **U**bi enim unicuique potest prodesse baptismus. ibi potest et elemosina prodesse. baptismus autem extra ecclesiam quidem esse potest. sed nisi in ecclesia prodesse potest non potest. In ecclesia igitur catholica. cum modo potest unicuique prodesse. et precepto baptismatis. et opera m̃e. et uois xpi gloriosa confessio. si tñ bene uiuatur in ecclesia catholica. Sicut enim si ne ecclesie catholice societate. nec baptismus potest alicui prodesse. nec opera m̃e. nisi forte ut initus cor

queatur. non tñ ut inter filios dei reputetur. sic intra ecclesiam catholicam. per solum baptismum. uita eterna non acquiritur. si post baptismum male uiuatur. Nam et illi qui bene uiuunt. debent operibus misericordie indefinenter insistere. scientes se leuia nonnulla. tñ condie contrahere p̃c̃a. pro quibus etiam sc̃i et iusti. semper in hac uita deo dicere debent. Dimitte nobis debita m̃a. sicut et. uos dimittimus debitoribz m̃is. **Q**ue p̃c̃a etiam in rebus licitis et a deo concessis frequenter hominibus subiacent. et quanto magis fornicibus abis. corpus impletur. et carnalibus cor hominis actibus atq; affectibus implicatur. tanto frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur. Propterea omnino humiles serui xpi qui cupiunt dño suo sine impedimento absq; animi noxia occupatione seruire. coniugia omnino appetunt. et a carnibus et uino abstinere. inquantum corporis ualiditas permittit. non quod p̃c̃m est. aut coniugem habere aut unū carnes uel percipere. Nam beatis ap̃ls dicit. quod omnis dei creatura bona est. et nichil reiciendum. quod cum gratiarum actione. percipitur. Sc̃ificatur enim per uerbum dei. et orationem. Coniugium quoq; in primis hominibus deus instituit.

subcept

116

et benedixit. propter quod ap[osto]lis
ait. honorabile coniubium omni-
bus. et th[om]as immaculatus. Igi-
tur seru[us] dei. in eo quod a uino et
a carnibus abstinent. non t[ame]n qua[m]
res immundas refugunt. sed in
te mundicijs instituta sectantur.
et in eo quod coniugia non ha-
bent. non nuptiarum bonum
crimen esse existimant. sed conti-
nentiam iugem. bonis nuptijs
meliorē esse non dubitant. isto
quam maxime tempore quo di-
citur de continentia. Qui potest
capere capiat. de nuptijs uero
dicitur. Qui se non continet. nu-
bat. In uno enim ordine uirtus
exercitur. in altero infirmitas
remedio subleuatur.

Quid quia egritudinē semp[er]
est consulendum. propter
ea. si cuiusmodi contigerit priuari
coniugio. si uoluerit secundas
uel etiam tertias m[un]dre nuptias.
nullum de illis peccatū habebit. si
eas caste seruauerit. id est si uni-
et una legitime dumtaxat con-
iuncti. fidem seruant. ut nec ille
mulieri pr[ae]ter uxorem. nec illa
uiro pr[ae]ter maritum ullatenus
miscatur. In talibus. et si fuit
aliquis coniugal[is] excessus. qui
t[ame]n legitimū non uolet th[om]as.
habebit nonnullū. sed ueniale
peccatū. si hoc illo[rum] sit qui nullā uo-
uerūt continentiam deo.

Et iterum si quis seip[su]m castra
uerit propter regnū celoz.
et in corde suo deo continentiam
uouerit. non solum si mortifero
fornicationis crimine maculetur.
uerumetiam si aut uir uxorem
accipere. aut mulier nubere uo-
luerit. secundū apli sententiam
damnationem habebit. quod
primam fidem irritam fecit.
Sicut ergo secundum sententiā
apli dignum est. ut uir uxorem
debitam reddat. sicut et uxor uiro.
et si quis accepit uxorem n[on] peccat. et si
implet uirgo n[on] peccat. ita et
eiusdem apli dictum. qui stant
in corde suo firmus non habens
necesse potestatem et habens sine uo-
luntatis. et uouerit continen-
tiam deo. debet eam usq[ue] in fine
totā mentis intentione custodire.
ne si primam fidem irritam fe-
cerit. incurret damnationem.
Similiter et coniugati uiri uel
coniugate mulieres. si ex consen-
su. peremptorie d[omi]n[u]m uouerit continentia.
nouit se uoti sui obnoxios teneri.
nec iam sibi commixtionē car-
nis habere quam licitam pri-
mitus habuerunt. sed deo se de-
bere continentiam. quam uoue-
runt. Tunc enim unusquisq[ue]
regnum celoz quod scis pro-
mittitur possidebit. si obliuiscit[ur]
que retro sit. et in anteriora ex-
tendens seip[su]m secundum quod

in psalmis dicitur. vouete et red-
dice dño deo vño. quod sit ee licitū.
et ad pfectum melioris uite per-
tinere cognoscit. et libenter uo-
ueat. et celeriter reddat. et in hoc
quod uocam reddit. meliori sem-
per conati poficiat. **Omni** em
nouem deo et reddenti quod uo-
uit. ipse quoq; deus reddit cele-
stis regni premia q̄ promissit.

Firmissime tene et nullate-
nus dubites patrem et fi-
lium et spm scm̄ unū ee natura-
liter deum. in cuius nomine bap-
tizati sumus. Cum enim aliudū
sit pater. aliud filius. aliud sps
sc̄s. hoc est utiq; unum nature
nomen. eoz trinum. quod deus
dicitur. qui dicit in deuterono-
mio. Venite et uidete qm̄ ego sū
deus. et non est alius p̄ter me.
et de quo dicitur. Audi isrl. dñs
deus tuus. deus unus est. et do-
minū deum tuum adorabis et
illi soli seruias.

Firmissime tene et nullate-
nus dubites p̄m̄ et filiū
et spm̄ scm̄. idest scām trini-
tatem ee solum naturaliter ue-
rum deum. cum tres deos nob̄
colere non liceat. nisi solū unū
uerum deum. tamen sicut pater
deus uerus dicitur. testante aplo
qui ait. Conuulsi estis ad deū ex
simulacris seruire deo uiuo et
uero. expectare filium eius de ce-

lis qui suscitauit amonius ihm̄.
Ita quoq; filium deum uerū ioh̄es
apls commendat dicens. Scimus
quia filius dei uenit. et dedit nob̄
intellectum. ut scimus in uero filio
eius ihm̄ xp̄o. sic est uerus deus.
et uita eterna. qui utiq; qui uerus
deus est. et ueritas est. sicut ipse
nos edocet dicens. Ego sum uita. ue-
ritas et uita. De spū quoq; scō iō-
h̄es aplo ait. quia sps ueritas est
et utiq; non potest naturaliter
deus esse. non esse qui ueritas est.
Quem et deum paulus aplo con-
fiteatur dicens. Membra ur̄a tem-
plum est sps sc̄s qui in uobis est
quem habetis a deo. et nō estis in-
empa enim estis precio magno.
glorificate et portate deum in cor-
pore uño.

Firmissime tene et nullate-
nus dubites p̄m̄ et filiū
et spm̄ scm̄. idest scām trinitatem
unum uerum deum sine initio
sempiternum ee. propter quod
scriptum est. In principio erat
uerbum. et uerbū erat apud de-
um. et deus erat uerbum. hoc
erat in principio apud deum.
Hoc de uo sempiternitas incima-
tur in psalmo ubi dicitur. Deus
autem rex nr̄ ante secula. et alio
loco sempiterna quotq; eius uirt̄
et diuinitas.

Firmissime tene et nullate-
nus dubites scām trinitate

solum uerum deum sicut deum sicut
eternum ita solum naturaliter in-
commutabilem. Et hoc enim signi-
ficat. cum dicit moysi seruo suo.

Ego sum qui sum. Hinc et in psal-
mis dicitur. In principio dñe ter-
ram fundasti et opera manuum
tuarum sunt celi. Ipsi peribunt.
tu autem permanebis. et omnes
sicut uestimentum uetrescent.
Et sicut operturum mutabis eos
et mutabuntur. tu autem idem
ipse es et cetera.

Firmissime tene et nullatenus
dubites. scdm trinitatem unū
solum uerum deum. Et rerū omn-
ium uisibilem et inuisibilem cre-
atorem. De quo in psalmis dicitur.
Beatus cuius deus iacob adiutor est.
spes eius in domino deo ipsius.
qui fecit celum et terram. ma-
re. et omnia que in eis sunt.
de quo etiam apłs dicit. qm̃
ex ip̃o et per ip̃m et in ip̃so
sunt omnia. ip̃i gl̃a i secula.

Firmissime tene et nulla-
tenus dubites p̃s et fi-
lii et sp̃s sc̃i unam quidem eē
naturam. tres uero eē perso-
nas patremq; eē qui dixit. hic
est filius meus dilectus in quo
mihi complacui. et filium so-
lum eē super quem illa uox
solus p̃s insonuit. quando
in iordane secundum carnem
baptizatus est unigenitus d̃s.

Et illa eē q̃ solus hō sc̃us ē unigenit̃ deus
qui carnem solus accepit. et sp̃m
sc̃m p̃s et filii. solum eē qui in
sp̃e columbe super xpm̃ baptiza-
tum. et ascendentem ab aqua
descendit. et quāq; cotidie post resur-
rectionem xpi. fideles in uno lo-
co positos in linguarum ignea-
rum inuisione adueniens reple-
uit. illam uocem qua solus locu-
tus est deus pater. Et illam colū-
bam in cuius sp̃e sp̃s sc̃s super
xpm̃ descendit. illaq; linguas ig-
neas in quadam inuisione fideles
in uno loco p̃ditos constitutos
repleuit. opera eē totius sc̃e
trinitatis. id est unius dei. qui fe-
cit omnia in celis et in terra ui-
sibilia et inuisibilia.

Firmissime tene et nullate-
nus dubites. solum deum
filium. unū et unatē p̃sonā solū p̃s
eē sc̃m sp̃m sc̃m et filium solius p̃s. sed
simul p̃s et filii eē sp̃m. Osten-
dens enim dei filius. se solum eē
te p̃e genitum. ait. Sic enim di-
lexit deus mundum. ut filium
suum unigenitum daret. Et pau-
lo post. qui autem non credit. iū-
dicatus est. quia non credit in
nomine unigeniti filii dei. sp̃m
autem sc̃m et p̃s et filii eē sp̃m
apłs docet. qui ait. Vos autem
non estis in carne. sed in sp̃u.
si tū sp̃s dei habitet in uobis et
secutus ait. Si quis ad sp̃m
xpi nō h̃c. hic nō est eius.

De q̄t ap̄l̄s ait. Quem interficiet:

Irmissime tene et nullatenus dubites hunc eundem sp̄m sc̄m qui p̄s et filij unus sp̄s ē de p̄e et filio procedere. Dicit enī filius. Cum uenit sp̄s ueritatis qui a p̄e procedit ubi sūū sp̄m ēē docuit. quia ip̄e ueritas ē. De filio quoq; procedere sp̄m sc̄m propheta atq; ap̄lica nobis doct̄na commendat. **I**saias enim dicit de filio percutiet terram uirga oris sui et sp̄u labioꝝ suozū interficiet ip̄m dō sp̄m oris sui. Quē etiam ip̄e unicus dei filius. sp̄m oris sui ēē signans. post resurrexionem suam inuissitans ait. Accipite sp̄m sc̄m. **E**x ore uero ip̄ius dñi ip̄s ait ioh̄es in apocalipsi. quia gladius utiq; acutus procedebat. Ip̄se ergo sp̄s oris eius ip̄se est gladius qui de eius ore procedit.

Irmissime tene et nullatenus dubites trinitatem deum. inmensum ēē uirtute nō mole. et omnem creaturam sp̄ualem atq; corporalem uirtute eius et presētia contineri. Dicit enim deus pater. Celum et terram ego impleo. Dicitur etiam de sapientia dei qui filius est. quod attingit a fine usq; ad finem fortiter. et disponit omnia suauiter. De sp̄u quoq; sc̄o legimus. quia sp̄s dñi repleuit orbem terrarū. et dauid

propheta dicit. Quo ibo a sp̄u tuo. et quo a facie tua fugiam. **S**i aliter dero in celum tu illic es si descendero in infernum ades.

Irmissime tene et nullatenus dubites. unam ex trinitate personam. idest deū filium qui de natura p̄is solus natus ē. et unius eiusdem nature cū p̄e est. ip̄m in plenitudine temporis secundum susceptionem forme seruili uoluntarie in uirgine cōceptum. et de uirgine natum. uerbū carnem sc̄m. **H**ūncq; ēē qui essentialiter natus est de p̄e. et temporaliter conceptus est et natus de uirgine. ip̄m unūq; ēē et unius nature cum uirgine qui ait de deo p̄e. ante secula fundauit me et ante omnes colles genuit me. De quo etiam ait et ap̄l̄s. quia cum uenit plenitudo temporis. misit deus filium suum natū ex muliere. sc̄m sub lege.

Irmissime tene et nullatenus dubites xpm dei filium. sicut de p̄e plenum perfectūq; deū. ac de uirgine nr̄e plenū perfectūq; hominē genitum. idest uerbū dñi habentem sc̄licet sine p̄cto uerām nr̄i genis carnem. et animam rationalem. quod ip̄e dei filius euidenter ostendit dicens de sua carne. Palpare et uidere. quia sp̄s carnē et ossa non habet. sicut me uidet habere. Animā quoq; se habere h̄m

uerbis ostendit dicens. propterea
me pater diligite. quia animam meam
ego pono. et iterum sumo eam. In
rellectum quodque anime se habere
ostendit. in eo quod ait. Discite a
me quia mitis sum et humilis cor
de. et de seipso deus per prophetam
dicit. Ecce intelligit puer meus.
et exaltabitur. et sublimis erit ualde.
Nam et beatus petrus secundum
sancti dauid prophetiam. in christo carnem
atque animam confiteatur. De ipso
enim beato dauid loquens propheta
ait. propheta igitur cum esset et
sciret. quia sure iurando iurasset
illi deus. de fructu lumbi eius sedem
super sedem eius. prouidens locu
tus est eis de resurrectione christi. quod
neque derelicta est anima eius in in
ferno. neque caro eius uidit corru
ptionem.

Irmissime tene et nullatenus
dubites. unum atque ipsum esse de
um uerum deum qui cum patre deo.
et spiritu sancto. fecit omnia tempora.
et in more sua lege moysi dedit
ordinata per angelos. et ipsum deum
uerbum carnem sanctam. qui ueniente
temporis plenitudine. missus a
patre et a spiritu sancto solus sanctus est sub
lege quam dedit.

Irmissime tene et nullatenus
dubites. dei uerbum quod ca
ro sanctum est. in duas naturas.
inconfusibiliter permanere. unam
naturam diuinam quam habet

commune cum patre secundum quam
dicit. Ego et pater unum sumus. et
qui me inter. inter et patrem. et e
go in patre. et pater in me est. secundum
quod apostolus enim dicit. Splendore glorie.
et figuram substantie dei. Alteram
uero humanam. secundum quam
ipse deus incarnatus dicit. pater
maior me est.

Irmissime tene et nullatenus
dubites. deum uerbum
carnem sanctam. unam habere diuissime
diuinitatis sue carnisque personam.
Deus enim uerbum plenam natu
ram humanam ita sibi ueraciter
unire dignatus est. et permanere
in diuinitate. ita uerbum caro sanctum
est. ut quauis naturaliter non
hoc sit uerbum quod caro. quod
duarum naturarum ueritas manet
in christo. secundum unam tamen per
sonam. id est uerbum caro ab ipso
fiere conceptionis in
itio. Deus enim per uerbum non
accepit personam hominis sed
naturam. et in eternam personam
diuinitatis accepit temporalem car
nis substantiam. Unus ergo est christus
uerbum caro sanctum. qui etiam ex pri
mus secundum carnem est super omni
a deus benedictus in secula. Unus
ihesus cui et pater dicit. Ex utero ante
luciferum genui te. Vbi significatur
ante tempus sine initio et
na natiuitas. de quo et euangeli
sta dicit. quia uocatum est

nomini eius ihs. quod uocatum
est ab angelo priusquam in uero
conciperetur.

Irmissime tene et nullatenus
dubites. non carnem xpi
sine diuinitate conceptam in uero
uirginis. priusquam suscipere
a uerbo. sed ipsum uerbu deum
sue carnis acceptione conceptam.
ipsamque carnem uerbi incarna
tione conceptam.

Irmissime tene et nullate
nus dubites. ipm uirgeui
tu dm uerbu carnem factum. se
pro nobis optulisse sacrificium. et
hostiam deo. in odorem suauitatis.
cui cum pre et spu sco a patriarchis
et prophetis et sacerdotibus
tempore ueteris testamenti ani
malia sacrificabantur. et cui nunc
idest tempore noui testamenti
cu pre et spu sco cum quibus il
li est una diuinitas. sacrificium
panis et uini. in fide et carita
te. sca catholica ecclesia per un
uersum orbem. offerre no cessat.
In illis enim carnalibus uictimis
figuratio fuit carnis xpi. quam
pro pctis nris ipse sine pcto fue
rat oblaturus. et sanguis quem
eratam remissionem peccatorum
nroru. In isto autem sacrificio.
gratya actio e. atq; commemoratio
ne carnis xpi quam pro nobis
optulit. et sanguis quem pro
nobis effudit. De quo beatus

paulus dicit in actibus aplos. At
tendite nob. et unius gregi. in quo
spis sco nos posuit episcopos regere
ecclesiam dei. quam acquisiuit sin
guine suo. In illis ergo sacrificijs.
quod nobis erat donandū figurat
significabatur. In hoc autem sa
crificio. quod nobis donati sit eui
denter ostenditur. In illis sacrificijs
prenauiabatur filius pro impijs
occidendus. In hoc autem pro im
pijs amittitur oculus. testante
aplo quod xps cum adhuc infir
m essemus secundum tempus
pro impijs mortuus est. et quia
cum inimici essemus. reconciliati
sumus deo per mortē filij ei.

Irmissime tene et nullate
nus dubites. uerbu carne
scm. eandem naturam humanā
uel carnem semper habere uerā
qua te uirgine uerbu deus natus
est. qua crucifixus et mortuus ē.
qua resurrexit. et in celū ascen
dit. in dexterā dei sedet. qua etiā
uenturus iudicare uiuos et mor
tuos. propt quod apli. ab anglis
audierunt. Sic ueniet quemad
modū uidistis eum euntem in ce
lum. qd beatus iohes ait. Ecce ue
niet cum nubibus. et uidebit eū
omnis oculus. et qui eū cōspexerit.
et uidebit eū oēs tribz ēre talem.

Irmissime tene et
nullatenus dubites trinita
tem deum. idest pāem et filium

et spm̄ sc̄m̄ eē summū naturaliter
atq; incommutabile bonū et ab ip̄o
creatas omnes naturas bonas q̄de
q̄d a summo bono eē s̄. sed in-
mutabiles q̄d de nichilo s̄t s̄. nullāq;
eē mali naturam. quia omnis na-
tura in quantū natura est. bona ē.
sed quia in ea bonū et augeri et
minui potest. in tū mala dicit in
quantū bonū eius minuitur. Ma-
lum enī nichil aliud dicitur. nisi
privatio boni. Unde gemmū con-
stat eē nature rationalis eē malū.
id est unū quo uolūtarie ip̄a defi-
at a summo ^{bono} creatore suo. alterum
quo minus punitur ignis eē sup-
plicio. illic passura iuste q̄d hic ad-
misit iniuste. et que ordinē in se
non seruauit dñe. institutis
ordinem diuine non effugiat ultio-
nis.

Irmissime tene et nullaten⁹
dubites. neq; angelos neq;
quālibet aliam creaturā ei⁹
nature eē cuius est secundū natu-
ralem diuinitatē suam summa
trinitas que ē unus deus natura-
liter pater et filius et sp̄s sc̄s neq;
enim unius nature eē poterant.
ille qui fecit et ea que fecit.

Irmissime tene et nullaten⁹
dubites. omnē creaturā natu-
raliter mutabilem a deo incommu-
tabili sc̄am. nec eam tū posse iam
quēlibet s̄orū angelorū in deterius
commutari. quod sic acceperūt eter-

nam beatitudinem qua deo stabili-
feruuntur. ut ea carere nō possint.
sed hoc ip̄m q̄d ab ip̄o statim b̄m̄
diuis in quo s̄. mutari in deterius
nullatenus possint. nō ēis natura
liter inuicti. sed postquā creati s̄t
gr̄e diuine largitate collati. Si ei
angeli naturaliter incommutabile⁹
fierent. nūquam de eorū consorcio
dyaboli ^{et ali} eius cecidissent.

Irmissime tene et nullaten⁹
dubites in omni creatura q̄
quālem atq; corporeā summa ^{angelic}
trinitas fecit. solos sp̄s angelicos
et humanos intelligendi faculta-
tem diuinitus accepisse. Ceteros
uero sp̄s beatorū animalū rationis
intelligentiā non accepisse. et hoc
omnino habere non posse. prop̄
q̄d dicitur hominib⁹. Nolite fieri
sicut equus et mulus. quibus nō
est intellectus. et iteo animas ho-
minū et aīas pecorū inuis natu-
re nō eē. nec aīas hominū in pe-
cora posse aliquā transire.

Irmissime tene et nullaten⁹.
primos homines. id est adā
et mulierē eius. bonos et rectos
et sine p̄cō creatos eē cum lib̄o
arbitrio quo possent etiam si
uellent propria uolūtarie pecca-
re. illoq; p̄cō sic in deterius mu-
tatiā naturam humanam. ut
non solum in ip̄is p̄mis hōi-
bus p̄ p̄cā mors obāneret re-
gnū. sed etiam in omnes ho-

† si uellent h̄m̄ et bona uolūtarie seruire atq;
obedire. Quō arbitrio ē possent

A corpore nō n̄t̄. f̄ p̄m̄ uol̄. p̄m̄.

mines transiret peccati mortalit.
dominū.

Firmissime tene et nullatenus
dubites. omne hominē qui p
concubituū uiri et mulieris con
cipitur. cum originali p^octo nasci. ^{et}
peccati subditum. morti subiectum.
et ob hoc natura ire filium nasci.
de qua dicit apls. *Natus est enim et*
nos natura filij ire. sicut et ceteri.
a qua nā nullus liberatur nisi p
sacruū mediatois dei et hominum
hōis ihu xpi. qui sine p^octo conce
ptus. sine p^octo mortuus p nobi p^oct
f^octus est. id est sacrificium scāis est
pro p^octis nris. In ueteri quippe
testamento p^octa dicebantur sacri
ficia. que pro p^octis offerebantur.
in quibus omnibz fuit figuratio
xpi. qui ipse est agnus dei qui tol
lit peccata mundi.

Firmissime tene et nullatenus
dubites. non solū homines
iam ratione utentes. uerū etiam
pueros qui siue in utero matris
uiuere incipiunt. et ibi moriunt.
siue iam de matribz natos. si siue
sacramento scā baptisimatis quod
datur in nōie p^octis et filij et sps
scī de hoc seculo transeunt. igni
eterni supplicio sempiterno pu
mēdos. quod et si p^octm proprie
et actionis nullum habuerunt.
originalis tū p^octi dampnationē
carnali conceptione et natiuitate
traxerunt.

Firmissime tene et nullatenus
dubites. adeo xpm filiu dei. ad
iudicandos uiuos mortuorū futurū
ueniaturū. ut homines quos hic to
no grē sue grāis iustificat p fide
eisdem iustificans in fide et carita
te scē ecclesie usq; in fine perseue
rantiam donet. in aduentu suo re
suscitet. glorificet. et secundū pro
missionem suam equales scāis an
gelis faciat. et ad eū statū pducat
in quo perfecti sūt unicuiq; ~~conat~~
tonat deus homi sūt. et ab ipsa perfe
ctione deinceps mutari nō possunt.
ubi diuersa erit scōz glia. sed una
erit omnium uita eterna. Dyabo
lum uero et angelos eius in ignē
eternū a xpo mittendos ēē ubi nū
quam pena carebunt. quam diu
na preparauit eis iusticia. cum ipso
dyabolo. etiam impios et iniquos
homines de quibus scriptura dicit.
Iuricantur etiam illi qui sine
ex parte eius. pro eo quod eum
in malis operibus suis imitari
sunt. et ante finem presentis uite
penitentiam congruam nō egerūt.
resumptis corporibz supplicio eter
ne cōbustionis arsiuros iecū.

Firmissime tene et nullatenus
dubites. omnibz hominibus
et bonis et malis. resurrectionē
caruis in aduentu domini futurā
ēē cōmunem. retributionē uō iusti
cie. ēē bonis et malis dissimilem
secundum quod apls ait. quia oēs

quidem resurgemus sed non omnes
mutabimur. Mutabimur etiam
iusti qui uiuunt in uitam eter-
nam. quod ap[osto]lus ait. quia omnes
quidem resurgemus sed non omnes
mutabimur. Mutabuntur etiam
iusti qui uiuunt in uitam eter-
nam. q[uo]d ap[osto]lus ostendit dicens et
mortui resurgent incorrupti et
nos mutabimur. Et ostendens
que erit ipsa mutatio adiecit.
Oportet enim corruptibile hoc induere
incorruptum et mortale h[uius] induere im-
mortalitatem. Seminatur in
corruptione et mortale hoc in-
duere immortalitatem. In eor[um] cor-
p[or]ib[us] fiet q[uo]d ip[s]e ap[osto]lus ait. Seminat[ur]
in corruptione. surget in incor-
ruptione. Seminat[ur] in ignobilitate
surget in gloria. Seminat[ur] in infir-
mitate surget in uirtute. Semi-
natur corpus animale. surget cor-
pus spirituale. q[uo]d propterea spirituale
dixit. non q[uo]d ipsum corpus spiritus sit.
sed quod uiuificante spiritu immor-
tale atq[ue] incorruptibile perma-
nebit. Sic aut[em] tunc dicitur corp[us]
spirituale. cu[m] non spiritus sit sed perma-
neat corpus. sicut dicitur animale
et. cum tamen inueniatur non
anima et sed corpus.

Irrimissime tene et nullaten[us]
dubites. exceptis illis qui p[er]
nomen xpi baptizantur suo
sanguine. nullum homin[em] acce-
ptu[m] uitam eternam. qui non hic

a malis suis fuit per penitentiam
fide[m]q[ue] conuersus. et p[er] sacramentum
fidei et penitentie. id est per baptismum
liberatus. Et maiorib[us] quidem ne-
cessariam et penitentiam de malis su-
is agere. et fidem catholicam secun-
du[m] regulam ueritatis. et sacramen-
tu[m] baptismatis accipere. parulis
uero qui nec propria uoluntate
credere. nec penitentiam pro peccato
quod originaliter trahit agere pos-
sunt. sacramentis fidei et penitentie
quod est sancti baptismi. quamdiu
rationis etas eor[um] capax et non
potest. sufficere ad salutem.

Irrimissime tene et nullaten[us]
dubites. nemine hic posse ho-
mini penitentiam agere. nisi que deus
illuminauit. et gratuita sua mis-
eratione conuerterit. Ap[osto]lus enim dicit.
Ne forte det illis penitentiam ad ue-
ritatem cognoscendam. et a diabolo
li laqueis relipsant.

Irrimissime tene et nullaten[us]
dubites. posse quidem homin[em]
que non ignorancia litteraru[m]. nec ali-
qua prohibet imbecillitas uel ad-
uersitas. ubi sancte legis ac euang-
gelij. siue legem. siue ex ore uiuifi-
cantis predicatoris audire. sed di-
uinis mandatis obedire nem-
ine posse. nisi que deus gratia sua
preuenit. ut quod audit corpe-
percipiat etiam corde. et accep-
ta diuinitus bona uoluntate. atq[ue]
uirtute. mandata dei facere. et

121
uelit et possit. Neq; enim qui plā-
tar est aliquid. neq; qui rigat. sed
qui incrementum dat deus. qui et
am operatur in nobis. et uelle. et
posse. pro bona uoluntate.

Irrimissime tene et nullatenus
dubites. deo incommutabili.
non solum presentia. et preterita.
sed etiam futura omnia incommu-
tabiliter esse notissima. cui dicitur.
Deus qui occultor es cognitor. q̄
las oīa antequam fiant. et cetera.

Irrimissime tene et nullatenus
dubites. trinitate deū incom-
mutabilem. rerū omnium atq; ope-
rum. tam suorum quam humanorum
certissimū cognitor. ante omnia
secula scire. quibus esse per fidem
grām largiturus. sine qua nemo
potest ex initio mundi usq; in finē.
a reatu p̄cā tam originalis quam
actualis absolui. quos enim deus
presauit. et predestinauit conser-
uari p̄maginis filij eius.

Irrimissime tene et nullatenus
dubites. omnes quos uasa
misericordie deus fecit gratuita bo-
nitate. ante mundi constitutionē
in adoptionem dei predestinatos a
deo. neq; perire posse aliquē eorū
quos deus predestinauit ad regnū.
neq; q̄q; eorū quos deus ^{non} predesti-
nauit ad uitam. ratione saluari.
Predestinatio enim illa. gratuite
tonatōis est preparatio. qua nos
ap̄ls ait predestinatos. in adoptiōe

filiorū dei. per ih̄m xp̄m in ip̄m.

Irrimissime tene et nullatenus
dubites. sacramentum baptis-
matis. non solum intra ecclesiam
catholicam. sed apud hereticos. q̄ i
nōie patris et filij et sp̄s sc̄i bap-
tizant esse posse. sed extra ecclesiam
catholicam potesse non posse. Im-
mo sicut extra ecclesiam catholicā
recte credentib; per sacramētū bap-
tismi conferre salutem. sic extra ec-
clesiam baptismatis si ad ecclesiam
non redierint. x̄m mulier p̄ncipem.

Tantum enim ualeat ecclesiastice so-
cietas unitas ad salutem. ut bap-
tismo non saluetur cui non datur.
si oportet ut deat. Nulle tamē
homini baptismū. etiam extra ec-
clesiam baptizato. sed ad iudiciū
meū ab ecclesia separato. et quod
manifestū ubicumq; datū fuerit
hoc baptismus. semel est dandū. Ideo
et si ab hereticis in nomine patris
et filij et sp̄s sc̄i datū fuit. uenera-
biliter agnoscendū. et ob hoc nul-
latenus iterandū. Saluator enim
dicit. Qui semel lotus est. non in-
digeat. nisi ut pedes lauet.

Irrimissime tene et nullatenus
dubites. omnē extra ecclesiā
catholicam baptizātū. p̄cipem nō
posse fieri uite eterne. si ante finē
uite huius. catholice nō fuit reddi-
tus. atq; incorporatus ecclesie. q̄
si habeam inquit ap̄ls omnē sc̄e.
et nouerim omnia sacramenta.

caritatem autem non habeam nichilum. Nam et in diebus diluuii neminem legimus extra archam potuisse saluari.

Irmissime tene et nullatenus dubites. non solum omnes paganos. sed omnes iudeos et omnes hereticos. atque schismaticos. qui extra ecclesiam catholicam. presentem finitiam uitam. in igne eternum ardent. qui paratus est dyabolo. et angelis eius.

Irmissime tene et nullatenus dubites. quemlibet hereticum schismaticum. in nomine patris et filii et spiritus sancti baptizatum. si ecclesie catholice non fuit aggregatus. quamuisque fecerit elemosinas. et si pro christi nomine etiam sanguinem fuderit. nullatenus posse saluari. Omni enim homini qui ecclesie catholice non tenet unitatem. neque baptismus. neque elemosina quamlibet copiosa. neque mors pro christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem. quando in eo uel heretica. uel schismatica prauitas perseverat. que ducit ad mortem.

Irmissime tene et nullatenus dubites. non omnes qui intra ecclesiam catholicam baptizati sunt accepturos uitam eternam. sed eos qui precepto baptismate. recte uiuunt. id est qui se abstinent a uitiis et concupiscentiis carnis. Regnum enim colorum. sicut infideles heretici atque schismatici non habebunt. sic

catholici criminosi possidere non poterint.

Irmissime tene et nullatenus dubites. etiam iustos et sanctos homines. exceptis illis qui parui baptismati sunt. sine peccato hic nemine uiuere posse. Quia omni homini est necessarium a peccata sua usque in finem presentis uite. elemosinis diluere. et remissionem deo humiliter postulare.

Irmissime tene et nullatenus dubites. omnem creaturam dei esse bonam. et nichil reiciendum quod cum gratia actione percipiat. et dei seruo qui a carnibus et uino abstinere. non tanquam immunda que a deo facta sunt respicere. sed a fornicatione cibo et potu. pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quod diuinitus institutas. et benedictas. et melius quod si quis sine coniugio sit. ut liberius atque plenius cogitet que sunt dei. quomodo placeat deo. nullis qui continentiam non uouerunt. nullum esse peccatum. Si uel mulier nubat. uel uir uxorem ducat. nec solas primas nuptias a deo institutas. sed etiam secundas. et tertias. pro corpore qui continere non possunt infirmitate concessas. Vis uero qui siue coniugati. siue a coniugio liberi. continentiam deo uouerunt. ad modum esse dignabile. siue illi conjugale opus uoluerit appetere. quo se non accessuros. nisi illud repetere. a quo se recessuros illi habent. nisi coniugio professi sunt uoluerint.

Immixtione tene et multaverunt dubi-
tes. *doma* dei est catholica ecclesia. *avert*
et mixta cum istis in fine seculi. frumeto
mixtas paleas cotinui. hoc est bonus ma-
los sacramentorum comione misceri. et in
omni professione siue clericorum siue mona-
chorum siue laicorum bonos esse simul et
malos. nec pro malis bonos destrue-
re. sed pro bonis. malos in quantum
erigat fidei et caritatis ratio tolerandos.
id est si simul in ecclesia nullius pre-
iudiciorum semina spargunt. vel fides
ad aliquid mali opus. mortifera mixta-
tione non ducit. nec posse unquam ali-
qua ecclesia catholica recte credere. huius-
modi unquam alieno maculari potest.
si cuius peccata. nec confessione prebeat.
nec fauore. immixtioneque malos a bonis
inter ecclesia tolerari. si hoc cum eis bene
inueniendo. et bene monendo agatur. ut et
iudices. et audientes que bona sunt. mala sua
respuant. iudicantes se a deo per suis mali-
ciis respuant. atque ita pueniunt bono
grate. de suis iniquitatibus confundantur. et
ad bona uita. per dei misericordiam conuertantur.
Bonos uero a malis inter ecclesia dum
taxat catholica constituit. non debet in
se opum dissimilitudine separari. ut quibus
diuina communicat sacramenta. non ha-
beant mala opera quibus illi criminosi
se contumaciant. In fine uero seculi bonos a ma-
lis separandos. quando ueniet christus habens
ueritatem in manu sua. et primum abiet
area sua. congregabit triticum in horreum
suum. paleas autem comburet igni inextingui-
bili. quando per iudicium ultimum segre-

gabunt iustos ab iniustis. bonos a malis. re-
ctos a perversis. bonos constituet a detestis. ma-
los a sinistra. et ex eis ore iusti erunt in
dicitur scriptura atque incommutabili placita
sententia. unquam odes ibunt in combustionem et
nam. multi autem in uita eterna. Iniqui tempore
arbitri cum dyabolo. iusti autem regnaturi

siue sine cum christo.

Nec iterum quadraginta capitula.
ad regulam uere fidei firmissime
primaria fidei crede. forte crede. uera-
cit patetque defende. et si que contra hec
dogmatizare cognouis. tanquam peste
fuge. et tanquam hereticum abice. Ita enim
ista que posuimus fidei catholice congruunt.
ut si quis non solum omnibus. sed etiam singulis hominibus
condemnat repugnat. et his contraria
doctrina non dubitat. hereticus et fidei sane
amicus. atque ex hoc omnibus catholicis
anathematizandus apparcat. Quamuis
igitur et angustia temporis. et festinatio por-
tionis compulerit nos aliquid pro diuersis
hereticis cognoscendis atque incutendis fue-
rit iteranda. preterire silentio. cum si hec
omnia que in hoc opusculo continentur re-
centem. et notissima potius habere non
negligas. ex his potius cum discretione
etiam de actis etiam spiritualiter iudicare. Aplos
enim dicit. quod spiritualiter iudicat omnia. Quo
si nec uniusquam uerum pueniat. in eo que
puerit ambulat. id est in eo que puerit abu-
let. in eo quod certum requirit. fideliter perseue-
ret. et si quis aliter sapit. hoc quomodo illi
reuelabit deus.

Explicit epistola au-
gustini de fide ad petrum. huiusmodi
capitulorum per uniuersum.

si uis fuisse uoluit sine teo q. fuisse eorum iudicium ipse.

154p si ut

uoluit

154p

tene

potest

requis

enim
oia

puer

*Hic incipit retractatio s^{ci} augustini
in libro de uidero deo.*

Ducendo deo scripti libri ubi
de spuali corpore quod erit i
resurrectione s^{co}z. inquisitionem di
ligentioram distuli. utrum uel quo
modo deus qui sps est per corpus
tale uidetur. Sed tamen postea q
stione sane distigillatam in o
uissimo id est i uicissuno et s^{do}
libro de ciuitate dei satis quantu
arbitror explicauim. Inueni etiā
i quodā n^{ro} codice i quo et iste li
ter est. quoddā cōmōtoriu a
me frā de hac re ad episcopū sic
cense fortunianū. quod in opu
suloz meoz indiculo nec inter
libros nec inter epistolā est no
tati. Hic liter sic incipit. *Me
mor debui quod ex tua petiōe
ne. Illud autē sic. Et presens
rogauim et nūc cōmōneo. Exph
at retractatō. Incipit liter s^{ci} augu
stini de uidero deo.*

Memor debui qd ex
tua petiōe et ex
mea promissione.
scā est. religiosa
famula dei pauli
na. per solutionis
quoq; et negligēs
esse non debui. Cū cū petiuisse
ut de inuolabili deo utrū per oculos cor
poris possit uideri prolixē aliquid
copiose q; ad te scribere. negare nō
potui. ne scā studiū tuū offēderē.

sed promissū distuli. siue propter alia
occupatōes meas. siue quod a me id
flagitaretur. unde aliquātō diu
cogitari oportebat. Sed cū tāta res
esset que cogitādo nō tam quid de ea
sentiri dū diceret. ne cōt. quā quo
nāmōdo per suādēdū hys qui di
uersa sentiri hēnt distigilior. tūc
aliquā dilatiōi adhibēdū putauim.
rās diuinū adiutoriu magis mi
hi caruim quā diffiniri affictuū.
Quāobrem primum michi uidetur pl
uallere in hac inquisitione uiuēdi
quā loquendi modū. Pā qui diu
derūt a dño ihu xpo mites et et hu
miles corde. plus cogitādo et orando
proficiūt quam legendo et audiendo.
Ne idō tamē agere partes suas
sermo cessauerit. Sed cū placatō
et rigatō officium sui gesserit mu
neris. cetera illi qui dat incrementū
relinquit. Ille quippe etia ipm plan
tatoreū rigatorez formauit. Se
cundū iterorē igitur hostem pariter
uerba intellectus. Ipe cū remoua
tur de die i die. etiā cū exterior iste
corripitur. siue castigatōe et absta
nencia. siue aliqua morbi ualētū
dine. siue q; aliter calu. uel ceter qd
necesse ē etiā hys qui sano corpore
diu uiuunt ipso ceteris accessu.
Enge itaq; sensū mēis tue qui re
nouatur in agnitōe scdm una
grāe eius qui creauit eū. ubi p
fide i te habitat xps. ubi nō est
uidus et gressus seruus uider ma.

123
facilus semina. **U**bi nō morari
cū solū corpore ceperis. quia
nec ibi maraullū. cū sis annū
grauis. **H**oc iteriore tuo erecta
intende et uide que loquor. **P**olo
auctoritatē meā sequaris. ut ideo
putes tibi aliquid necesse ēē credē
qm̄ a me dicitur. sed aut scriptu
ris canonicas credas. si quod nō
nūquā sit uerū uides. aut uerū
us demonstrāti ueritati. **P**er hoc pla
ne uideas exempli grā dīcā aliqd
quo ad hęc certius p̄stuarizet uide
potissimū uide nobis i hoc ipso q̄
propositus ēē disputandi labor.
Credimus uidē dñi nō quia uidi
mus uel per oculos corpus sicut
uidemus hūc solē. uel mentis ob
tutu sicut se quisq̄ iterius uidet
uiuētiam. uidet uolūtatē. uidet q̄
uult uidet scire. uidet nescientiam.
Tu itaq; ipsa lectis hys litteris so
lan quid uidisse te rolas per ocu
los corporis potes etiā statim uidē
si ē id temporis. et eo loq; es ubi et
ea parte celū oculis tuis usq; ad so
lan contūdū patet. **A**d illa uero
uidenda que mente cōspici dīcā idat
qd̄ uiuas qd̄ uidet dñi uides qd̄ id
requiras quod te uisere et uelle et
querere scias quom̄ autē deus uidē
atur nescias adhuc i quā oīa uidē
da. nec oculos corporis adhibes.
n̄. itruallū loq; p̄ qd̄ itēdatur
obtus ut ad ea cernenda peruen
at scias. aut queris. sic uides

uita tuā. uolūtate. iquisitiōem.
scitā. ignorantia. quia nec ip̄a
est cōspicienda uisio uidere quod
nescias. **S**ic i quā uides hęc oīa.
ut in te uideas. apd te habes. hac
sine ullis figuratū liniamētis
colorūq; nitorib; tanto clarius et
certius. quāto simplicius iterūsq;
cōspicias. **C**um igitur nec corporū
oculis sicut corpora sicut electa si
ue terrena. nec mentis aspectu si
cut ea sunt quorū nō nulla cōme
moram. que apud tuncipm̄ cernit
sine itueris. nūc uidemus dñi.
cur credimus eū uidē. nisi quia
scripturę accommodamus sic ubi le
gitur. bñ mūdo corde qm̄ ip̄i dñi ui
deb; et si qua alia i hac scitā me
a eadē diuina auctoritate cōscripta
sūt. aut nō credē nescias dīcā. credere
autē pietatis ēē minime dubitā.
Hanc itaq; distinctiōem tene. ut si
quid te amonuerō discerēs quod ita
uidēas odis carius uel ullo alio sēu
eius sentias. seu te scisille rolas
sicut sentiuntur sonores colores. fra
gores. odores. lapides. feruores. et si
quid aliud p̄ corpus cernendo. audi
endo olfaciendo. gustando. tangen
do. sentimus. aut ita uideas men
tis intuitu ut uides uitā. uolūtate
cogitaciōem. manquā. itelligentiā.
scitā. sic tuā. et quicquid aliud
mente cōspicias atq; ita ēē nō tactū
credendo sed plane uidendo nō dubi
tas. hoc me uidices ostēdisse. **Q**uod

aut nō sic ostendero ut aut corp
ris aut animi sensu uisū percep
tūq; teneatur. et tamē dixerō ali
quid. quod aut uerū quidē aut
falsū ēē nēesse sit. sed nullo illoꝝ
duoꝝ genere uideatur. restat ut tā
tūmodo credatur. uel nō credatur.
sed lo diuinarū scripturā. earum
q; scilicet que canonice i ecclia no
minatur perspicua firmatur au
toritate. sine ulla dubitatōe cre
dendū est. Alijs uero testib; uel te
stimonijs quib; aliquid credendū
ēē suadetur tibi credere uel nō credē
deat. quantū ea momentū ad faciē
dū fide uel habere uel nō habē pre
sentis. Si enim ea que nō uidimus
idē i p̄sentia nō scimus uel mēte
uel corpore. nam de scripturis scis
uel legendū uel audiendū didicimus
nulla oīno credidissim? unde scire
mus ēē ciuitates ubi nūq; fui
mus. uel a comitō cōditā romā
uel ut de p̄p̄iorib; loquar cōstātio
polim a cōstātio. Unde postre
mo sciremus qui nā parentes nō
procreauissēt. quib; p̄ib; auis ma
iorib; gr̄ia ēē? Talū quippe cū
plurima sciam? nō tamē ea uel
ullo scū p̄sentia scire solē. sic nū
animi uolūtate. uel canonicorū
doquorū auctoritate scire adā
fuisse p̄mū hominē aut xp̄m in
carnatū passūq; resurrexisse didi
cimus. sed alijs referētib; de quorū
testimonio i hoc dū tractat rerū ge

ner minime dubitandū ēē.
putauimus. In quib; si alicu
bi fallimur creditū uel ita esse
quod ita nō est. uel nō ita esse
quod ita est. nichil periculi ēē
iudicamus. si nō sit cōtra illā
fidem qua pietas i formatur.
Hec prelocutio mea nondū pro
positam dilatat questionem.
sed et atq; alios qui ista leturi
sūt p̄sentunt quales sui meorū sui
quorūlibet scripturū iudices ēē debe
atis. ne uel scire uos opinari quod ne
q; corporis sensib; aut animi intui
tu i euisē rei que cognoscenda est
euidencia p̄p̄itis. neq; canonicorū
scripturarū auctoritate etiā si nō
affuit sensib; uel ai uel corpis uerū
tamē credendū ēē didicissis. iam
ergo uāmus ad causam. an ad
huc leturius istruendus ē. Nō il
li enī putāt ip̄m quod dicimus
credere cū res uera creditur hoc so
lum esse mēte cōtineri. Quod si
ita ē. fallitur ista nra supior pre
locutio in qua distinximus ali
ud esse aliquid sentire per corpus.
sicut in celo solem. et in tra mon
tem actorem. corpus ue quodlibet
et aliud mentis intuitu ēē nichilo
minus euidenciam. sicut nra uolū
tas a nobilissimipis intus aspiciatur
cum aliquid uolumus. uel cogita
tō cum cogitari. uel memoria cū
recordamur. uel tale aliquid in ani

mo sine corpore. aliud autē ar-
dere quod in corpore inēns ue co-
spectu nec adē nec affuisse resoluit
sicut in patētibz creatū adam-
et natū ex uirgine passūq; ac re-
surrexisse xpm. **H**ec enī etiam cor-
poraliter frā sūt. et uidē per corpus
si tunc adessent utiq; potuerūt.
Nūc autē nō assūt sicut adst̄ ista
lux que odīs cernitur aut uolūtas
qua nūc aliquid uolumus q̄ mētē
conspicitur. **S**ed quia hęc distincti-
o falsa nō est. profecto illa presen-
tia minus habebat. quod iter credē
est et aliquid presens mente conspici-
ne oīm unū atq; uē putaretur. parū
dara fuerat eloquēte dīcēti. **Q**uid
ergo dicim? **N**ūc satis est ut it̄ uidē
et credē hoc distare dicim. quia pre-
sentia uidentur credēte absentia.
Plane forsītā satis est. si presentia
illa hoc loco intelligam̄ dicta que
presto sūt sensibz siue animi siue cor-
poris. unde etiā ducto uocabulo pre-
sentia nomināt. **S**ic enī hāc lucem
corporis sensu. sic et meā uolūta-
tem plane uideo quia p̄stō est ani-
mi mea sensibz atq; itus in p̄sens ē.
Si quis in uero iduēt uoluntatē
suā cuius os et uox in p̄sens est.
tamē quia uolūtas q̄m in idicat
latet. sensu corporis et animi mea
credo nō uideo aut si cū mētē ex-
tremo nō credo. et si forte ut dicat
ita sit. **C**redūt ergo illa que abs-
t̄ a sensibz n̄is si uidetur idoneum

quod eis testimoniū perhibetur. ui-
dentur autē que presto sūt unde et
presentia nominantur. uel animi uel
corporis sensibz. **N**am cū sint quī
q; corporis sensus. cernendi. audi-
endi. olfactendi. gustandi. tangē-
di. uisus quidem in eis precipue
oculis attributus est. uerū tamē
hoc uero utimur et in ceteris. **N**ap
enī tantū dicim̄ uidē quid luceat
sed etiā uidē quid sonet uidē quid
oleat uidē quid sapiat. uidē quid
caleat. **E**t quia dixi ea credi que
absūt a n̄is sensibz. sic accipiat̄
ut i inter illa deputetur que aliqui
uidim̄ et nos uidisse memimus.
certiq; sum. quāuis tūc nō presto
sint cū resoluitur a nobis et iteo
nota sūt nō quia fidē habuimus
alijs testibz. sed quia nos uidisse
sine dubio recordamur et scimus.
Constat igit̄ n̄a scientia ex uisibz rebz
et creditis. **S**ed i hys q̄ uidim̄ uel ui-
dem̄. nos ipi testes sumus. **I**n hys
autē q̄ credim̄. alijs testibz mouem̄
ad fidē. cū eap̄ rerū q̄s nec uidisse
nos recolumus dantur signa uel
i uocabz uel i litteris uel i quibz do-
nimēns. quibz uisibz nō uisa credā-
tur. **N**ō autē lūitō scire nos dicim̄
nō solū ea que uidim̄ aut uidem̄.
uerū et illa que idoneas ad quāq;
rē commoti testimonijs uel testibz cre-
dim̄. **P**orro si scire nō icōgruentē
dicim̄ etiā illud qd̄ certissimum
credim̄. hunc scīm̄ est. ut etiā recte

uer uidem

credita et si nō assint sensib; nris
uide mēte dicamur. **S**ciētia quip
pe mēte tribuitur. siue per corpo
ris sensus. siue per ipm aīm ali
quid pceptū cognitiūq; retineat.
et fides ipsa mēte utaq; uidetur.
quāuis hoc fide credatur. quod nō
uidetur. **U**nde et apls petrus dicit.
In quē nō uidēs creditis. **E**t ipse
dñs. **E**tiā qui nō uiderūt et credi
derunt. **C**ū itaq; dicitur hōi crede
xpm resurrexisse a mortuis. si ce
dit. attende quid uideat. atten
de quid credat. utriūq; discerne.
Uidet hōiem cuius audit uoce.
et ipsa uox in uisib; corporalib; de
putatur. **S**ed m ea que superius
diximus. hec duo sūt testis et testio
niū quor; ad oculos unū. ad au
res alterū ptinet. **S**ed hūc testem
forsasse alior; testimonior; aucto
ritate confirmat diuinariū salu
et scripturariū uel quomolibet ali
orū quib; est motus ad fidem.
Scripturę ad uisū pertinet corpo
ris oclorū si ea legit uel ad au
riū audiū. si audiuit. **U**idet au
tē aīo quicqd figuris litterariū
sonis uel significari intellexit.
uidet ipsam fidem suā qua se
credere siue cunctatōe respondet.
uidet cogitaciōem qua cogitat qd
ei possit pisse qd credit. uidet uo
lūtate qua accessit ad suscipiē
dā religionē. uidet etiā ipius re
surrectionis quandā imaginem

i aīo suo scām. siue qua itali
gi nō potest qdqd scām corpora
liter dicitur. siue credatur. siue
nō credatur. **S**ed ut puto distin
guis quom fide suā q credit ui
deat. et quom uideat illā resurre
ctōnis ymaginē i aīo suo scām.
quā si hoc audit. uidet etiā qui
non credit. **H**ec ergo oīa uidet pti
corpe. pti mēte. **V**olūtate uō
eius a quo audit ut credat et
ipam xpi resurrectionē nō ui
det sed credit. et tū eā uidet dicit
qdā obtinuit. magis scdm testi
monior; fuit. qm rerū pfectiā
credidit. **I**lla enī q uidet assūp
sensib; uel aī uel corpis. q autē
credit absq; a sensib; mētis + cor et animi
poris. qm uis uolūtatis eius
a quo audit ut credat. nō sit
pcepta. sed maneat i loquaci
te. qm i scām idēq; qui loqui
tur uidet ille uō qui audit. nō
ea uidet sed credit. **R**esurrectio
autē xpi pcepta est. quā nec illi
uiderūt hoīes qui tūc fuerūt.
Nā qui uidet uiuētē xpm quē
uiderāt inuēntē. ipam tū re
surrectōem cū fieret nō uiderūt.
s; eam uerissimē crediderūt. uide
do et tangēdo uiuē. quam noue
rant mortuū. **H**ec totū credunt
et quod resurrexerit et quod ab hōi
b; tunc uisus et contractatus
sit. et quod nūc uiuat in celis na
iam moriatur. et mors ei ultra

nō diminuetur. **E**cce autē ip̄a uer
copias nōs sensib; adē. sicut adē
hoc celū et terra uer uir̄ mentis
obtusib; sicut adē fides ip̄a qua
hoc credimus. **S**ed iā satis ut pu
to ista mea p̄loquitōe recognouisti
quid sit uidet uir̄ mēte uir̄ corpore. et
quid ab eis distet credere quod quidē
sit mēte et uidetur mēte. qm̄ mē
te uir̄ fides nēa conspicua est. sed
tū quod eadē fide credatur ab eis
a cōspectu corpus nēa. sicut ab eis
corpus ī quo xps resurrexit. et ab
a spectu mētis alterius. sicut ab eis
ab aspectu mētis meae fides tua
quāuis eā ē itē credā. tū eā non
uidet corpore quod nec tu potes nec
mente. quod tu potes. sicut ego
mea quā tu nō potes. **N**emo enim
scit quid agatur in hoīe. nisi sp̄s b
muns qui in ip̄o est. dona uauit
dñs et illuābit abscondita tenebra
ru. et manifestabit cogitacōes cor
dis ut eas nō solū quisq; suas uidet
at sed et aliorū. **S**edm̄ enī hoc dixit
ap̄ls. nemo nē scire quid agatur ī
hoīe. nisi sp̄s hoīs qui ī ip̄o ē sōdm̄
qd̄ uidet ī nob; . **I**ā sōdm̄ id qd̄ credim̄
n̄ uidet. et nullo fide ē nouim̄ et
uirtus notū sum; . **S**i q̄ iā ista diffida
st. nēam ad causā. **S**cim̄ posse dēu ui
deri. qm̄ sc̄pm̄ ē. **S**c̄m̄ mūdo qm̄ ip̄m dēu ui
dit. **A**n forte n̄ debui dicē s̄m̄ h̄ credim̄.
qm̄ dēu nec corpore aliqū uidimus
sicut hanc lucē. nec mente sicut ip̄ā
in nobis qua id credimus fidem. h̄

tantū quia scriptū est mea scriptu
ra cuius fides sumus quod uerum
sit minime dubitamus. **A**p̄ls eandē
ioh̄es cū tale aliquid diceret. sc̄mus
inquit quia cū apparuerit similes
a erimus qm̄ uidēbimus eū sicut
est. **E**cce sc̄m̄ dixit qd̄ nōdū sc̄m̄ fue
rat. nec uidēdo sed credēdo cognouerat.
Bette itaq; diximus sc̄mus posse dēu
uideri. quāuis eū nō uidēbimus. sed
auctoritati diuine que sc̄is libris cōti
netur credimus. **Q**uid est ergo
qd̄ eadē dicit auctoritas. dēu nemo
uidit unquam. **A**n fortasse respon
detur quod illa testimonia de uidēdo
dēu sūt non de uiso. **I**p̄i enī dēu uide
būt dicū est nō uidēbūt et nō uidim̄
sed uidēbimus eū sicut est. **P**roinde
hys sc̄entis nō est cōtrariū dēu nemo
uidit uir̄m. **U**idēt ēi que cū uidēt q̄ mū
do credē ē s̄m̄ dēi uoluerūt. **Q**uid
ē igit̄ uidi dēu fage ad facit. et salua
fā et aīa mea. **A**n et hoc nō est cōn
trariū illi qd̄ dēu ē dēu nemo uidit
uir̄m et illud qd̄ de moysē scriptū ē
quia loquebatur cū dēo facie ad fa
ciē sicut q̄s loquitur ad amīcū su
um. et illud qd̄ proph̄a p̄lasias de
sapo loquēs ait. uidi dēu sabahot
sc̄entē ī throno. et si qua alia solēt
similia testimonia ex eadē auctoritate
proferri. quom̄ nō sūt cōtrariē sc̄e
tie qua dēu ē dēu nemo uidit uir̄m.
Quāquā et ip̄m euāgēliū potest
putari s̄m̄ ē cōtrariū. **Q**uomodo
enī uerū est qd̄ t̄ eo dicitur qui me

uidet uidet et p[re]m: si d[omi]n[u]s nemo ui-
dit unquā. Quomodo uerū est.
angeli eorū semper uident faciem
p[re]s mei. s[ed] d[omi]n[u]s nemo uidit unquā.
Quia igitur reglā intelligunt et ista
uolunt cōtraria et repugnātia nō
ēē contraria nec repugnātia p[ro]
habuimus. **N**ec enī fieri ullom
potest. ut hec scripturari auctori-
tas aliq[ua] ex parte meritiatur. si di-
cimus in eo quod scriptū est d[omi]n[u]s
nemo uidit unquā hoīes tāti
in itelligēdos. sicut etiā illud di-
ctū ē nemo scit quid agatur in
hoīe. nisi ip[s]e hoīs qui i ip[s]o est
nemo utaq[ue] s[ed] hoīm. **N**ec a h[oc] d[omi]n[u]s
eo accipi potest cū d[icitu]r x[p]o scriptū sit
nō opus fuisse ut quisq[ue] illi te-
stimoniu[m] perhiberet de hoīe. qm ip[s]e
sciebat quid est i hoīe. **N**am hoc ap-
stolus p[ro]p[ter]t[er] explicans. quē nemo
inquit hoīm uidit nec uidere potest. **S**ic
g[er] d[omi]n[u]s est d[omi]n[u]s nemo uidit un-
quā. ac si diceretur nemo uidit ho-
minū. **N**actenus illa q[ue]stio solu-
ta uidetur. ut nō sit huic sente-
entie contrariū qd d[omi]n[u]s ait. Ange-
li eorū semper uident facē p[re]s mei
ut scilicet angelos d[omi]n[u]s uidet credi-
mus. quē nemo uidit unquā.
sed hoīm. Quomodo ergo d[omi]n[u]s
uidit abrahā. ysaac. iacob. iob.
moyses. moyses. isaias. et si q[ui] ali-
sūt de quib[us] ueracissima scriptura
testatur qd d[omi]n[u]s uidet. si d[omi]n[u]s nemo
uidit unquā hoīm nec uidere potest.

quē nemo

Quāq[ue] nōnulli uolentes p[ro]-
bare etiā ip[s]os uisuros d[omi]n[u]m a dy-
abolo quoc[um]q[ue] ip[s]e d[omi]n[u]s uisū putat
sic accipientes quod scriptū est
i libro iob. uenisse cū angelis et
dyabolū in conspectu dei ut ea-
am illud uideat i questionem.
quomodo d[omi]n[u]s sit. b[ea]t[us] m[un]do cor-
p[or]e qm ip[s]i d[omi]n[u]s uidēbūt. et illud. p[er]e-
latamini cū oib[us] et s[an]ctificati.
sine qua nemo potest d[omi]n[u]m uidē. **M**
tū enī m[un]do si eo usq[ue] progredi-
tur qui cōsumat ip[s]os uisuros de-
ū et a dyabolo uisū d[omi]n[u]m. ut eos et
m[un]do ēē corde. et p[er]e ac s[an]ctifi-
cati cū oib[us] letari assauerēt.
Nā qd d[omi]n[u]s ait qui me uidet uidet
et p[re]m. nec potest paulo attēius
cōsideratū non uidet ē cōtrariū
ei qd dicit. d[omi]n[u]s nemo uidit unquā.
Nec enim dicit. quia me uidistis
et p[re]m. sed dicens quid me uidet
p[re]m: ostendere uoluit unitatem
substantie p[re]s et filij. ne in aliq[ua] m[un]do
putarentur ēē dissimiles. ac p[er] hoc
qm uerū d[omi]n[u]s est qui me uidet ui-
det et p[re]m. p[ro]fecto qm d[omi]n[u]s nemo
hoīm uidit unquā. nec p[re]m. quā
putandus est uidisse nec filiū
sedm quod deus est. Et filius cum
p[re]e unus deus est. **E**am sedm id
quod h[oc]mo est usq[ue] i terra uisus
est et cū hoīb[us] cōuersatus est. **S**ed
magna questio est. quomodo nō
sit contrariū quia tot antiqui ui-
derūt d[omi]n[u]m. si d[omi]n[u]s nemo uidit un-

quā quam nemo hoīū uidit nec
uidere potest. Quidē quā difficilē
iudicū propitiūis quēdā. Vnde
me aliquid prolixē copioseq; carē
uoluisti. exoratiōe breuīs epīle
mēque t̄ uisā est diligentius et
ulterius explicanda. Vis ne ego
attēde que apud alio itēgri diu
inamū scripturam egrēgios trac
tatores quid de uisione dei scribūt.
ne forte sufficiat delirio tuo quā
uis ea forsūtā noueris. Pauca ergo
ista attēde si placet. Cū cūctū er
ponis b̄s ambrosius mediola
nēsis ep̄s uauisset ad cū locū ubi
angēlus apparuit in templo zādha
rie sacerdoti. ex hac oratiōe uidē qū
ta et qualia de deo etiā uisione distēti
Non uniuerso iquit angēlo uidetur
in tēplo. quia uerū sacerdotis iā nō
nabatur aduent⁹ et celeste sacrificiū
parabat t̄ quo angēlū mīstrauit. Et
lene apparuisse dicitur. a qui cū re
pente conspexit. Hoc specialit̄ de ange
lis aut de deo scriptura diuina tunc
consueuit. ut quod non potest pre
uideri apparuit dicatur. Sic etiā ha
les. Apparuit deus abrahe ad iudicē
mābre. Nā qui ante nō presensatur
sed repentinō uidetur aspectu. appa
ret minorat⁹. Nō etiā similiter se
scōdia uidantur. Et hys cuius in
uolūtate sitū ē uidē et cuius na
ture ē nō uidē. uolūtatis est ali
qn uidē. Nā si nō uult non uidē
tur si uult uidetur. Apparuit enim

deus abrahe quia uoluit. alijs quā
noluit nō apparuit. uisum est enim
stephano cum lapidaretur a populo
ap̄m cū. uis⁹ ē etiā ihs cū ad dextrā
dit⁹ t̄ uis⁹ uis⁹ ip̄s. Vnde p̄laras d̄ saluath
h̄ali uis⁹ n̄ pot⁹ q̄a qui placū appa
rui. Et qd de hoīb; loqū cū etiā de ip̄s
celestib; uirtutib; et potestatib; loqū
nā q̄a deū nemo uid⁹ uis⁹. Et addidit qd
ultra celestes est potestates. unigenit⁹
filius qui est in sinu p̄is ip̄s narra
uit. Aut ad quēdatur igitur cordē
uidebitur qui nec in loco uidetur.
Hec oculis corp̄alib; queritur nec
cū scribit uisū. nec tacu tenet nec
auditur affectu. nec sentitur inef
fū. Necessē est si deū p̄m nemo ui
dit unquā filiū uisū ē tueri te
stamēto et desinant heretici et uirgi
nea p̄ncipiū dāt. qui antequā
nascēretur ex uirgine uidebatur. aut
corde uisū non potest uel p̄m uel
filiū uel corpe sp̄m s̄m si tamē est
s̄ ip̄s uisio ea s̄p̄e uidē quam
uoluntas agerit. non natura for
mauerit. qm̄ sp̄m quodq; uisum
accepimus in colūmba. Et ideo deū
nemo uidit unquā. quia cā quē
deo habitat plenitudinē diuinita
tis nemo conspexit. nemo mente aut
oculis cōprehendit. Vixit etiā adu
trunq; refendū est. Deniq; cū ad
ditur. unigenitus filius ip̄s nar
rauit. mentū magis quam oculi
uisio declaratur. Species enim
uideatur. uirtus uero natiatur. Ma

oculis. hec mente comprehenditur.
Sed quid de trinitate dicam. **S**era
philus quando uoluit apparuit et uo
cem eius isaias solus audiuit. Ap
paruit angelis. et nunc presens est sed
non uidetur. **N**am in potestate nostra
est uidere. sed in potestate illius appa
rere. Tamen et si potestas non est ui
dendi. et gratia promouendi. ut uidere
possimus. Et ideo qui habuit grati
am. meruit copia. **P**os copia non
meremur quia deum uidere gra
tiam non habemus. Et quidem mi
rum si in presenti seculo nisi qui uult
deus non uidetur. In ipsa quoque re
surrectione non facile est deum uidere
nisi huius qui corde sunt mundo. Et ideo
boni mundo corde quoniam ipsi deum uident.
Quantos beatos iam numerauit
et tamen uidendi huius deum
non promissit facultatem. Si
ergo hi qui mundo sunt corde deum
uidebunt. utique alii non uidebunt.
Nam enim indigni deum uidebunt.
Nam enim is qui deum uidere nolu
erit. potest deum uidere. **N**am in loco de
us uidetur. sed in mundo corde. **N**am cor
poralibus oculis deus queritur. nec
oculo scribitur uisu nec tactu tene
tur nec auditur affatur. nec senti
tur utressu. Et si absens putatur
uidetur. et si presens est non uide
tur. **D**enique nec apostoli omnes christum ui
debant. et ideo ait. Tanto tempore
uobiscum sum. et adhuc me non cog
nouistis. **Q**ui enim cognouit quod

sit latitudo. et longitudo. et alti
tudo. et profundum. et supereminet
tent. scientie caritatem christi ui
dit et christum. uidit et patrem. **P**os
enim iam secundum carnem non noui
mus christum. sed secundum spiritum. **S**piritus
enim ante faciem nostram christus dominus.
qui nos in omni plenitudine diuine
dei misericordie sue implet dignetur. ut
uidere possit a nobis. **S**i hec uerba
intelligis. quid restat quod a me
amplius inquiratur. cum iam
illa que difficilis uidebatur solu
ta sit questio. **D**ilectum est quip
pe quomodo dictum sit deum uideri ui
dit unquam. et quomodo deum uidit
antiqui uiderunt si illud propterea
a dictum est quoniam deus natura de
umibilis illi antequam ideo uidetur
quicunque deum uidet. quia cum uoluit
sic uoluit. apparuit ea sententia quam
uoluntas degerit etiam latere
natura. **N**am si presens quando
deum uiderunt. ipsa illis natura
eius apparuit quousque uoluisse
utique non apparuisse. quoniam deum nemo
uidit unquam cum eo uolen
te ipsa eius uolente ipsa eius
a tot patribus natura conspecta sit.
Quod si dicitur filius a patribus
uisus. ut de deo pre dictum acci
piatur quod autem nemo unquam
uidet non quidem amittit occasione
ambrosius ut hunc quosdam here
ticos redargueret idem fortuniano
qui prinapum filio dei ex utero uir

gnis tribuit. nec uoluit credere
quod ex ante fuerit. Sed quia ui
debat alios id est arianos punitio
suis insidiantes quoz procul dubi
o error astringitur. si patris natura
inuisibilis filij uero uisibilis cre
ditur. utriusq; unam pariterq; i
uisibilem astraui. et nata. ad uiginti etia
6 ipse scilicet. quod bene uideatur. inuicibilis
ubi scilicet aut aut de refellit. non potest ut
pater in filio. si ipse scilicet in filio est. si ipse
uisibilis est. sic uidetur quod uoluntas elegit in
natura formauerit. Potest dicere
non natura monstrauit. sed ma
luit dicere formauerit ne ipsam
genem in qua deus elegit apparere
de sua natura formare putaretur.
et ex hoc utiq; conuinceretur conuer
tibilis esse inuicibilisq; substantia
a. quod ipse deus a fide priorum mise
ricors et benignus auerteret. Inui
sibilis est igitur natura deus non
tantum pater. sed et ipsa trinitas
unus deus. et quia non tantum
inuisibilis. uerum etia inuicibilis
etia. sic apparere quibus uolue
rit. in qua uoluerit specie ut apud
eum integra maneat eius inui
sibilis inuicibilisq; natura. Desi
derium autem ueraciter priorum quo
uideat deum cupiunt. et inhiante
ardescunt non opinor in eandem
speciem contumidam flagrat qua
ut uult apparere quod ipse non est.
sed in eam substantiam qua ipse est
quod est. Huius enim desiderij sui

flamma moyses fideus famulus eius
ostendit ubi ait deo. cum quo ut amicus
facie ad faciem loquebatur. **S**ed in
uani gratiam ante te. ostende michi
tempus. Quid ego. **N**on enim erat ipse.
Sed non erat ipse. non ei dicitur ostende
michi tempus. sed ostende michi deum.
Et tamen si eius naturam substantiam
q; conspiceret. multo minus diceret.
ostende michi tempus. **I**pe ergo erat in
ea specie qua apparere uoluerat. **N**on
autem ipse appareret in natura propria.
qua moyses uidere cupiebat. **E**a quip
pe promittitur scis in alia uita. **U**ide
quod responsu ad moysi uari est quia
nemo potest faciem dei uidere et uiuere
id est nemo potest cum in hac uita uiuere
uidere faciem dei. **N**am multa uiderunt. s
quod uoluntas elegit. non quod natu
ra formauit. **E**t illud quod iohannes ait
si scire intelligitur dilectissimi filij
dei sumus. et nondum apparuit quid
erimus. scimus quia cum apparuerit
similes ei erimus. quoniam iudicimus
eum sicut est. non sicut enim homines ui
derunt quando uoluit in specie qua ui
uit. non in natura qua in semet
ipso etia cum uidetur latuit sed sicut
est. quod ab eo petebatur quoniam
ei diceretur ostende michi tempus ab
eo qui cum illo facie ad faciem loque
batur non quia dei placidum in
quisquam non solum oculis corporis sed
uel ipsa mente comprehendit. **A**liud
est totum uiuendo comprehendere aliud
est uidere. quandoque id uidetur quod

aliquando

presens utriusque sentitur. Totum autem
comprehenditur uiuendo quod ita uidetur
ut nichil eius lateat uidentium. aut
cuius fines circūspici possunt. sicut
te nichil latere presens uolūtatibus
tuis. Circūspici autem potest suis amili-
tari. Exempli gratia duo posui. quorum
alterum ad mentis obtutu. alterum
ad corporales oculos pertinet. Uisus
enim sicut et ille ait. ad utrumque re-
ferendus est id est ad oculos et ad mentem.
Porro si propterea tui nemo uidet
umquam quia sicut ait disputa-
tor cuius uerba consideramus. pla-
tudine diuinitatis et nemo conspexit.
nemo mente aut oculis comprehendit
uidet enim ad utrumque referendum est ut
stat inquit quomodo angeli tui uideant
propter illud quod et euangelio comemo-
ram. Angeli enim semper uident faciem patris
mei. Si enim et ipsi non sicut et hoc late-
re sua natura si sperare quod uoluerit ap-
paret. magis inquirendum est quomodo
enim nos uidebuntur sicuti est. et sicut
moyses desiderauit cum preterit. ut de-
qui in conspectu eius erat ostenderet ei
semetipsum. Hoc enim nobis summu[m] p-
mum et resurrectionis pmutat. quod et
mus angelis angelis dixit. Ac per hoc
si nec ipsi enim uident sicuti est qui
nos ita uisum sumus cum eis an-
geli et resurrectione filium. Sed uide
quid consequens dicat noster ambrosius.
Denique inquit cum additur unigeni-
tus filius ipse narrauit matrem
magis quam doctor uisio declaratur.

Species enim uidetur. uirtus uero
narratur. Illa odit. hec mentem co-
prehenditur. Qui paulo ante di-
cebat uisione ad utrumque referenda.
nunc tamen non mentem sed oculos addit.
non ut opinor negligenter sua uer-
ba respiciens. sed quia uisitatus
loquendo soleamus oculis attri-
bue uisione. sicut sperare corpori.
Haec et hic mos loquendi crebrius
usurpatur uerbis que locis conueniunt.
uarianturque coloribus. Sed si nul-
la species esset mente conueniens. non
diceretur speciosus forma pre fili-
is hominum. Neque enim hoc secundum carnem
dictum est et non secundum speciem spirituale.
Dicitur ergo et species pertinet
ad mentis obtutu sed quia uisitati-
um corporibus dicitur. uel si similitu-
dinibus corporum. id dicitur. Species
uidetur. uirtus uero narratur.
Illa oculis hec mentem comprehen-
ditur. Proinde narrate unigenito qui
est in sinu patris. narratio testimonii
u. creatura rationalis nuda et
sua impletur de uisione ineffabili
quam tunc consequimur. cum an-
geli angelis facti fuimus quia sic
uidetur ista uisibilia corporis
sensibus nota tui nemo uidet um-
quam. quin si aliqui eo modo uisus est
non sicut iste natus uidetur. sed
uoluntate uisus est. spe qua uo-
luit apparetis latente natura at-
que in se inconmutabiliter pama-
nente. Eo autem modo quo uidetur

sicuti est nunc fortasse uidetur ad
 vultum anglis. a nobis autem
 tunc uidetur cum eis fuerimus
 equales. Deinde cum addidisset. quia
 nec potestas est sic sapientia cum uoluit
 quod in uultu uideretur ut hunc etiam
 am conuincatur quanta sit inuolubi-
 litas trinitatis. tamen inquit
 et si potestas non est uidendi est
 gratia promerendi ut uidere possimus.
 Et ideo qui habuit gratiam meruit
 copiam. Hos copiam non mere-
 mur. quia dei uidendi gratiam non
 habemus. Hys itaque uerbis qui
 non sua docet sed euangelium expo-
 nit. non hoc uoluit intelligi. quod
 quidam eorum uidebant deum. quidam
 autem non uidebant. quibus credebatur de-
 dicere potestate filios dei fieri. cum ade-
 os omnes percutat quod deum esse. uidebunt
 enim sicuti est. Sed dicendo nos copiam
 non habemus. quia uidendi dei gratiam
 non habemus. de hoc scilicet se loqui significa-
 uit ubi quidam deus licet non in
 sua natura sed in eo quod uoluit specie dig-
 natus est apparere. sicut abrahæ li-
 citis plebis alijsque simul. Ceteris
 uero innumerabilibus quamuis
 ad suum populum et hereditatem eternam
 pertinentibus. nulla uel tali specie
 se demonstrat. In futuro autem
 seculo qui regnum accepturi sunt
 quod eis ab initio preparatum est omnes
 enim mundo corde uidebunt nec in illo
 nisi tales erunt. Attende itaque quod
 adiungat iam de illo seculo dicere

sapientis. Et quid mirum inquit
 solum presentia seculo. nisi quando uult
 non uidetur. In ipsa quoque resurre-
 ctione non facile est deum uidere. nisi eis
 qui corde sunt mundo. et ideo beati mun-
 do corde quoniam ipsi deum uidebunt. Quam-
 uis iam notauerat. et tamen ui-
 dendum hys deum non promissit facili-
 tatem. Si ergo hys qui mundo sunt
 corde deum uidebunt utique alij non
 uidebunt. Neque enim indigni deum
 uidebunt. neque is qui deum uidere
 noluerit potest deum uidere. Ceteris
 quam amplexante loquatur iam
 de hys qui in futuro seculo deum ui-
 debunt. Neque enim omnes sed qui digni
 sunt. Resurgunt enim et digni et in-
 digni regno illo ubi uidebitur deus.
 quoniam omnes qui in monumentis sunt
 audient uocem eius. et procedent. sed
 cum magna differentia. Nam qui
 bene fecerunt in resurrectione uiuent.
 qui autem male egerunt in resurre-
 ctionem iudicij. Hic iudicium pena
 eternam significat. sicut etiam illud
 dictum est. Qui non credit iam iudi-
 caturus est. Quod ergo ait sanctus ambrosius
 neque is qui deum uidere noluerit
 potest eum uidere. quid aliud intel-
 ligi uoluit. nisi quod is qui mundum
 de corde curam dignam non uult
 impendere. non uult deum uidere. Uult
 proinde quid adiungat. Per in lo-
 co inquit deus uidetur. sed mundo
 corde. Quid expressius dici potuit.
 quid euidentius. Ob hoc igitur

bñ
 bñ

f. 12

uisione dyabolus et angeli eius oēs
et cū eis ipſi ſine ulla nebula di-
uinitatis exiſti ſt. qm̄ mūdi corde
nō ſt. **N**ec per hoc qd̄ ſcriptū ē i libro
iob ueniſſe angelos in conſpectu dei
et ueniſſe cū eis dyabolū. non ite-
dyabol⁹ dei uiſſe credendus eſt. Iph̄
enī dicti ſunt ueniſſe in conſpectu
dei. non deus i conſpectu eorū. **V**eni-
unt autē i conſpectu nro que uide-
mus. non a quib⁹ uidemur. **V**ene-
rūt ergo ſicut i multis codicibus
legitur. ut aſſiderent coram dño. non
ut corā ipſis deus. **N**ec opus eſt in lo-
co hoc i morari. ut pro uerbis nris
conemur. offendere quomodo et h̄c
temporaliter fiat cū in dei conſpec-
tu ſemper ſint oīa. **N**ūc cū que-
ritur quomō uideatur deus. non ex-
ſpice qua et in isto ſcō quibuſdam
uoluit apparere quando non ſolū
cū abrahā aliſq; iuſtis uerū et
am cū cam fratriada locutus ē.
ſed quomō uideatur in illo regno
ibi cū fili⁹ eius uidētur ſicut eſt.
Tūc quippe ſanctabitur i bonis deli-
cium eorū. **Q**uo deſiderio flagrat
moſes cū loqui ad eū facie ad fa-
ciem non ſufficiat et dicebat.
Dicit michi tēpm̄ manifeſte ut
uideā te. **T**anquam diceret qd̄ i
pſalmo et eodem deſiderio canitur ſa-
ciator dū manifeſtabitur gl̄a tua
Quo deſiderio ardebat et philippus.
et ſic ſatiani cupiebat dicens. **O**ſtē-
de nobis patrem. et ſufficiat nobis.

De hac uisione loquens eius enā
ipſe amator et deſiderator ambroſi⁹
non in loco ſiquit deus uidetur. ſi
ſed ^{in eo} in corde. **E**t ſapientia
ſcīa. ſed in mūdo corde. **E**t ſapientia
qd̄ deſideret et quid eſſet et quid
ſperet. **N**ec corporalibus inquit
oculis deus queritur. quib⁹ ſe
oſtendit abrahā. iſaac iacob. et a-
liis in hoc ſcō. nec accuſatur
uſu propter illud quod dictū eſt.
poſteriora mea uidēbis. nec tactu
tenetur. ſicut mālūtatus eſt cū
iacob. nec auditur aſſatu. ſicut
non ſolū a tor ſcīs uerū et a dya-
bulo auditus eſt. nec ſentitur in-
teſſu. ſicut aliquē padypo deam
bulant ad ueſperam. **V**ides que
admodū uir ſcīs. mittitur mente
nris ab oīb⁹ carnis ſenſibus eio-
care. ut aptas faciat ad uidentdū
dei. **E**t tamen quid agat talis ex-
traſcens plantator et rigator ni-
ſi i tranſcens operetur qui dat ier-
mentū deus. **Q**uis enim ſine ad-
iutorio ſp̄s dei cogitare ualeat et
aliquid magiſq; et quā oīa que
per corpus ſentiuntur. quod nec
in loco uidetur. nec querendum
ſit oculis. nec audiatuſ aſſatu.
nec tactu teneat. nec ſentiatuſ i-
teſſu. et uidetur tamen ſed in mū-
do corde. **N**ec enī de hac uita ille
loquebatur cum hoc diceret qd̄
quidem ab hoc ſenſu in quo deus
apparet non ſicut eſt ſed in

que qua uoluit: quibz uoluit satis
 dilatauit scilicet futuri uitae dilatio
 ne apertissima. ubi ait. Et quid mi-
 rum si in praesenti saeculo. nisi quia multo
 non uidet deus. In ipsa quoque resurre-
 ctione non facile est deum uidere: in his
 corde sunt mudo. et ideo ubi mudo cor-
 de quoniam ipsi deum uidebunt. Hinc etiam de
 illo saeculo dicitur: exorsus est ubi deum ui-
 debunt non omnes qui resurgent. sed qui
 resurgent ad uitam eternam. non in-
 digni de quibz dominus est. tollatur ipse
 ne uideat gloriam dei. sed digni de qua
 ubi dixit ipse dominus: qui diligit me ma-
 data mea custodit. et qui diligit me
 diligetur a patre meo. et ego diligam
 eum. et ostendam maiorem illi. nec illi hi
 quibz dicitur. ut in igne eternum qui pater
 est dei a seculo et angelis eius. sed hi
 quibz dicitur. uenite benedicti patris mei.
 percipite regnum quod uobis paratum est ab
 ipso mundo. Illi quippe ibi in abutatio-
 ne eternam. iusti autem in uitam eternam.
 Et que est uita eterna nisi quod ipsa
 uita alibi dicitur: hoc est autem uita et
 na. ut cognoscat te unum uerum
 deum. et que iuxta Iheronimum christum.
 Sic quoniam promissum ostendit: dilatauit
 cum patre unum deum. non quoniam in hoc
 saeculo in corpore uultus est boni et malis. Et
 in iudicio enim futuro quo sic uenturi
 sunt. quoniam uultus est pater in celis.
 Hoc est ideo forma filii hominis. eadem
 forma uidebunt quibz daturus est.
 clarum et non tenebris michi inadu-
 care. quia et uideri uidebunt in que

pupugerunt. non illam dei formam in qua
 non rapina arbitratus est se se equa-
 lem deo. In illa dei forma tunc uide-
 bunt eum. qui uidebunt sicuti est. Nec
 ideo uidebunt quia pauperes spiritum in hac
 uita fuerunt. quia lugentes. quia
 eluxerunt. et sitientes iustitiam quia
 misericordes. quia pacifici. quia
 persecutione passim propter iustitiam.
 quoniam et per omnia quae ipsi sunt in hoc mundo et cor-
 de. ideo quippe in illa benedictione cum omnia faciant
 quod cor mundum habet. non est tamen alibi possum
 uidebunt nisi ubi dominus est. Quia mundo corde
 quoniam mundo corde uidebunt quoniam in loco uidet.
 nec oculis corporalibus: querit nec cir-
 cumscrabitur uultu nec tactu tene-
 tur. nec auditur affatu nec sentit
 tactu. Nam nemo uidit unquam
 uel in hac uita sicut ipse est. uel etiam
 in angelorum uita sicut uisibilia
 ista quae corporalium uisione commutatur
 quia unigenitus filius qui est in
 sinu patris ipse uariatur. Unde non
 ad oculorum corporalium. sed ad mentium
 uisione datur est peruenire quod nar-
 rat. Sed auribus ne desiderium nostrum
 a corporis sensu ad alium corporis
 sensum migrat hoc est ad aures ab
 oculis. ideo cum dixisset nec corpora-
 libz oculis deus habet. nec circumscr-
 bit uultu si tactu teneatur addidit
 etiam nec auditur affatu. ut possumus
 unigenitum filium qui est in si-
 nu patris. sicut intelligamus nar-
 rantem quoniam et uerbum est non
 sonus auribus utriusque huiusmodi

da mites

go mentibus innotescens. ut illic int
na et ineffabili luce clarescat qđ
dñi est. qui me uidet. uidet et pñm
māi. Quod hic philippo dicebat
quando uidebat et non uidebat.
Sequitur enī huius uisionis co
ruptor ambrosius dicens. Et cū ab
sens putatur uidetur. Non dixit.
cū absens ē sed cū absens putatur
Quisquā enī est absens qui celū et
terram implet. nec spāis includit.
paruus magnus ut diffunditur
locus hoc qui credente mente in
tellegit. uidet deum et cū absens
putatur. **Q**ui autē hoc non po
test oret et agat ut possit inuenerit.
nec ad hōiū disputatōem pñs
et ut quod non legit legat sed ad
deum dicant et cum pñs est nō
uidetur. consequenter apuerit di
cens. Deniq; nec apli omīs xpī
uident. Et ideo. Tanto tēpore no
biscū sū. et adhuc me non cognō
uistis. Ecce quoniam deus pñs ē
rat et non uidebatur. **S**ed quare
non ausus est dicere. deniq; nec
apli xpī uidebant sed ait nec ap
stoli omēs. tāquā aliqui tūc ui
derant ea uisione in qua ipse et
pater unū sūt. An forte illud at
tendit. quod cū petrus dixisset.
tu es xps filius dei uiui. respōsu
accepit. Bēs es sūmō barona. qā
non tibi uideauit caro et sanguis.
sed pñs meus qui in celis est. Quā
uis illa reuelatio utrū per fidem

tante in credite an per uisionem.
cōspēte facta in eius mente fuerit.
non michi uidetur dicere. cū et
ipse petrus tam paruulū se adhuc
illū ostenderit ut timaret ne amire
teret moriente quē filiu dei uiui
hoc est uite fontē fuerat paulo an
confessus. Deinde potest mouere
quomodo iam ipsa dei substantia
uidari potuerit a quibusdā i hac
uita positis propter illud quod di
cū est ad moysen nemo potest fa
ciat meam uidere et uiuere uisi
quia potest humana mens diui
nitatis capi ex hac uita ad anglicā
uitā. antiqui per istā comune mor
te carne soluant. **S**i enī capi ē qui
audiuit illic testabūda ūba. q nō
hōi loq. ubi utq; ad dñm fā et
ab huius uite sensib; qđā scētois
auctō. ut siue i corpore siue extra
corp^{is} fuit id est utrū sicut soler in
uideretione extali mens ab hac
uita in illā uita fuit alienata
mandat corporis iudō an diuino resō
luto fā fuit. qualis i plena mor
te contingit nescire se diceret. Ita sit
ut et illud uerū sit qđ dñi ē. nemo
potest facie meā uidere et uiuere qā
necesse est abstrahi ab hac uita
mante qm in illius i effabilitatem
uisionis assurgit. Et nō sic iardi
bile quibōā sapiēs nōdum ita se
fūctis. ut sepelienda cadauera re
maneat. etiā istam excellentiam
reuelatois fuisse cōcessam. **Q**uod

Quid autē

• existimo cogitasse illū qui uolu
it dicē: nec apli oēs xpm uidebat
credens quibusdā eoz diuinitas
q̄q̄ ipi uisione de q̄ loquēbat etiā et
posse donari. certe propter bñm
paulū quia et ip̄ quāuis nouit
lunus utq; apls erat: qui de sua
illa ineffabili maiestate nō tacuit
quāquā et illi. Et antiquo fidellio
fauilo da moysi nimirū adhuc i
hactia laborauit. pplinq; illum
adhuc reuero. concessū est qd̄ se
tuit ut claritate dñi uideret au
dierat. Si uicē grām ante te.
ostende michi templū manifeste.
Acceptit enī i presentia congruū
responsū. qd̄ faciem da uidere nō
posset. qm̄ nemo uidet et uiuat.
Hoc in deo significat alterius po
tioris uite illam esse uisionē. Ex
inde in uerbis da future xpi ecclie
mysteriū figuratū ē. Gestauit q̄
p̄ moyses typū ppli iudoz. i xpm
passū. postea creditur. idō dñm et illi
cū trāsiret posteroz mea uidebis
et cetera. que ibi dicuntur mirabili
sacramento penitētiā etiam
post futuram. unde in longum
est disputare. Quod autem dic
iusticiā desiderio eius. etiam
illud quod p̄terat fuisse concess
um: in libro numerorū postea
demonstratum ē. ibi dñs arguit
contumaciam corporis illius. et
dicit alijs prophetis in uisione
se appare et in sompniis moysi

ante in specie nō per augmēta.
Cū etiā addidit dicens. Et glia
dñi uidit. Quid ergo est qd̄ eum
sic facit exceptū nisi forte quia illa
contemplatione dignū etiā tunc
habuit ppli sui talē rectorem et
ministrum in tota domo sua fide
len quemadmodū concupiscat uide
re dñi licitū est. Que contemplatio
auctis filiis in fine promittitur.
Ista ardo considerans uir ille scōs
cuius uerba tractamus. nec ap
stoli inquit om̄s xpm uidebant
qm̄ forte aliqui eoz etiā ip̄o ty
uidebant scdm̄ ista que dixi. Et
autē probaret qd̄ dixit. quia nō
om̄s uidebant. continuo subiūcit
et idō ait. Tanto tempore uobiscū
sū. et adhuc me nō cognouistis.
Deinque subiūgens a qualibz dē
uideat ista contemplatione licitū
ē q̄ enī cognouit inquit que sit
latitudo et longitudo et altitu
do et profundū et supereminētia
science caritatem xpi. uidit et
xpm uidit et p̄an. Ergo hec uer
ba apli pauli sicut solet intelli
gē i latitudine longa opera cari
tatis. in longitudinem p̄seuera
tiā usq; i finem i altitudinem
sp̄s celestiu p̄mior. in profundo
incomprehensibilia iudicia da. unde
ista grā i hoīes uat. et hunc i
tellectum coaptare etiā sacramē
to crucis. ut in latitudine accipi
atur transeuntū lignū q̄ extendit

l. ego
sic solum recte
dicitur

manus propter op^{er}u significatio
nem in longitudine ab ip^o usq^{ue} i
terra ubi totu corpus crucifixum
stat^{ur} uidetur quod significat p^{er} h^{oc}
hoc est longanimiter p^{er}manere in
altitudine ab ip^o transi^{ti}o^{is} solig
no sursum u^{er}ius quod ad caput
enim ip^o ex^{er}citatione sup^{er}no^{rum} ne
illa op^{er}a bona atq^{ue} mas p^{er}seue
rantia propter beneficia dei t^{er}re
na ac temporalia facienda curat^{ur}
sed potius propter illud quod de su
per san^{cti}pturam sperat fides que
per dilectione op^{er}atur. iⁿ p^{ro}fundo
aut^{em} pars illa ligni q^{ue} ab d^{omi}no de
fixa latet sed inde consurgit illud
omne quod enim sicut ex occulta
dei uoluntate uocatur homo ad
p^{ar}ticipatione tante gr^{ati}e. alius sic
alius uero sic. super emine^{nti}am
uero scientie caritate xpi eam pro
fecto ubi pax est illa que p^{re}cellit
omne intellectui. **S**ed siue hoc
in istis apl^{icis} uerbis etia ille se
serif euangelicus disputator siue
aliqd aliud fortasse congruenti^{us}
uides tamen hoc etia n^{on} fallor a
regula fidei n^{on} abhorrire. **Q**uid
aut^{em} n^{on} agimus. Propter contu
it^u sp^{iritu}ale cu dixisset qui cogno
uit que sit latitudo et longitudo et
altitudo et p^{ro}fund^u et superemin^{en}te
te caritatem xpi sciencie uidit xpi
st^{us} uidit et p^{er} ip^um ne aliam tardis
simo de corporali uisione dicere ui
deretur. nos enim igitur iam n^{on}

scdm carne nouum xpm. s^{ed} scdm spm.
Sps eni ante facie n^{ost}ram xps d^{omi}ns.
Quod aut hoc loco nouimus. scdm
dum fidem dixit. que n^{on} est. n^{on}
scdm contemplationem que tunc
erit quia et illud nouimus quicqd
fide non ficta etia si n^{on} d^{omi}ni p^{er}spici
et contu^{er}id^u. iam tamen in c^{on}scia
se credendo retinemus. **D**euiq^{ue} cu di
xisset iam n^{on} se nosse xpm sicut et
apl^{icis} ait. et addidisset testimoniu
de propheta. ips eni ante faciem
nost^{re}am xps d^{omi}ns. continuo sub
iecit. **Q**ui nos in omne p^{er}latitudi
nem dei miseric^{ordi}a sua impleat digni
tur ut uideri possit a nobis. **E**cce
manifestu est quod illa notia
ubi dixerat nouimus. et fide posu
it et qua modo iustus uiuit. non
ex contemplatione qua dei uide
bimus sicuti est. **H**anc eni sibi
et nobis consequenter optauit.
futuramq^{ue} significauit dicendo.
Qui nos in omnem p^{er}latitudinem
dei miseric^{ordi}a sua implere dignetur. ut
uideri possit a nobis. **H**anc p^{er}latitudinem
dei quida sermone apl^{icis}
sicut intellexerunt ut putarent
nos hoc futuros o^{mn}i^{um} qd deus est.
Hec eni uerba sicut recognoscas
apl^{icis} posuit ita loquaris. **C**ognos
cere etia supereminente scientie
caritatem xpi. ut impleamini
in omne p^{er}latitudine dei. **Q**ua
propter si aliquid inquit minus
quam d^{omi}ns habebimus et in aliq

minores erimus quomodo implebi-
mur in omnem plenitudinem dei.
Sed quoniam implemur. profecto ar-
mus equales. **Queritis** utique istum
et detestatis humane mentis et
rorem. **Sed** et recte facis. **Sed** quo-
modo intelligenda sit ista plenitudo qua
dominus est impletus nos esse in omnem
plenitudinem dei. postea si deus voluerit
pro uerbis quod dederit discere. **Nunc**
autem quod in propolueris. et ad ex-
plicandum difficile uidebatur. utrum
explicatum sit. diligenter attende recole-
do que deus sit. **Si** enim quis utrum pos-
sit deus uideri. respondet. potest. **Si**
queris unde sciamus respondet. quia in ue-
teris scriptura legitur. **Si** mundo
corde quoniam ipsi dei uidebunt. et cetera
alia. **Si** queris quomodo dictus sit
inuisibilis. si uideri potest. respon-
det inuisibile est natura uideri autem
cum uult sicut uult. **Plurimus** enim
uultus est non sicut est. sed quali spe-
cie illi placuit apparere. **Si** queris
quomodo deum uidit uel etiam sceleratus
suo sceler ab illo interrogatus et
iudicatus est. uel etiam ipse dyabolus
quoniam uenit cum angelis ut coram il-
lo assisterent. si uero mundo corde qui
a ipsi dei uidebunt. respondet. **Nunc**
quid est consequens de deo uideant
deum qui uoces ab eo factas aliqui
audiunt. **Hec** enim uiderunt eum quia
audiunt quoniam dixit ad filium danielis
in et iterum danielis. **Scriptum** enim
non est mirandum si aliqui etiam non inui-

derentes uident deum in specie quam
uoluntas eius tenet. latente inui-
sibili et apud se incommutabili manente na-
tura. **Si** quoniam uerum etiam si uult et aliqui possit
uideri respondet filius hoc esse primum de quo
bradus est. **Sed** quoniam cum apparuerit sum-
me et etiam quoniam uidebunt eum si uult. **Sed** quoniam
non uideat eum uidebunt respondet. **Unde** an-
geli uident. quibus tunc erimus in-
les. **Sicut** enim uidetur ista que in-
uisibilia notantur. cum nemo uid-
umquam quoniam luce in habitat ut ac-
cessibilis. et est natura inuisibi-
lis. sicut incorruptibilis. que co-
terum apostoli posuit dicens. **Rogant** autem
seculorum inuisibili. incorruptibili. qui
a sunt nec postea corruptibilis. ita
non solum uide sed etiam sepe in-
uisibilis. **Hec** in loco enim deus ui-
detur sed mundo corde. nec corporalibus
oculis queritur nec circum-
scribit uisu nec tactu tenetur. nec
audiri affatu nec sentitur in-
sensu. **Unigenitus** autem filius qui est in
sinu patris deitatis naturam atque sub-
stantiam insonabiliter narrat et ei-
deus dignus idoneus que tanto co-
spectu oculis etiam inuisibilis nar-
rat. **Ipsi** enim sunt quod est de quibus
apostoli dicit. **Muniat** oculis cordi
uestri. **Et** de quibus dicitur. **Muniat**
oculos meos ne umquam obdo-
miam in morte. **Deus** enim spiritus
est. **Unde** qui adhaeret domino un-
spiritus est. **Proinde** qui potest
deum inuisibiliter uidere. ipse potest

in corporaliter adhaere. Puto iam
non e in questione qua propo-
siu amplius quod requiras. s
I hac tota disputatio nra cōsidera qd
uidis. quid credideris. qd adhuc
nescias. siue quia non iudicasti
et credidisti. et ea que uera esse ui-
disti. adhuc discernere unde uideri.
utrum recolendo illa te uidisse per
corpus. sicut corpora celestia. uel
celestia. an uero nūqua in cor-
poralibz attingens uisibz sed so-
la mente tenens uera et etra-
et pphrens. sicut uolūtate tuā
de qua ego tibi credere possum.
Et cū utraqz discernens etiā id
attēde unde discernas. Quāuis
enī alia corporalia mente uide-
amus horū tamē duoz gene-
rū ista discretio uidetur mente
non corpore et ea que mente cō-
spiciuntur. non indigent ullo
corporis sensu. ut ea uera esse
nouimus. Que autē per cor-
pus uidentur. si mens que tali
a nutrita suscipiat. nulla possit
sententia contineri et quod nūqua
a quali suscipere prohibetur. fo-
ris ea reliquit. sed cor ymagines
id est in corporeas similitudines
corporū in corporaliter commendat
mentis. unde cū uoluerit et po-
tuerit. uelut de custodia produc-
tas atqz in cōspectu cogitatis ex-
hibitas uidet et cū ualeat etiā
duo ista discernit quid in specie

corporali foris reliquatur quid a
similes intus aspiciat. et illud
absens hoc presens esse dimoscit.
sicut me absente mei corporis fa-
ciem cogitas. et illa tibi ē ymago
presens. Absens autē facies tuus
ymago ē et hec corpus. illa uero
in corpore corporis similitudo est.
Hys igitur que uidēs diligēter
fidemz perspicis atqz distinctis.
attēde que credis in hoc ypo sermo-
ne toto et quo ad te loqui hys lit-
teris cepi. et in eis ipsis quibz uo-
luis accommodas fide. ipsa testū
pōdera discernēdo percipere. Rēp enī
nūquā sic credis quam admodum
ambrosio de cuius libris tanta
illa testionia posui aut si am-
bulus equa lance putas et ar-
tendū. nūquid illo modo nos cupia-
gilio comparabis. aut scripta nra
scripturis canonicas. Quos eq-
bis profecto. si recte iudicādo sapi-
longe nos ista uidēs ab illa au-
ctōritate distare et me quidē lon-
gius. sed utraqz nūm quātilibet
credas utriqz illi excellentie neqz
corpas. Quia id qd scriptū ē deū nemo
uidit usqz. et lucē ipauit inaccessibile qd
nemo hominū uidit. si uidē potest. et bñ
mūdo corde quia ipi deū uidēt et qd
qd aliud ex illis sanctis libris com-
memorauit. firmū credis. quam
id quod dixit ambrosius. nec in
loco deus uidetur. nec corporalibz
oculis queritur nec circūscribitur

visu. nec tactu tenetur. nec au-
ditur affatu. nec sentitur in cor-
lu. Tale quippe est uel intellexit
uel credidit deum. qui mundo cor-
de concipitur. **N**ac autem etiam
mea scientia esse confiteor. **N**ut
ergo ista. aliter diuina uerba
fide recipis. **D**e nobis enim tibi
sub est fortasse aliquis scrupu-
lus. ne in hys diuinis eloquijs
aliud minus diluade intelliga-
mus. et non sicut dicta sunt.
sed sicut suspicamur exponatur
a nobis. **F**orte enim dicatis apud te
incompam. **Q**uid si et mundo corde
uidetur deus. **E**t in loco tamen
uidetur. **A**ut quid si etiam oculis
corporalibz dei uidentur qui mundo
sunt corde. cum corruptibile hoc in-
ducat incorruptibilem. qm erimus
equales angelis dei. **Q**uanti ergo
nobis credere debeas uel non de-
as fortassis ignoras. et uel plus
uel minus quam deus nobis cre-
do ne fallaris attendis. **D**iuinus
autem etiam nodum perspicue intellec-
tis. credendum esse non dubitas. **S**
hac certe consideratione credendi
uel non credendi et difficultatem
sciunt et dubitationis estus et
piam fidem que diuinis reletur
affatibz in tua mente ita ut sic
attendis et uides. nec de hys omi-
no quod apud te ita sit sicut et ego
dixi. sicut ut ipa potius nostri.
aliquid ambigis. **U**ides itaqz si

dei tua. uides dubitatione tua.
uides studium tuum. uoluntateqz
discendi. et cum auctoritate diui-
na mouearis ad credenda que
non uides. que tamen credere in-
citantur uides. distribuis et dis-
cernis hec oia. **S**um igitur hys
oculis cordis tui quibz hec omnia
uera et cetera esse conuictis tibi
presencia inuisibiliter certus ac-
qz discernis ulloin corporeos ocl-
los comparabis. cum etiam de ipsis
ut inuisibilibz qz corporali odorati acce-
damodo radiantur. et de ipsis corpore
is oculis corqz acce qz uisibz et qz inuisibz
sic qz inuisibiliter ab inuisibilibz n exaltati
omni qz inuisibiliter et inuisibiliter. **S**ed ab
hys que commemorauimus que non
credis absentia. sed presencia
mente conuictis non alia ipsis
certus oculis. sed illis interio-
ribus iudices. **C**um ergo iterio-
res oculi iudices sunt exterior
odorati. isti aut illis quodam offi-
cio inuicem et ministerio fa-
miliantur multaqz illi uideant
qz isti n uident nichil isti uideant unde no-
li tanquam presides iudicant qz
non illos isti in comparabili
existimatoe preponat. **Q**ue
cum ita sunt obsecro te cum agitur
in teipa hoc tam grande negoti-
um cum ab exteriorioribz interiora
distinguis. atqz istis ineffabi-
lit anponis. cumqz istis so-
ris relictis i illi inuicem adoratis.

et ea suis quibdā corporalibz fini-
bus metiendo diiudicas in nulla
te putas an aliqua luce uersari.
Ego enī existō quod tāta ibi et
talia tam uita. tā dāta. tā certa
uidi sine luce nō possit. **I**pām igitur
lucē i qua illa cūcta pspicias
intueri et uidē utriū ad eam pos-
sit accēdē ull' corporez radi' oclorū.
Profito nō potest. **A**ttēdē etiā utriū
in ea iudicas illa loquor' spacia
uel interioralia. **R**esponde. **N**ihil
ibi tale ut arbitror inuenis. si
uigilāt abigē ab alipm itō nequid
ymaginuū corporalū exterioris
hois sensus inuenit. **S**ed forte
difficile est. **I**mit' enī de consue-
tudine carnalis uite i ipsos quoqz
interiores oculos turbā fantal-
matū in similitudinibz corporū.
Cui resistere conatus saltem au-
toritate diuina exclamauī do-
lens i illa breui epla et dixi. **A**u-
diat caro. carnalibus deia. sps
est deus. **N**ep enī cuiusquā magi-
quā etiā ipām mentē meā ad hu-
iusmodi uanitate illa incorpore
cōpctū. facilius quippe indina-
mur ad solita. et amicuū est in-
firmitati aīe corporelem conuer-
sationē interioris uel nutte uel
amittē. nō ubi sana consistat. s'
ubi languida qdāmodo aut iō-
bat aut iaceat. **P**ide si non potes
anem mēis tue a corporez simi-
litudine quasi nūbilo perspicue

serenare. eas ipas apud te tenet
tā uigilanter attēdē. et intueri ce-
lum et terrā cogitando sicut ocl-
us corporis cernendo consuetudines
ymagines celi et terre qante cōno-
cogitationis producit sūt. uide si
in similitudines corporū esse nō corpo-
ra. **S**ic ergo iudica contra tenet
ipām pro tēpā. si nō potes omni-
faria corporalū qualitātū yma-
ginarias formas ab aīe tue mē-
tis abigē. et unde uinceris. idē
conuincere. **N**ep enī est ut quinque
quicqz etiam talit' ymaginati-
onibz ita additus. ut credat sic
ē in memoria sua uel i ipō con-
spectu cogitationis sue. solē. lunā.
stellas. amnes. maria. mōtes.
colles. uites. parietes. deniqz co-
mus sue uel etiā cūcti sui et qd
quid per oculos corporis tale cogno-
uit. et tenet. ut loqor' spaciis atqz
uallis siue stant. siue moueantur
Porro si ea que in animo nostro
sūt corporalibus loas que similli-
ma non tamē loqor' spaciis aī-
nibz continentur nec interioribus
localibus in nrā memoria repo-
nuntur. quanto magis illa que
nullam gerūt similitudinē corpo-
rum. carnis. gaudii. pax. longa-
nimitas. leuigritas. bonitas. fides.
mansuetudo. continentia. nulla
loqorū spacia tenent. nulla inter-
capēdē separantur. aut aliqua
oculis cordis qua radios suos inue-

tant et ea uideat ita ualla conqui-
runt. Hōne oīa in uno sūt sine an-
gustia. et suis terminis nota sūt
sine circuitu regionū. Aut dic i
quo loco uideas caritatē. In tan-
tū tibi cognita est. in quantum
eam potes mentis acie contueri.
Quam nō ideo magnā nosti qui-
a in gēte aliqua molem conspi-
ciendo lustrasti. nec cū tibi int'
loquitur ut scdm eam uiuas ul-
lis preceptis. Sonis nec ut eā cras
corporaliū lūmē engis odor. nō ut eā for-
tis tenet corporali uice p̄pas lactoz nō cū
t uclat i mēte a' scis iocū. Ecce + iā
caritas quātilūciq; in nostra uo-
luntate consistit. nobilēq;
conspiciat est. Nec in loco uideat
nec corporalib; oculis querat. nō
circūscribitur uisū. nec tactu te-
netur. nec auditur affatu nec se-
titur iocū. quanto magis ip̄s cū
uis hoc pignus est in nobis. Na
si interior homo nō quātilūciq;
imago eius nō de illo genita ē ab
illo creata quāuis adhuc traheretur
sedie in die. iam tamē in ta-
li luce habitat quod nullus oculor
corporaliū sensus accendit.
si ea que illa luce cordis oculis in-
tremur et discernuntur int se. et
nullis locor. spaciis sepantur.
quantomagis deus luce hitat in
accessibile corpore sensib; quo nec
ipsius infimūdi potest esse cordis
accessus. Cum igitur in lucem

istā omī corporali luce nō solū
iudiciū bonis ē amoris quoq; ap-
petitū preposuerimus quā id ma-
gis ualidum de sanentur
omīs languores aīe nūc ab illoq;
propitius sit omībz iniquitatib;
nris nris. In hac enī uiuatiore
uita facti spirituales. poterimus
oīa dyudicare ipsius a nonine
dyudicari. Nalis autem homo.
non precepit ea que sūt sps dei. Saul
titia est enī et non potest scire qm
spūaliter dyudicatur. Qd si non
possumus prefare lucē iudican-
tem cum luce qua iudicatur
pref. res uita intelligētem uite
tantūmodo sentienti per natu-
ram. nō alibi hoc. et alibi aliud.
sed oīa que hī i uno simul habet
sicut ē ip̄a nra iūlligētia a nature
q̄ ita p̄ib; gstat ut nūc sit dimidi
a qm̄ tota sicut ē de corp. scilicet de
re. tūc actib; disputam. Si autē hī iā
possum aliquid mai' q̄ iūllatū nrm dē
et eadē i p̄x a' q̄ iūllat oām iūllatū
custodiat corda nostra et iūllē-
lūgētiā nostras in xpō iūllat. ip̄a
pax que p̄iūllat oām iūllatū non
est utiq; minor nō iūllatū.
ut cū ē oīs eadē iūllat iūllat oculis
corporalib; inuisibilis. An ali-
ud pax dei aliud splendor dei. cū
ideā ip̄s sit unigenitus filius.
dei cuius et illa claritas que lu-
per cinnet scientie. cuius cogita-
tione implebitur in omne plā

dinam dei non est luce nra anime
tis inferor. que illa illuminare tu
bitur. Porro iusta i accessibilis
oculis carnis quatomagis illa
huc i comparabiliter super amine.
Hac per hoc cu sit aliquid nrm
uisibile sicut hoc corp. aliquid no
uisibile sicut homo interiq. et
cu optimu nrm hoc est mens at
q intelligetia iuisibilis sit oculis.
quon id qd meli e optio nro i
sibile aut inferoz nro. Arbitroz
hys omibz ia te qre solidatiz
ire dm ee. qd ds n i loco uidetur
s mudo corde. nec corporalibz ocl
is qritur. nec circumscribitur ui
su nec tactu tenetur. nec auditur
affatu nec sentitur inessu. Et
si quid in hys minus intelli
gimus uel alit sapimus. id
quoqz deus reuelabit. Si in qd
peruenimus in eo ambulemus.
peruenimus aut ut credam
dm no corpus ee sed spm. parue
nimus aut ut credamus qd
dm nemo uidit unqua. et
quod deus lux est et tenere in
eo no sut ulla. et quod apud
eu no e mutaco. nec mom
ti obulatio. et qd lux habi
tat iaccessibilem quan nemo
hoim uidit nec uidere potest.
et quod pz et filius et sps scs
unus deus est sine ulla diu
sitate et separatoe nature.
et quod inudi corde eu uidet

et quod similes ei erimus qm in
dumus eu sicut est. et quod ds
caritas est. et qui manet in carita
te in deo manet et deus i illo ma
net. et quod pater i sacrificatone
sctari delemus sine qua nemo
potest uidere deu. et quod corrup
tibile hoc ac mortale corpus no
stru in resurrectione comutabitur.
et induet incorruptione atqz im
mortalitatem et quia sciatur
corpus aiale resurget corpus spu
ale. transfigurante dno corpus hu
militatis nre ut forme faciat
corpori glie sue. et quod deus facit
horem ad ymaginem et simili
tudine suam. et quod spu men
tis nre renouamur in agnitio
ne ia scdm ymaginem eius qui cre
auit nos. In hys itaqz humilimo
di scripturi scz auctoritatibz
per fidem ambulantes qui dato
ua adueto diuinitus intellectu
spualiter proficiunt et spualia spu
alibz copare ptuerunt uidet. Quid
mudi mte qm corpe et ea uideri me
te q no conetetur loci n it se loqz et
ualles separantur. nec minores
esse in parte quam in toto. Hinc
est quod fiducialit ille dixit qd
nec in loco deus uidetur sed num
do corde. nec corporalibz oculis que
ritur. nec circumscribitur uisu
nec tactu tenetur. nec auditur
affatu nec sentitur inessu. In
de quia et iuisibilis in scripturi

eius substantia comedatur et
 uisus esse a plurimis per corpus
 et corporalibus locis in eadem aucto-
 ritatibus inuenitur. aut spiritui quo
 corporales terminatur ymagines
 per aliquam licet in corpoream in
 similitudinem corporis sicut in
 somnis uel ictali discunt uir-
 tes a dei natura huiusmodi uisi-
 ones easque dixit et quas dei uoluntas
 elegisset. *fit autem deus quibus ut*
uult cui uult quoniam uult apparat
sua latente atque in se commuta-
biliter manente substantia. Si
enim uoluntas nostra apud se ma-
nens et latens sine ulla commu-
tatione per quas se ut aiunt ostē-
dat. exprimit uoces. quanto facili-
us deus operis sua latere atque in commu-
tabiliter manente natura in qua uo-
luerit apparere sperare potest cui uo-
luerit apparere. qui ex nichilo crea-
uit omnia. Ad eam uero uisionem quoniam a ui-
debimus sicut est. munda corda ha-
tere commouit. Quia cum consue-
dine loquendi uisibilia nominant.
propterea deus inuisibilis dicitur
ne corpus esse credatur. non quia cor-
da sue substantie contemplatione
fraudaui. cum hoc et summa mentes
deum uolentibus et diligentibus pro-
mittatur dicente ipso domino quando
corporalibus oculis uisibiliter appare-
bat. et inuisibile se contuendum
permittat. Qui diligit me dili-
getur a patre meo. et ego diligam

eum et ostendam meipsum illi. *Hec*
 quippe natura eius equaliter cum
 patre inuisibilis. sicut equaliter in-
 corruptibilis est. Que ut supra dic-
 tum est continuatim apostolis posuit
 diuinam substantiam qua potuit
 hominibus predicante comedans. quoniam
 si oculi corporales in resurrectione
 mutata corporis qualitate conspi-
 ciunt. uident qui hoc possunt a-
 struere. in eis plus mouet illius sen-
 tentia qui nec ipsa resurrectione
 hoc corporalibus oculis sed nudis
 cordibus tribuit. Et de spiritualibus
 quidem corporis qualitate quod
 resurrecturus promittatur. uel dis-
 cere aliquid adhuc uel querere non
 ualeo. *Sed tamen de hac re disputa-*
tes illis itus carere possumus que
plerumque studius humanus et con-
certationibus exantantur. dum supra
quam dictum est unus pro altero in-
flectur aduersus alterum. ne dum
altercando querimus uestigare
quoniam possit deus uideri ipsam pa-
tem sanctificationem per diuinam suam qua
nemo poterit deum uideri quod ipsa
auget a cordibus nostris ut ea sue
contemplationi munda reddat at-
que custodiat. illud tamen quia
non dubito. non requiro. quod
dei natura nunquam uideatur in
loco non. Nam utrum possit huius
corporis oculis uideri. aliquid quod
in loco non uidetur ab eis qui hoc
uolunt differendo monstrare.

cum pace dilationis audire pa-
tus sum et quod me mouet in
comune cōfiteri. Sunt enī quidā
qui dēi ipm oīno corpus esse pre-
sumūt putantes quicqd corpus
nō ē nullū p^o ēē dicitāā. Itos oīno a-
uidēs sēto. Et aut alij dēi qdē ipm
corpū ēē minime dubitāt. hūo q
ad uita etnā relingit etiā p corp^o dēi
uisuros putāt. qm tale sperāt spū-
alis corpis qūatē si etiā ipa qūatē fiat
ips fiat. Quod scita est quan-
tum distet a supiore opinione
quā hoc sit tolerabilius. etiam
si uerū nō sit puto facillime ui-
dicari. Primo quia multū iter
est utrū de corpore an creatura
aliter aliquid sentiatū quam
ueritas habet. deinde quia cona-
tus meos ut cūq ferēdus est uo-
lentis couertere i spm nō in cor-
pus. dēi postremo quia id quod
ego i illa eplā mea dixi de istis
nūc carnis oculis quia neq nūc
possūt. neq nūc. neq nūc poterūt
dēi uidē. etiam sic uerū est nisi de
oculis corporalibz quod tūc non e-
rūt si corp^o ipm ips erit. ac p hoc
corpora oculi nunqū dēi uidē
bunt. Tota igitur questio iam
remansit de corppe spūali quati-
nus iduat in corruptionem et
i mortalitate hoc corruptibile
atq mortale. et quatinus exai-
mali in spūale mutetur. que
diligentius sollicitiusq tractā

da est maxie propē corp^o ipi dēi qui
transfigurāt corpus humilitati
nūc sōtūne corpū glie sue ut
possit sibi subiacere oīa. Cū enim
eris p uidet filii et filius pēu
proculdubio non sit audiendi.
qui uisione uolūt tribue nisi co-
poribz. Hāc enī dicit fas ē qd filii
pater non uideat. aut et ipē ut
uideat corpore idutus est si non
nisi ad corpus pertinet uisus.
Quid qd in ipso mūdi exordio
anteqm filio esset ulla forma
serui suscepta uidet dēus lucem
quia bona est. et firmamētum
et mare et ardam oīne foemū
atq oīne lignū. solen lunā.
stillas reptilia animarū uiua-
rum. uolatilia celi aīam uinā.
postremo uidet dēus omīa que fe-
at et eae bona ualde. Quod cū
per has creaturas toāes scriptu-
ra repperisset. nūc unde nata fu-
erit illa opinio qua putagim
est tantū ad corpora pertinē ui-
sionē. Que opinio de quocūq
loquendi more orta sit. scriptu-
re tamē scē nō sit loqui solent
que nisi nō tantū corpū. uenī
etiā spū. magisq spū qm cor-
pū uisionē tribuerint nō pro-
phetas propē uidentes appella-
uissint qui nō corpore sed etiam
spū futura uiderunt. S. cogitā-
dū est ne quid i solēt audiamus
si dixerimus corpus nō solum

43
mortalitatem et corruptibilitatem. ueni etiam hoc ipsum quod corpus est per gloriam resurrectionis amittere. et spiritum fieri. Comodo quippe aut triplicabitur substantia a spiritus sit et corpus spiritus erit. aut si unus erit spiritus huius ita ut commutato et conuerso in spiritum corpore neque generatio neque lamento triplicabitur. nec omnino illius accessu quantitas augetur. metum enim ne nichil aliquid diu uideatur quam corpora non illa mutatione immortalia mansura. sed illa potius futura et omnino peritura. Quia propter donec diligenti acquisitione si ad adiunxit reperitur quid secundum scripturas de spirituali corpore quod in resurrectione promittitur probabilius sciendum sit. iterum nobis sufficiat quod unigenitus filius id est mediator dei et hominum homo christus ita uidet primum sicut uidetur a patre. Nos autem ab illa uisione dei que nobis in resurrectione promittitur non ex hoc mundo ista concupiscentia oculorum transferre conamur. sed mundicie cordibus pro studiis affectibus. nec corporale faciem cogitemus. cum dicat apostolus. Videmus nunc per speculum in enigmate. tunc autem faciem cognoscemus et cognitus sumus. S. uergetur corporali tunc nunc eius faciem cognoscimus. Tunc enim cognoscemus in faciem et ego cognitus sum. Unde quis

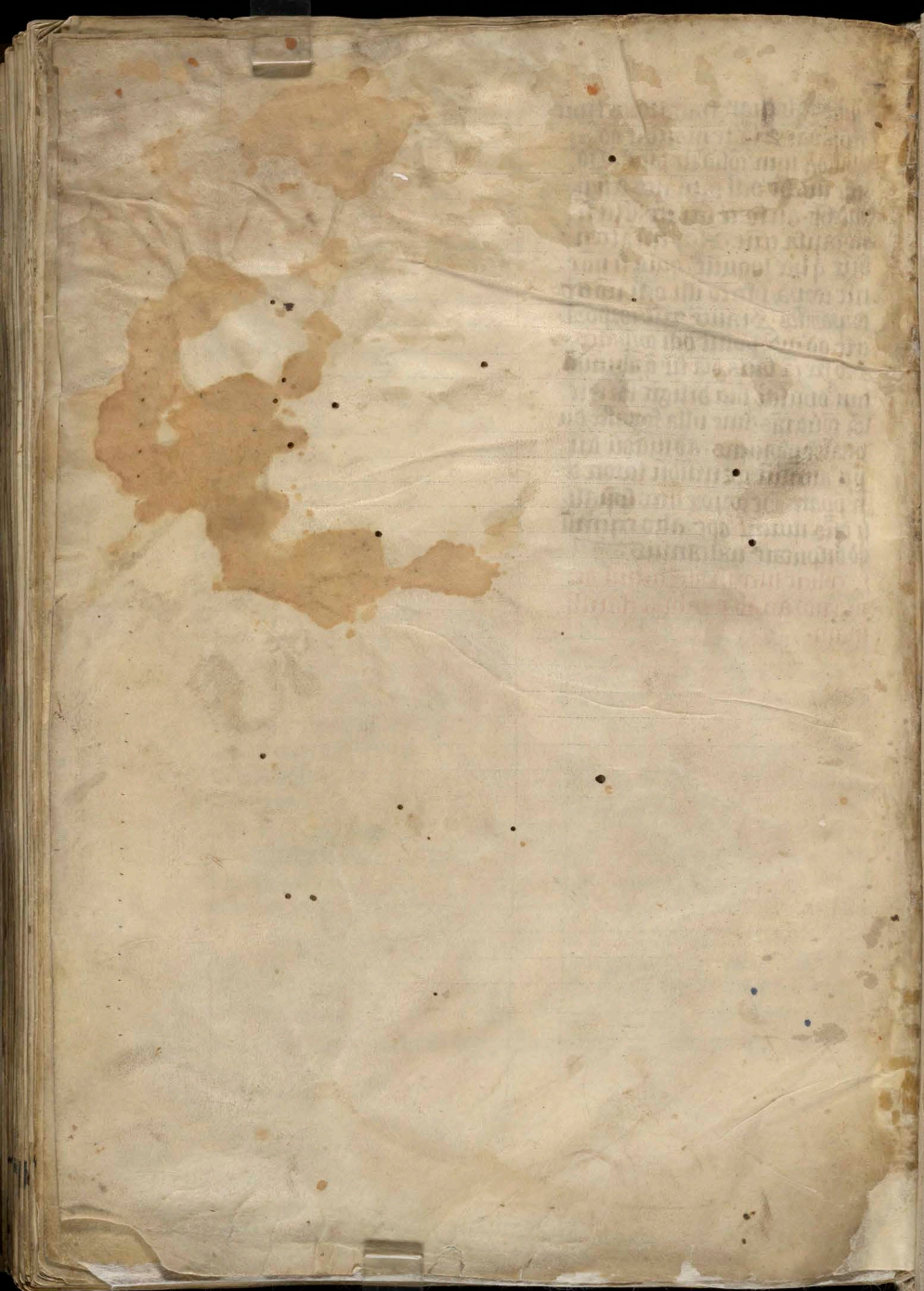
cum non intelligat eo loco etiam uiam faciem illam significare uoluisse. de qua dicit alio loco. nos autem uisitata faciem gloriam dei. Spectantes in eadem ymagine transformamur de gloria in gloriam tamquam a domini spiritu. de gloria sciunt fidei. in gloriam contemplationis eterne. Hoc quippe agitur transformatio. qua interior modo renouatur de die in diem. De quo et apostolus petrus cum moneret ornari neque a foris igitur ornantur capillorum incrispationibus aut aurum et margaritis. aut ueste preciosa. sed ille absconditus homo cordis. qui est ante dei oculos. In qua enim faciem uideremus hunc uideri non transiit ad christum. quoniam cum transierit quisque ad christum auferetur uelamini. ea nos faciem reuelata in eandem ymaginem transformamur. Apertissime autem dicitur uideri super corda eorum positum est. Vbi est igitur facies que reuelata nunc in fide quam uis per speculum in enigmate contuemur. tunc autem faciem ad faciem. que si appropinquas. tene nixi secundum iun ambrosii sententiam. iam non eius auctoritate sed ipsa ueritate firmata. Neque enim et michi propterea placet. quia per illius os potissimum domini me ab errore liberauit. et per illius ministerium gratiam mihi baptismi salutis idulsi tamquam plantatori et rigatori me o fauceam. sed quia de hac re et

q̄ hoc dicit quod pie cogitanti et uer-
te intelligenti loquitur etia ille qui
inuenit dat deus. In ip̄a ḡ resur-
rectione nō facile ē sēi uidere nisi
hys qui corde sūt mūdo et ideo bī
mūdo corde. qm̄ ipsi dēi uidebūt. **Q**ui
tos bīdōs iā numerauerat et tamē
uidendi hys dēi nō promiserat
facilitatem. **S**i ergo qui mūdo
sūt corde dēi uidebunt. utiq; alij
nō uidebūt. **N**ec enī indigni dēi
uidebūt. neq; is qui uidere nō
luerit potest deum uidere. **N**ec in
loco deus uidetur sed mūdo corde.
nec corporalib; odīs q̄rē. nec carni
scribitur uisui nec tactu tenet. nec
audiri affatur. nec lenatur iocū
sui. **E**t cū absens putatur uidet.
et cū p̄sēs ē nō uidet. **D**eusq; nec
ap̄li om̄s xp̄m̄ uidebāt. et idē ait
Tanto t̄p̄e uobis sū. et adhuc me
nō cognouistis. **Q**ui enī cognouit
que sit latitudo. et longitudo. et
altitudo. et p̄fūdū. et sup̄eminatē
scēte caritate xp̄i. uidit et xp̄m̄.
uidit et p̄m̄. **N**os enī iā nō scdm̄
carne nouimus xp̄m̄. sed scdm̄
sp̄m̄. **S**p̄s enī ante facie nr̄am.
xp̄s dñs. qui nos in oēm p̄lētū
dñe dī mīa sua iplare dignetur.
ut uideti possit a nobis. **H**ec uer-
ba sū uia que n̄ carnalia sed sp̄u-
alia. sūt i q̄stū iplēgis et uia ē
nō q̄a ipe dicit. s̄ q̄a uitas line-
sonum clamat agnoscat. i t̄stū
i t̄lligis uide adheras dō. t̄p̄ ipsā

iterius preparas i corpore aīa
mansioni eius ad audiendū uer-
bum narratois eius. et uideā in-
uisibilem formam eius. **S**i enī
mūdo corde quia ipi dēi uidebūt
cū eis sicut corporeus ex aliq̄ loco
in tallo apparebit. sed cū uenerit
ad eos et mansione fecerit apud
qm̄ sic iplēbit. i oēm p̄lētudinē
dī nō cū fuerit et ipi p̄lēt. **S**ed
cū p̄fecti fuerit p̄lēt deo. **S**i autē
nō nisi corp̄a cogitamus. et ne illud
saltem digne cogitare possumus
Unde uā ip̄a corp̄a cogitamus
nō quærimus qd̄ adūl? noli p̄s
loquari. **S**i ab hac potius carna-
li gl̄utudine orādo et iānter roga-
nos excedē corda mūdan. **U**eni
non t̄stū qd̄ b̄s am̄holius. ue-
rū etiā qd̄ sc̄s iheronim? dicam?
nō solū p̄s diuinitate s̄ ne filij
quidē nec sp̄s sc̄i. q̄a una i trīta-
te nata ē possūt odi carnis alpi-
cere. sed oculi m̄tis. **D**e q̄b; ip̄e tal-
uator ait. **S**i mūdo corde. qm̄
ipi dēi uidebūt. **P**at̄ sic alibi ad
iheronim? breuit ac uacit deti-
muit. res i corpore corp̄alib; o-
dis nō uidet. **H**as sentētiās de n̄
tāta uicor. tātor. nō ob hoc i t̄p̄o
nē uolui. ut atulq̄m̄ hoīs sen-
sū tāqm̄ scripturē canonice au-
toritate sequidū architectis. s̄ ut
illi q̄st. sapiūt cōstruat mēte
uide qd̄ uerū ē. et i simplicitate
cordis q̄rē dēi. ne tā doctos dī

minor eloquor tractatores tene
rephedat 2 ite moueat qd a
qbulda min' soludate dicit. Qd
tuc uidet odi carnales deu n
uidet. an forte cec' est. Na li
ne causa erit. Neq' eni atten
dit q her loquit. quia si nde
rit corpa pfecto illi odi no er
corporales. Si aut' corpa
erit qd ma' possit odi corporales.
Sed he ia satis dca sit q ab inito
hui opuscu mci diliger la et re
la cōsideras. sine ulla fortasse du
bitatōe pspiciens. ad mēdū dei
p' auxiliū cor mūdū latote de
te ppate. De corpore uero spūali
q dñs uiuent. ope alio expōnū
qd disputare ualeamus.

*Explicit liber scti augustini de
uidendo deo ad paulinā clarissi
mam.*

Book taken apart & resewed
reusing original sewing holes.
Leaves mended where needed.
Book rebound in limp vellum
with hand sewed headbands,
inside cloth hinges & acid
free end signatures.

Sky Meadow Bindery, Inc.
May 1992

\$250.00

